Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT

פרייז 35 גראשען

היינט 28 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 240	Łódź, Piątek, 14 października 1932 r.	צענטער יאהרגאנג	לאדז, פרייטאג, י״ד תשרי תרצ״ג	№ 240

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

ZNAK OCHR.

FABRYKA SUKNA
JÓZEF FRÄNKEL
BIELSKO
DEKATYZOWANY

JÓZEF FRÄNKEL, BIELSKO
Fabryka sukna

עמפפעהלט דער געעהרטער קונדשאפט צום הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם גרעסטען אויסוואהל פון איהרע פיינסטע אויס-ארבייטונגען פון קאמגארן אין די שענסטע מוסטערן און פארבען, אזוי-ווי מאדע- און גלאטע-ווארען

איז איהר אייגענעם פאבריקס-לאגער

אין לאדז, פיעטריקאווער 27 פראנט 1 שטאק טעל. 192-28

ווי אויך ביי איהרע ג׳ אפנעהמער. די ג׳ קונדשאפט ווערט געבעטען אכטונג צו געבען אויף אונזער פאטענטירטע שוצמארקע, וואס איז א גאראנטיע פאר די פיינסטע ביליצער סחורה.

אריגינאלע פאבריקס-פרייזען

פעלץ-ווארען

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל די נייעסטע מאדעלען, פון די ערשטע קוועלען אמעריקא און קאנאדא צו די נידריגסטע פרייזן

TYGER & GLATTER

פיעטריקאווער 43 און 29

טעל. 224-77 און 213-22

3 — דאס בעקאנטע — 3

טוך און קארט-געשעפט

HERMAN WŁOSKI

לאדז, 3 נאוואמיעסקא 3 טעל. 114-92

פראנט, 2-טער שטאק

עמפפעהלט צום איצטיגען הערבסט און ווינטער-סעזאן דעם נייעסטען אויסוואהל

פון די נייעסטע דאמען און הערן-שטאפען

פון די בעסטע לאדזער, טאמאשאווער, ביליצער לעאנארדס און אויסלענד. אויסארבייטונגען.

בעסטע קוואליטעט! נייעסטע מאדע! פאבריקס-פרייזן!

רעיעלע בעהאנדלונג!

הורט און דעטייל!

3 — 3

48 — די ביליגסטע קוועלע — 48

און דער גרעסטער אויסוואהל פון די

נייעסטע אנציגער- און פאלטען-שטאפען

ווי אויך אויף דאמען-מענטעל

פון די בעסטע ביליצער און טאמאשאווער פאבריקען, ווי אויך לעאנארדס׳ס

צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיצט נור

דאס גוט-בעקאנטע טוך- און קארט-געשעפט

Sz. MINCBERG, Łódź
48 Piotrkowska 48

front, I piętro, tel. 217-30

הורט און דעטייל!

48 — 48

23 — אמבעסטען און אמביליגסטען — 23

קויפט איהר איין צום בעפארשטעהענדען הערבסט און ווינטער-סעזאן

די נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארד׳ס סחורות

נאר אין דעם בעוואוסטען טוך- און קארט-געשעפט פון

M. TAZBIR

לאנגיעהריגער מיטארבייטער פון דער געוועזענער פירמע ק. מילגראם

לאדז, פיעטריקאווער 23, טעל. 226-39, פראנט, 2-טער שטאק

וואו איהר בעקומט אלעס צו קאנקורענץ-רייזען.

הורט און דעטייל! — רעיעלע בעהאנדלונג!

געדענקט די אדרעס!

23 — 23

רעיעלע בעהאנדלונג!

צום הערבסט און ווינטער-סעזאן

עמפפעהלען מיר

די גרייעסטע

דאמען און הערען-שטאפען

אויף פאלטענס און אנציגער

פון די בעסטע ביליצער, טאמאשאווער און לעאנארדס סחורות

ביליגסטע פרייזען!

רעיעלע בעהאנדלונג!

B-cia A. i R. MILGROM

HURT DETAL

ŁÓDŹ TEL. 225-95 36 PIOTRKOWSKA 36 FRONT I PIĘTRO

ביליגסטע פרייזען!

Zjednoczone Fabryki Chałwy

„CHAŁWA"

sp. z o. o.

Oddział w Łodzi ANDRZEJA 80

Skład fabryczay, Drewnowska 7, tel. 17-927

פאר די בעקוועמליכקייטען פון אונזערע ג׳ קליענטען האבען מיר ערעפענט א פאבריקס-לאגער אויף דרעוונאווסקא 7, הויף פארטער, טעלעפאן 179-27.

אויפפאדערונג.

דערמיט פאדער איך אויף דעם ה׳ נפתלי טיבערג, אלטשטאט 10, (וואוינטואל די פרוי טיבערג), אז ער זאל קימען ביז מאנטאג, דעם 17 טען ד. ח. 9 א זייגער פריה, ערלעדיגען דעם סכסוך, אין געגענפאל וועל איך געצווינגען זיין אויסצופיהרען די עקסמיסיע און נעהם פון מיר ארפ די גאנצע פעראנטווארטליכקייט, ווייל איך האב איהם שוין מתרה געווען דורכ׳ן בית-דין און ער איז נישט געקומען.

מיט אכטונג דער הויזווירט פון אלטשטאט 10

8769

צום אפפאהר פון אונזער ליבע חבר׳טע

פרל. חי׳ זיגער (שיבלין)

נאך אויסטראליען, ווינשען מיר איהר א הארציגען פאהר-געזונד.

חברים: ברידער זילבערשאץ, ס. יאסקאוויטש, מ. וואלקאוויטש מ. סאלאמאנאוויטש, א. גאלד-באנד, ש. קראשינסקי, ס. פליישהאקער.

ענטשולדיגונג.

דערמיט ענטשולדיג איך זיך פאר׳ן מאגאזין-שניידער-מייסטער-פאראיין, פילסודסקי 12 און פאר׳ן ה׳ שערמאן פאר מיין אונטאקטישער האנדלונג. אלס צייכען פון חרטה שפענד איך 15 זל. פאר׳ן פאראיין און פערזיכער, אז אויף להבא וועט מצהר אזעלכעס נישט פארקומען.

מאבעל ראדאמסקי

אלעקסאנדריסקא 6.

6336

G. SZCZYBUK

ŁÓDŹ, ul. PIOTRKOWSKA 61
telefon 24-000.

סאמיסיאן-לאגער

פון דער פעלץ-אויסארבייטונגס-פאבריק

„FURS", Wilno,

(S-ka B-cia Kirzner i D. Mickun)

אויף לאגער: ניטריעטן, ביבעראלן, בלויע פוקסן, פערס. אפאזעמן און אנדערע אויסארבייטונגען פון פעלץ-ווארען

בעקאנטמאכונג.

די בעוואוסטע פירמע

A. RAPAPORT i SYNOWIE, BIELSKO

Fabryka sukna

וואָס בעזיצט דעם פאבריקס־לאגער איז לאדז, פיעטריקאווער 39, טעל. 23־124 מאכט בעקאַנט דער געעהרטער קונדשאַפט, אז זי האט ערעפענט

א פיליאלע אויף 12 נאוואמיעסקא 12

וואָס בעזיצט אויך לאגער צום איצטיגן הערבסט און ווינטער־סעזאָן א גרויסען אויסוואהל פון זעמטליכע קאמגארן־אויסארבייטונגען פון די שענסטע פארבען און מוסטערן, ווי אויך גלאטע און מאדע־ווארען אלעס צו גענויע פאבריקס־פרייזען.

הורט און דעטייל! סאלידע בעהאנדלונג. הורט און דעטייל!

5918

אונזער ליבער קינסטלערין,

פרוי מרים ארלעסקא

דריקען מיר אויס טיפען מיטלייד צוליב'ן טויט פון איהר

פאטער

זאָל זי אַ טרייסט געפינען אין איהר אָפּפערווילּיגער אַרבייט פאַר דער יודישער טעאַטער־קולטור.

מ. בראָדערזאָן, גרונם ביסטער, אבא באָמאַץ, סט. געלבאַרד,
ד"ר וו. פאַלעק, מ. פעדער, טאַניאַ פוקס, לאַזאַר פוקס,
י. פּאַפּאָווסקי, העקאַ און ש. צימערמאַן, קלמן קאַבאַקער,
י. ראַזענבערג, מלך ראַטבאַרד, י. שולמאַן, יחיאל שאַפּיר.

6302

דאָס בעקאַנטע טוך און קאָרט־געשעפט

פון די ג. מיטארבייטער פון דער פירמע

ב. גוטטער

אינה. א. י. ווינקלער

לאדז, נאוואמיעסקא 4, טעל. 12-159

פראנט, 1־טער שטאק, לינקס די טיר

עמפּפעהלט צום איצטיגן הערבסט און ווינטער־סעזאָן דעם גרעסטען אויסוואַהל

פון די נייעסטע **הערן און דאמען־שטאָפען**

פון די נייעסטע פאַרבען און מוסטערן פון די בעסטע

בילּיצער, טאמאשאָוער און לעאנארד'ס סחורות

הורט און דעטייל! סאנקורענץ־פרייזען! רעעלע בעהאנדלונג!

גערענקט דעם אדרעס! קומט און איבערציינט אייך!

די נייעסטע מאָדעלען

און דער רייכסטער און גרעסטער אויסוואהל
פון די מאָדערנסטע טריקאטאזש־אויסאַרבייטונגען

דזשימפערס **רעפארמעס**
זשאַקעטען ספעציעלע
פולאָוועס **ספארט־פולאָוועס**
קאסטיומען ווי אויך **פאַר קינדער**

אויף לאַגער די מאָדערנסטע
שטרימפּ און **שקאַרפּעטן**
און די עלעגאַנטסטע הערן־גאלאַנטעריע
עמפפעהלט צו די ביליגסטע פרייזען

Tricot

Łódź, Zgierska 4 (przy Nowomiejskiej)
Telefon 191-06

קומט און איבערציינגט אייך!

Dr. med.

Z. Datyner

אוראלאָג

ספעצ. אַרצט פאַר בלאָזען
נירען און אורין־קראַנקה.
פיראמאָוויטשא 2,
טעל. 95-148.
נעמט אָן פון 6–8 נאָכמ.

די מאָדערנע

Perfumerja „EUROPEJSKA“

22 PIOTRKOWSKA 22 tel. 237-22

עמפפעהלט דעם רייכסטען אויסוואַהל
פון אַלערליי אין און אויסלענדישער

קאסמעטיק

מעסיגע פרייזען ● רעעלע בעהאַנדלונג

רעשטען

לאדז, נאוואמיעסקא 5

פראנט, 2־טער שטאק

פערשידענע קאָמגאַרנס
ביליצער, טאמאשאווער און לאדזער
אויף אנציגער און פאלטענס
ווי אויך די מאָדערנסטע דאַמען־
שטאָפען אויף פאַלטנס און קאָסטיומען
מיט 30% ביליגער
קומט און איבערציינגט אייך, ביי

SZCZĘSLIWY

גערענקט נאר
אין פראנט, II שטאק

בעקאַנטמאַכונג.

דער שניידער־ווערקשטעל פון
פינגערהוט, סאַלנא 10
האָט זיך איבערגעצויגען אויף
17 קילינסקיעגא 17
און האָט די נייעסטע מאָדעלען.
ס'ווערען אָנגענומען פאַלטענס צו 30 זל.
מיט אַכטונג
פינגערהוט און גליקשטיין

6330

א בשורה טובה

פאַר'ן לאדזער פובליקום!

דערמיט מאַך איך בעקאַנט די לאָדזער יודישע בעפעלקערונג, אַז צוליב'ן פערשאַרפטן קריזיס האָב איך אין מיין אַלט בעקאַנט

פיש־געשעפט אויף

58 פילסודסקיעגא 58

(ווסכאדניא) טעל. 91־165

פערקלענערט די פרייזען אויף אלע סארטען פיש ווי:

לעבעדיגע שמאלץ־קאַרפּען נור 2 זל. א קילא

ווי אויך אַלע אַנדערע סאָרטען פרישע פיש. צו די ביליגסטע פרייזען.
קומט און איבערציינגט אייך! רעעלע בעהאַנדלונג!

מיט אַכטונג **פירמע גראַסבערג**

אינה. פון פיש־געשעפט 58 ווסכאָדניאַ 58.

וויכטיג

פאַר ביר־האַלע־בעזיצער!

מיר מאַכען בעקאַנט אַלע געוועזענע מיטגלידער ווי אויך נישט־מיטגלידער וועלכע סימפּאַטיזירען מיט אונזער פעראיין, אַז זיי קענען זיך איינשרייבען אלס מיטגלידער אין פעראיינס־לאָקאַל זאַוואַדזקאַ 4 יעדען טאָג פון מאָנטאַג ד. 17 אָקטאָב. פון 4-6 נ"מ

6276 מיט אַכטונג **די פערוואַלטונג.**

גמנסיה בת שמנה מחלקות

„בית־אלפא“

Piotrkowska 111 (Al. Kościuszki 48) **Tel. 176-46**

דאָס גימנאַזיום געפינט זיך יעצט אין אַ נייעם לאָקאַל, וועלכער ענטשפּרעכט פולשטענדיג אלע פאָדערונגען פון שול־היגיענע און פעדאגאגיק.

אין פאָרבערייטונגס קלאַס ווערען אָנגענומען שילער פון 5$\frac{1}{2}$ יאָהר.

דער שכר־למוד בעדייטענד פערקלענערט.

גן־ילדים ביים גימנאַזיום איז געעפענט געוואָרען אַ מוסטערהאַפטע

די ערציהונג אין שטרענג רעליגיעז־נאַציאָנאַלען גייסט.

די קאַנצעלאַריע איז טעטיג טעגליך פון 9 ביז 1 פאַרמיטאָג און פון 5—7 נאָכמ. די דירעקציע.

6313

הערינג! הערינג!

אלע סאָרטען הערינג גאַנצע און האַלבע פעסער צו קאָנקורענץ פרייזען שוין אויף לאַגער ביי דער פירמא

„EKSIM“ **32 Piłsudskiego 32** (Wschodnia) – אין הויף

Dr. E. Gutman

קינדער־קראַנקהייטען

Gdańska 26, telefon 173-00

נעהמט אָן אין געוו. טעג פון 3–5 נאָכמיטאָג
זונטאָג און יום־טוב פון 9–11 פאַרמיטאָג.

נייעס! נייעס!

צו וואָס זאָלט איהר **שיך** צו ביליגע פרייזען, זוכען ביליגע אז אין דער פירמע

א. אגורעק, לאדז

ul. Zawadzka 11

בעקומט איהר טייערע **שיך** צו ביליגע פרייזען

גערענקט דעם אדרעס: **A. OGóREK, ŁóDŹ, ZAWADZKA 11**

בעקאַנטמאַכונג

פרייטאג, דעם 14/X ערב סוכות קומט פאַר די
פייערליכע ערעפנונג
פון מיין נייע מאָדערן־איינגעאָרדענטע

טאַנץ־שולע

אויף פאלודניאָווא 36

דערמיט האָב איך דעם כבוד איינצולאַדען אַלע מיינע געעהרטע געוועזענע שילערינס, שילער, סימפּאַטיקער און אַלע מיינע פריינד און בעקאַנטע.

מיט אַכטונג **ב. ליבאָוויטש**
(דיפּלאָם. טאַנץ־לעהרער)

יעדע גוטע בעל-הבית'טע,

וייס, אז זי דארף נישט פערגע-
סען יום-טוב נאכ'ן עסען צו האָ-
בען גרייט **אנשטאַט**'ס

"ביער "יאסנע וויבּאראווע

אויך דאָס **דובּקעלע זיס=ביער** איז אַלעמען גאַנץ גוט בעקאַנט און ווערט נאָר פערקויפט אין דער **דאמף=ביער=ברוערייל** פון 6275

K. ANSTADTA Sukc. Sp. Akc. Łódź, Pomorska 34/36, tel. 122-31

פעלץ=ארבּייטען

פאר דאַמען און הערען לויט די נייעסטע
אויסלענדישע מאָדעלען, ווי אויך פערשידענע
פעלץ-רעפּאַראַטורען פירט אויס סאָליד און רעיעל

דער לאַנגיעהריגער דיפּלאָמירטער קירזשנער=אַטעליר פון

CH. M. FISZLEWICZ

55 פּיעטריקאווער 55 ● טעל. 130-24

מיין קירזשנער-אַטעליר עקזיסטירט זייט 1912 און ווערט אָנגעפירט דורך מיר זעלבסט. בעמ.: אין דרינגענדע פאַלען ווערען די איבעראַרבּייטונגען אויסגעפירט אין משך פון 24 שעה. ערמעסיגטע פּרייזען.

פערלאנגט ווינער מעבּעל

נור פון דער פירמע

"VIENPOL"

גאראנטירט מיט איהר שטארקייט און דויערהאפטיגקייט
צו בעקומען אין אַלע מעבּעל-געשעפטען.

פאַבּריקס-לאַגער אויף 5 זאוואדזקא 5

FABRYKA GIĘTYCH MEBLI
„VIENPOL"
Zawadzka 5, tel. 191-20

מאַשין-מצות

ווערט געבּאַקען אַלע טאג
פרישע און דינע ווי אויך
מצה=מעהל, אייער=פערפל
און סוכאַרקעס
לויט קאַרלסבּאַדער סיסטעם.
מיר עמפּפעהלען צו יעדער צייט
אונזערע גוט-בעקאַנטע און
אַלערליי פרישע געבּעקסען
פון אונזער איבּעראַל-בּעוואוסטער
צוקערניע
ב. ווייַנבּערג
38 פּיעטריקאווער 38
טעל. 143-82.

די מאדערנסטע
און בעסטע
מענער= היטע
אין אַלע פאַרבּען
צו קאנקורענץ=פרייזען
בעקומט מען נאָר ביי

קוֹכען
מאדערנע מעבּעל, קארידארען
און קינדער=צימערן
עמפּפעהלט די בעקאַנטע פירמע
SZ. DZIĘCIARSKI
פּיעטריקאווער 16, אין הויף
צו נידריגע פּרייזען.

Dr. Wajnberg

ספּעציאַליסט פון הארץ- און לונגען-קראנקהייטען
ציגעל=גאַס 11, טעל. 126-02
נעמט אָן פון 9-10 פריה, 3-4 און 8-9 אָוונד.

אויגען=קליניק
מיט שטענדיגע בעטען פון
Dr. B. Donchin
פּיעטריקאווער 90, טעל. 221-72
נעהמט אָן שטענדיגע אויגען-קראַנקע (צוועק אַסאָ-
ציאַציע א.ז.וו.), ווי אויך אַמבּולאַטאָרישעס פון 9-1
אין פון 4 ביז 7.30 אָוונד. 1640

Dr. Z. RAKOWSKI
ספּעציאַליסט פאַר
אוירען, נאָז, האַלז און לונגען-קראַנקהייטען
11 ליסטאפּאַד 9 (קאָנסטאַנטינער)
טעל 127-81
שפּרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7
נעמט אויך אָן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 11-2.
אין כעלמי פון 8-9 פריה.

Dr. Med.
JÓZEF IZYKSON
Choroby uszu, nosa, gardła, wady wymowy i głosu
POWRÓCIŁ
Przyjmuje od 5 — 7
Południowa 9 — Telefon 210-75

יוגענד=סעקציע ביי „משמרת החולים"
בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט אונזערע געעהרטע מיטגלידער און סימ-
פּאַטיקער, דאָס מיר אָרדנען ווייטער איין אונזערע טראַדיציאָנעלע טיי-
אָוונדען ווי יעדעס יאָהר, און שוין זונטאג, ד. 16 אָקט. קומט פאָר דער

1-טער פייערליכער טיי-אָוונד
אין בערלינער זאַל, זאַכאדניאַ 26.

אַ גרויסער דזשאַז-אָרקעסטער אונטער דער אָנפירונג פון ה' עסט-
רייכער, ווי אויך פערשידענע אַטראַקציעס.
6337 מיט אַכטונג די פערוואלטונג.

אויף ראַטעס און פאר געלד
6171 א גרויסער אויסוואהל פון
הערען- דאַמען= און קינדער-גאַרדעראָבּען
בעמערקונג: כ'פיהר אויך אויס בעשטעלונגען פון אייגענע און
געבּראַכטע שטאָפען. — קאָנקורענץ-פּרייזען! — גינסטיגע בעדינגונגען!
וואָלטשאַנסקאַ 43 ערשטער שטאָק פראָנט

אלע סארטען
וויין און מעהד
פון דער פירמע
„בּאַרוין"
צו בעקומען אין פאָלגענדע געשעפטען צו פאַבּריקס-פּרייזען:

ס. שמולעוויטש, באַלוצקי רינעק 1
פינטשעווסקי (ניימאַן), פּולנאָצנאַ 12
פראשקיער, וואָלבאָרסקאַ 31
ווילנשטיין, זאַוואדזקאַ 28
ברזעזינסקי (בעלכאַטאָווסקי), נאַרוטאָוויטשאַ 31
ח. ב. קרעלל, אַלעקסאַנדריסקאַ 5 (מרדכי גבאיס גאַס)

די לאנג=בּעוואוסטע רעליגיעז=נאַציאָנאַלע ערציהונגס=אנשטאלטען
קאַצענעלזאָן=נאַחומאָב

7=קלאַסיגע מענער=שולע
און רעליגיעזער חדר
8 באַד=לודקאַ 8
(צווישן נאָוואָמיעסקאַ און וושכאָדניאַ)
טעלעפאָן 177 01
ס'ווערען אָנגענומען יונגלעך פון
3 ביז 15 יאָהר
פון 3 יאָר אין גן-ילדים-פּרעבעלשולע
פון $5\frac{1}{2}$ יאָהר אין אַ ספּעציעלע
פאָרבּערייטונגס-קלאַס A°
פון 7 ביז 15 יאָר—אין אַלע 7 קלאַסען
איינשרייבונגען נאַד=לודקאַ 8,
טעלעפאָן 177-01
אין די שעה'ן 11—2 נאָכמ.

7=קלאַסיגע קאָעדוקאַציאָנס=שולע
און בעקאַנטע מוסטערהאַפטע
פרעבעל=שולע=גן=ילדים
20 פּאָמאָרסקאַ 20
(דורכגאַנג דורכ'ן הויף — סאַלאָן 4)
קינדער פון 3 ביז 15 יאָהר
ווערען אָנגענומען פון גן-ילדים אָן—
ביז צו דער 7-טער קלאַס.
איינשרייבונגען פּאָמאָרסקאַ 20
(דורכגאַנג סאַלאָן 4)
אין די נאָכמיטאָג-שעה'ן 3—6.

פאלקס=אוניווערזיטעט ● זאַל „הזמיר"
ביי דער ציוניסט. אָרגאַניז. אין לאָדז אַל. קאָשטשושקי 21
מיטוואָך, דעם 3-טען טאָג חול-המועד סוכות (19 אָקטאָבּער) 8.30 אָוונד

פייערליכע ערעפנונג
פון פאַרלעזונגס-יאָהר 1932/33

מיט פאָלגענדען פּראָגראַם: 1) ערעפנונג — דעפּ. ד"ר ראָזענבלאַט; 2) „די
אויפגאַבען פון פאָלקס-אוניווערזיטעטען" — רעפעראַט פון ד"ר י. פרענקעל;
3) „די משיחישע בעוועגונגען אין פּוילישען יודענטום — רעפעראַט פון ד"ר
י. שיפּער (וואַרשאַ); 4) רעציטאַציעס — העבּרעאישע סטודיע.
אַריינגאַנגס-בילעטען צו 50 גר. און 1 זל. שוין צו בעקומען אין ציונ. ביוראָ, שרודמיעסקאַ 29

אַמבּיליגסטע און רעעלסטע קויפט מען

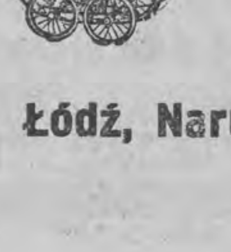

מעטאַל=בעטען, מאַטראַצען אַלערארט
קינדער=וועגעלעך
אין אַ גרויסען אויסוואהל ווינשימאַטשקעס,
איינ-קאַסטענס, פעלד-בעטען-פּאַטענט Perfekt
א. ד. גל. ביי דער עלטסטער פירמע
J. B. WOŁKOWYSKI
פאַבּריקס-לאַגער:
Łódź, Narutowicza 11, tel. 137-70.

קאָמפּעטיטיוו 896

בעקאנטמאכונג.

דערמיט מאַכען מיר בעקאַנט אונזערע געעהרטע קונדשאַפט, דאָס די
הערען-שניידער=אַטעליר פון די
געבּרידער גראַנאַס
איז איבּערגעטראָגען געוואָרען פון נאָוואָמיעסקאַ 30 אויף
זגערזשער 36 אין הויף, 2=טער איינגאַנג 2 שטאָק
און נעמט אָן אַלער ארט אַרבּייט ווי: אַנציגער, פאַלטענס פון איי-
גענע און אָנפערטרויטע סחורה, לויט די נייעסטע פּאַריזער מאָדעלען
און מיר עמפּפעהלען זיך ווייטער אונזער ג' קונדשאַפט.
מיט אַכטונג געבּרידער גראַנאַס
זגערזשער 36 אין הויף. 1825

העריא אין לאנדאן
זיין ערקלערונג פאר פרעסע-פארשטעהער

לאנדאן, 13 (ספ. טעל.) פרעמיער העריא איז געקומען קיין לאנדאן מיטוואך אוונט און איז בעגריסט געווארען ביי דער באהן-סטאציע דורך מאקדאנאלדען, דושאן סימאן און פראנצויזישען אמבאסאדאר.

דאנערשטאג האלב 11 פארמיטאג האט זיך העריא געטראפען מיט מאקדאנאלדען.

לאנדאן, 13 (ספ. טעל.) באלד נאכדעם ווי העריא איז געקומען קיין לאנדאן האט ער ערקלערט פאר פרעסע-פארשטעהער: „איך וויל זעהר שטארק, אז די ענטוואפנונגס-ארבייט זאל אין גענף, וואס גיכער ערלעדיגט ווערען. מאקדאנאלד און איך האפען, אז מיר וועלען געפינען א וועג, אויף צוריקצופיהרען די דייטשען צו דער ענטוואפנונגס קאנפערענץ.

לאנדאן, 13 (ספ. טעל.) דער אפיציעלער קאמוניקאט וועגען געשפרעך צווישען העריא און מאקדאנאלד, שטעלט פעסט, אז פארמיטאג זענען פארגענומען געווארען אפיציעלע אונטערהאנדלונגען איבער די שוועריגקייטען בנוגע דער ענטוואפענונגס־אקציע.

העריא פאהרט היינט ארויס פון לאנדאן.

דיפלאמאטישע ענדערונגען

ווארשא, 13 (טעלעפאניש) דער בעלגישער קאנסול אין ווארשא וועט גאר בקרוב פערלאזען זיין אמט. דער נייער בעלגישער קאנסול איז נאך נישט בעשטימט.

אויך דער שפאנישער קאנסול אין ווארשא וועט גיכען אפגערופען ווערען.

דער נייער איטאליענישער אמבאסאדאר אין ווארשא איז שוין ארויסגעפאהרען פון רוים.

פעליקס ווארבורג'ס זוהן בראש פון א קאמפאניע צו זאמלען 4 מיליאן דאלאר
פאר יודישע פילאנטראפישע געזעלשאפטען אין אמעריקא

ניו-יארק, (יט"א) די הילפס-פעדעראציע פון די יודישע פילאנטראפישע געזעלשאפטען אין אמעריקא, אין וועלכער עס זענען אנגעשלאסען 91 פילאנטראפישע אינסטיטוציעס, עפענט די טעג איהר בודזשעט זאמעל-קאמפאניע אין דער הויך פון קרוב 4 מיליאן דאלאר. די קאמפאניע וועט דויערען ביז'ן סוף 1932. דעם פארזיץ איבער דער קאמפאניע האט איבערגענומען פאל פעליקס ווארבורג. דער זוהן פון פעליקס ווארבורג.

יום-כפור אין מאסקווע

מאסקווע, (יט"א) יום-כפור זענען אין מאסקווע אלע שוהלען געווען איבערגעפאקט מיט מתפללים. נאך גרעסערע מאסען יודען זענען אגעשטאנען א גאנצען טאג פאר די שוהלען, נישט קענענדיג אריינגעהען, מחמת מאנגעל פון פלאץ.

אין דעם יום-כפור־אוונד זענען אין פארשידענע טיילען פון מאסקווע פארגעקומען 10 אנטי־רעליגיעזע פערזאמלונגען און קאנצערטען. אין די פאבריקען און אונטערנעהמונגען האבען זיך צו דער ארבייט געשטעלט פיל יודישע ארבייטער.

יאפאנישע דעלעגאציע פארט קיין גענף

טאקיא, 13 (ספ. טעל.) דעם 21 אקטאבער פאהרט א יאפאנישע דעלעגאציע פון 13 פערזאן קיין גענף. דארט איבערצוגעבען דער פעלקער-ליגע א תשובה אויפ'ן בעריכט פון דער מאנדזשורער קאמיסיע.

לויט ידיעות פון אפיציעלע קרייזען, וועט יאפאנ'ס תשובה ענטהאלטען אן'אולטימאטיווען כאראקטער, וואס וועט נישט דערלאזען קיין ווייטערדיגע דיסקוסיעס.

אין די גענפער פאליטישע קרייזען האלט מען, אז די פעלקער-ליגע וועט אננעמען א פיינדליכע שטעלונג בנוגע יאפאן, אונטערן איינפלוס פון אמעריקע. אזוי ארום האפט מען אריינצוציהען אמעריקע אין דער ארבייט פון דער פעלקער-ליגע.

יאפאן איז אונרוהיג צוליב דעם, וואס דער אמעריקאנער פלאט קאנצענטרירט זיך אויף די האוויער וואסערן און אין האנאלולו. יאפאן מיינט דעריבער, אז דער אמעריקאנער קריגס-פלאט וועט זיך שוין דארט בעזעצען אויף שטענדיג.

סאציאל-דעמאקראטען געגען ענדערן די דייטשע קאנסטיטוציע
די סכנה פאר צוריקשטעלען די מאנארכיע

בערלין, 13 (ספ. טעל.) דער אנפיהרער פון די סאציאל-דעמאקראטען ברייטשייד, האט אויף א וואהל-פערזאמלונג שארף אטאקירט דעם ווילען צו ענדערן די קאנסטיטוציע פעסטשטעלענדיג, אז מיט דער רעפארם איז מען אויסען צו ליקווידירען די פארלאמענטארישע ארדנונג און אויסצוארבייטען א וועג צו מאנארכיע.

דער רעדנער האט ווייטער געזאגט, אז דעם קרוינפרינצ'ס פלענער רופען דערווייל ארויס א געגנערשאפט ביי הינדענבורג'ן. דאדורך איז פערהאן די געפאהר, אז הינדענבורג זאל אין א געוויסען טאג ענדערן זיין מיינונג. דער רעדנער האט גערופען צו שיצען די איצטיגע ארדנונג.

דער ירושלים'ער מופטי וועט ווידער געוועהלט ווערען אלס פרעזידענט פון העכסטען מוזולמענישן-ראט

ירושלים, (יט"א) די אראבישע צייטונג „אל ראאם על שארק" טיילט מיט, אז די וואהלען צום העכסטען מוזולמענישען ראט וועלען פארקומען אין אנהויב 1933. די צייטונג זעהט פאר, אז דער ירושלים'ער הויפט-מופטי וועט ווידער געוועהלט ווערען אלס פרעזידענט פון ראט.

מיט דער דאזיגער ידיעה ווערט אזוי ארום אפגעלייקענט די בעהויפטונג פון מופטיס פאליטישע פריינד, אז ער זאל פלומרשט האבען געוועהלט געווארען אויף דעם דאזיגען אמט לעבענס לענגליך. „מעראאם על שארק" פערזיכערט, אז די באהענטסטע וואכען וועט בעשטימט ווערען דער גענויער טערמין פון די וואהלען.

—):o:(—

פיל יודישע אינזשעניערען און ארבייטער ביים דניעפראסטראי דעקארירט פאר גרויסע לייסטונגען

מאסקווע, (יט"א) אין צוזאמענהאנג מיט דער פייערליכער עפענונג פון „דניעפראסטראי", וואס איז פארגעקומען היינטיגען מאנטאג, זענען צוו. אנד. פאר זייערע גרויסע לייסטונגען דעקארירט געווארען מיט'ן ארדען „די רויטע ארבייטס-פאהן" די יודישע אינזשעניערען ניטקעס, רובין, קויפמאן, זילבערשטיין, פרומקין, קאצמאן, דער פארטיי-סעקרעטאר לייזערסאן און פיל אנדערע, וואס זענען געווען אנגאזשירט אין דער בויאונג פון דניעפראסטראי.

האלטענדיג א רעדע אויף דער עפענונגס-פייערונג, האט דער וויצע-הויפט-אינזשעניער לאווב. מאן צוו. אנד. מיטגעטיילט, אז צווישען די 40 טויזענד קוואליפיצירטע און נישט-קוואליפיצירטע ארבייטער, וואס האבען געבויט דעם דניעפראסטראי, זענען געווען העכער 12 פראצ. יודען. העכער 80 פראצ. פון די יודישע ארבייטער ביים דניעפראסטראי האבען זיך בעטייליגט אין די פערשידענע „סאציאליסטישע געוועטען" און „שלאגלער-פעראמסטונגען", פיל יודישע ארבייטער, וואס האבען אנגעהויבען אלס אונקוואליפיצירטע קרעפטען ביים דניעפראסטראי, געהערען איצט צו די בעסטע מעכאניקער.

—):X:(—

לאדזשער וואיעוואדזטווע זאל אפגעשאפט ווערען
מען האלט ביים ליקווידירען 8 וואיעוואדזטוועס

ווארשא, 13 (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) היינט האט מען אין די מאסגעבענדע קרייזען געשמועסט, אז צוליב שפארזאמקייט ווערט הערוואגט א דעקרעט פון מלוכה-פרעזידענט וועגען אפשאפען 8 וואיעוואדזטוועס, דערונטער אויך די לאדזשער.

ספארט

בליץ-טורניר אויפ'ן ספארט-פלאץ פון „טור"

זונטאג דעם צווייטען טאג סוכות אנהויב 1 נאכמיטאג קומט פאר אויפ'ן ספארט-פלאץ פון „טור" א בליץ-טורניר פון פוסבאל אין וועלכען עס בעטייליגען זיך פאלגענדע לאדזער ספארט-קלובען: „טור", „יארדאן", „נאפשור" און „בר-כוכבא". פאר'ן זיגער פון דאזיגען טורניר איז בעשטימט געווארען א בעכער, אזוי אז די קאמפען זאגען צו, צו זיין זעהר אינטערעסאנט.

„שטערן" — „הורגאן"

דעם קומענדען זונטאג דעם צווייטען טאג ככות 11 פריה קומט פאר אויפ'ן ספארט-פלאץ פון „וו.ק.ס." א זעהר אינטערעסאנטער פוסבאל-מעטש צווישען דעם יודישען ארבייטער ספארט קלוב „שטערן" און „הורגאן".

דער דאזיגער מעטש איז דער ערשטער פינאל מעטש וועגען מייסטער-טיטול פון דעם קלאס אריינצוגעהען אין „ב" קלאס צווישען די מייסטערס פון די „צע" קלאס גרופען. צוליב דעם, וואס דער קאמף וועגען מייסטער-טיטול פון דער „צע" קלאס, וועט זיך אפשפילען צווישען די אויבענדערמאנטע 2 מאנשאפטען איז צו דערווארטען א שארפען קאמף. עס איז צו האפען, אז די יודישע מאנשאפט, וועלכע האט היי-יאהר ארויסגעוויזען א גוטער פארם און האט קאנקורענצלאז דער צילט דעם מייסטער-טיטול פון איהר גרופע, וועט אויך אין דעצידירענדען מאמענט ארויסווייזען איהרע קענטנישען און אפהאלטען דעם פאר איהר אזוי וויכטיגען נצחון.

אלע דארפען וויסען
אז די פירמע
פערדער זגערזשער 7
לוטאמיערסקא 2 און זגערזשער 20
איז די איינציגע קוועלע, וואו מען קריגט אמביליגסטען צו קויפען
דאמען- און מענער-היטען
פון די נייעסטע פאסאנען און מאדערנסטע קאלירען, און גלייכצייטיג ווערט אנגענומען צו איבערפאסאנירען מענער- און דאמען-היטען פון גאר אלט אויף גענצליך ניי און אלעס צו ביליגע פרייזען און רעעלע בעהאנדלונג.
געדענקט די אדרעסע!

עלעקטרישע מאטארען
גינסטיגע געלעגענהייטליך צו פערקויפען פון 1 ביז 100 פערד-קראפט
Przedsięb. Inż. Elektro-Mechaniczne
MAURYCY RAK,
Zawadzka 12. Telefon 214-11.

לעהרערין
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אונטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראכ: [illegible] צו ביליגע פרייזען
לאסמאן בזשעזינער 15

די שענסטע און עלעגאנטסטע הערען-היטען
איינלענדישע און אויסלענדישע —
צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן פון די נייעסטע פארבען און פאסאנען צו אויסנאהמס ביליגע פרייזען בעקומט מען נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון
WOLF BELCHATOWSKI
לאדז, פיעטריקאווער 12 טעל. 216-59
בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיץ איך א רייכען אויסוואהל פון זעמטליכע פעלץ-ווארען צו די ביליגסטע פרייזען. קומט און איבערציגט אייך

דאס ניי-מאדערנע
הייראטס-פערמיטלונגס-ביורא
אין פויליען. דאס שדכנות-ביורא פיהרט אדורך די שענסטע צוגעפאסטע שידוכים פאר יעדען איינעם. זי פיהרט דאס אויף די אויסלענדישע מעטאדע. קומט, בעקענט אייך מיט דעם ביורא, ס'קאן יעדען איינעם געפעלען ווערען. פריילייגס, לאזט אייך נישט איינרעדען, אז די ביורא שטעלט די פריילייגס אין צייטונג. שטעלען אין צייטונג טוט נאר די ראדי, ביי אונז איז דיסקרעציע געזיכערט.
לאדז, פאלודניאווא 94
1-טער איינגאנג, 3-טער שטאק, וואוינונג 9.
בעמ.: שבת און יום-טוב איז די ביורא טעטיג.

דער אין לאדז לאנגיעהריגער פאפולערער יוריסט
דוד יאקובאוויטש
וואולטשאנסקא 4, טעל. 152-59
נעמט-אן אינטערעסאנטען טעגליך פון 3 ביז 8 אוו. אין יורידישע, רעיענטאלע, היפאטעקאלע און אנדערע ענינים.
ספעציעלע אפטיילונג פאר אויסגעצייכענט רעדאגירטע ביטעס און רעקורסען אין אלע אמטען. עצות פאר אונבעמיטעלטע פון 3—4 נאכמיטאג—אומזיסט.
629

אונגעוועהנליכע געלעגענהייט!
א קינא אין לאדז
וואס עקזיסטירט 20 יאהר, טעטיג מיט פולשטענדיגער קאמפלעטער איינריכטונג, אינסטאלאציע, מיט 2 פראיעקט-אפאראטען, ערשטקלאסיגער קלאנג-אפאראטור (nonsing) צוליב אינערליכע מיספערשטענדניש-סבות פון זאפארט צו פערקויפען זיכער געשעפט, — קיין שום ריזיקא. נור ערנסטע רעפלעקטאנטען. :—: פערזענליכע אינפארמאציעס רזשגאווסקא 74 פון 1–3 און פון 7 אוו. 6286

קירזשנער-מייסטער
SZ. ROZENCWEIG
Piotrkowska 85 אין הויף, 2. שט.
פיהרט אויס אלערליי פעלץ-ארבייטען לויט די נייעסטע מאדעלען. ספעציאליסט פון טופעס.

ראטעוועט די האר!
זאגאר גענצליכע ליסע-קעפ קענען צוריק בעקומען א שעהנעם וואוקס פון די האר, בענוצענדיג BALSAM צו האר-וואקסען, וואס פערהיט געגען אויספאלען, פערניכטעט טשופען, בעזייטיגט דאס בייסען פון קאפ און ערוועקט צום לעבען די אפגעשטארבענע ווארצלען פון די האר. פרייז פון א פלאקאן 3 זל. צו בעקומען אין סקלאד אפטעקשנע
H. HERMALIN, Piotrkowska 11

פיל פערקויפען און ווייניגער פערדינען!
איז דער גבאט פון דער היינטיגער שעה
בעקאנטמאכונג!
געעהרטעס פובליקום! איידער איהר געהט ביים היינטיגען שווערען קריזיס קויפען שיך פאר אייך און אייער פאמיליע, בעזוכט פריהער מיין שיך-געשעפט וואו ס'געפינט זיך שטענדיג א גרויסער אויסוואהל פון
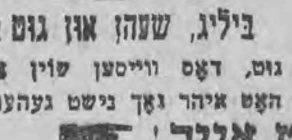
שיך
ביליג, שעהן און גוט!
דאמען- מענער- און קינדער-
אז מיינע שיך זענען עלעגאנט, שעהן און גאראנטירט גוט, דאס ווייסען שוין אלע אבער פון אזעלכע ביליגע פרייזען ווי איצט האט איהר נאך נישט געהערט.
קומט און איבערציגט אייך!
מיט אכטונג
פ. קירשטיין
לאדז, פאמארסקא 8.
אייגענע אויסארבייטונג!
רעעלע בעהאנדלונג!

זינאוויעוו און קאמעניעוו

אויסגעשלאסען פון דער פארטיי

מ'ווארפט זיי פאר קאנטער-רעוואלוציאנערע טעטיגקייט

ר י ג ע, 13 (ספ. טעל.)

פון מאסקווא איז מען מודיע, אז דער צענטראל-קאמיטעט פון דער קאמוניסטישער פארטיי האט אויסגעשלאסען פון דער פארטיי צוואנציג אנגעזעהענע מיטגלידער, וועלכע ווערען בעשולדיגט אין געהערען צו אן אומלעגאלער ארגאניזאציע, וואס האט געהאט דעם ציל אראפצווארפען די עקזיסטירענדע ארדנונג און איינפיהרען צוריק דעם קאפיטאליזם. צווישען די אויסגעשלאסענע געפינען זיך די בעקאנטע קאמוניסטען זינאוויעוו און קאמעניעוו. (זיי ווערען בעשולדיגט אין שטעהן אין דער שפיץ פון די טראצקיסטען אין מאסקווא).

די אויסגעשלאסענע ווערט פארגעווארפען, אז זיי האבען געפיהרט א קאמפאניע געגען דער גענעראל-ליניע פון דער פארטיי, אז זיי האבען אגיטירט געגען אנגעזעהענע פארטיי-פאליטיקער, אז זיי האבען געהאט א געהיימע דרוקעריי, אין וועלכער זיי האבען געדרוקט זייער אומלעגאלע ליטעראטור. א חוץ די צוואנציג, וועלכע זענען אויסגעשלאסען פון דער פארטיי אויף שטענדיג, געפינען זיך נאך עטליכע, וועלכע מ'האט אויסגעשלאסען אויף א צייט פון א יאהר, צווישען זיי געפינט זיך אויך דער זעהר אנגעזעהענער קאמוניסט אוגלאנאוו.

זינאוויעוו

קאמעניעוו (שרוס)

„שווארצע ליסטע" פון רייזע-געזעלשאפטען

פערעפענטליכט די ארץ-ישראל-רעגירונג. — פערשארפטע רייזע-פארשריפטען פאר טוריסטען

י ר ו ש ל י ם. 13 (יט"א טעלעגראפיש) דער עמיגראציע-דעפארטאמענט האט פונאנדערגעשיקט אינסטרוקציעס צו אלע קאנסולאטען אין איירארפע, וועלכע פערשארפען די רייזע-פארשריפטען פאר טוריסטען, וועלכע וועלען פון איצט אן מוזען בעווייזען, אז זיי האבען נישט איבדערהיים ליקווידירט זייערע געשעפטען, אז זיי האבען בילעטען אויף דער צוריקרייזע און וועלען נישט בלייבען אין ארץ-ישראל.

די רעגירונג האט אויך פערעפענטליכט א „שווארצע ליסטע" פון א רייהע רייזע-געזעלשאפטען פאר אריינברענגען הונדערטער יודישע טוריסטען, צוזאגענדיג זיי, אז זיי וועלען קענען פערבלייבען אין לאנד.

וועגען רעגולירען דאס יודישע קהלות-וועזען אין רומעניען

ב ו ק א ר ע ש ט (י. ט. א.)

אויף איינער פון די לעצטע זיצונגען פון רומענישען פארלאמענט האט דעפ. מיכאל לאנדאו אנגעוויזען אויף דעם כאאס אין דער ארגאניזאציע פון די יודישע קהלות און בעגרינדעט די נויטווענדיגקייט ארויסצוגעבען א רעגולאמין צום קולטוס-געזעץ, וואס זאל רעגולירען דאס יודישע קהלה-וועזען אין רומעניען. ענטפערענדיג אויף דער אינטערפעלאציע פון דעפ. לאנדאו האט דער קולטוס-מיניסטער דימיטרי גוסטי צוגעזאגט צו פערנעהמען זיך מיט דעם ענין און אננעהמען מיטלען פאר דער זיכערונג פון א ריכטיגער אנווענדונג פון געזעץ.

א שעהן געזיכט — ווייכע הויט ווי סאמעט —

דאס זענען די כאראקטעריסטישע צייכען פון דער יוגענד.

Palmolive — דאס איז די זייף פון דער שעהנהייט, אונטער וועמענס איינפלוס דאס געזיכט ווערט ריין און דעליקאט און די הויט יונג, שטארק און פריש. פארוואס? ווייל די זייף איז אויסגעארבייט דורך אונזערע פאכמענער לויט די פארשריפטען, וואס זענען אונזער שטרענגע געהיימניש, פון די בעריהמטע שעהנהייטס-איילען, וואס עס זענען די איילען פון אייל-פרוכטען, פאלמעס און קאקאסניס.

די געדיכטע און רייכע פיאנע פון דער זייף Palmolive דערלאזט נישט צו קיין רייץ פון דער הויט. מיר בעטען צו בענוצען די זייף פאלמאליוו טעגליך אינדערפריה און אין אווענד צום געזיכט און צו דער טעגליכער באד, איינרייבען זיין דערפרישונגס-פיאנע אין די הויט און דערנאך איבערשווענקען מיט ווארם און דערנאך מיט קאלט וואסער, אפווישענדיג דעליקאט מיט א האנדטוך. פרויען פון דער גאנצער וועלט בעהויפטען, אז דאס איז דאס פשוט'סטע און דאס ווירקזאמסטע מיטעל צוצוגעבען דעם געזיכט ריינקייט און איידעלקייט און דעם גאנצען קערפער א יוגענדליכען אויסזעהן און עלאסטישקייט.

אינגלענדישע אויפארבייטונג.

אויסטויש פון ארעסטירטע צווישען פוילען און ליטע

ו י ל נ ע, 13 (ספ.) צווישען דער פוילישער רעגירונג און דער ליטווישער איז געקומען צו א הסכם וועגען אויסטויש פון ארעסטירטע. די פוילישע רשימה פון די ארעסטירטע איז שוין בעשטעטיגט געווארען דורך דער ליטווישער רעגירונג, איצט ווערען געפיהרט אונטערהאנדלונגען וועגען דער צייט און וועגען ארט פון אויסטויש. די אונטערהאנדלונגען וועלען פערענדיגט ווערען נאך אין לויפענדען חודש און דער אויסטויש וועט פארקומען ווארשיינליך אין אנהויב נאוועמבער.

סעמועל אינזול בעפרייט פון ארעסט אויף דער אינטערווענץ פון באזיל זאכאראוו

פ א ר י ז, 13 (ספ. טעל.)

דא געהט ארום א סענסאציאנעלער קלאנג אז א דאנק דער פערזענליכער אינטערווענץ פון בעריהמטען מילטי-מיליאנער באזיל זאכאראוו איז ארויסגעלאזט געווארען פון ארעסט סעמועל אינזול דער קעניג פון עלעקטריע אין אמעריקא, וועלכער האט דערפיהרט צום באנקראט פון דעם אינזול-עלעקטריע-קאנצערן, וואס דאס האט געבראכט הונדערטער מיליאנען דאלאר היזק. אינזול אליין איז אנטלאפען פון אמעריקע און איז אנגעקומען קיין גריכענלאנד, אבער דא איז ער ארעסטירט געווארען. לויט דער אינטערווענץ פון אמוניציע-קעניג זאכאראוו, וועלכער איז דער פאקטישער הערשער פון גריכענלאנד האט מען אינזולן בעפרייט פון ארעסט.

זשורנאליסטען - קאנגרעס אין לאנדאן

ל א נ ד א ן, 13 (ספ. טעל.

היינט האט זיך אין לאנדאן אנגעהויבען דער אינטערנאציאנאלער קאנגרעס פון די זשורנאליסטען סינדיקאטען.

דער פוילישער סינדיקאט איז רעפרעזענטירט דורך 4 דעלעגאטען.

בסך הכל זענען געקומען 50 דעלעגאטען

לכבוד יום-טוב!

אונגעוועהנליכע רעדוקציע פון אלע פרייזען

אין דער איינציגער קאנקורענץ = פערפומעריע פון דער פירמע

י. דרוקער, 5 זאוואדזקא 5

טעלעפאן 17592

וואס בעזיצט דעם רייכסטען אויסוואהל פון די נייעסטע פאריזער פערפומען, ווי אויך די פיינסטע ערשטקלאסיגע פודערן, טואלעט-זייפען אז"וו

Perfumerja J. DRUKIER

מיט אכטונג

ZAWADZKA 5

TEL. 175-92

בעמערקונג: ענגראסיסטען בעקומען ספעציעלען ראבאט.

א גרויסע אפערע אין פויזען

בעאמטער פון דער פייער-פערזיכערונגס-געזעלשאפט געמאכט אנ׳אפערע אויף 200.000 זלאטעס. — אויסגעשטעלט פאלשע טשעקען און געפעלשט אונטערשריפטען. — דער אפעריסט איז ארעסטירט

פ ו י ז ע ן, 13 (טעל).

דאָ איז ארעסטירט געוואָרען דער בעאמטער פון דער לאנדס-פייער-פערזיכערונגס-געזעלשאפט, ווייראנטער, וועלכער האָט בעשווינדעלט די אינסטיטוציע אויף 200 טויזענד זל, דורך אויסשטעלען פאלשע טשעקן, געפעלשט אונטערשריפטען א.ד.גל.

באנדיטיזם אין כארבין

כ א ר ב י ן, 13 (ספ. טעל.)

אויף איינער פון די כאָרבינער גאסען, זענען 4 באנדיטען בעפאלען דער ענגלישער פרוי וואודרוף און ביי איהר געוואָלט צווינגען איהרע צוויי קינדער. ווען די פרוי האָט געשטעלט א ווידערשטאנד, האָבען די באנדיטען זי דערמאָרדעט.

די קינדער האָבען די באנדיטען נישט בעוויזען צוצורויבען.

דערמארדעט זיין פרוי

ו א ר ש א, 13 (טעל.)

אויף וואָלסקא 45 האָט דער איינוואוינער יאן טאשער, א בריק-ארבייטער, דערמאָרדעט זיין פרוי רעגינא.

דעם מאָרד האָט טאשער אויסגעפיהרט אין א שיכור׳ן צושטאַנד.

דער ווייב-מערדער איז ארעסטירט.

פערטרויליכע ענטוואפנונגס-בעראטונג אין גענף

ג ע נ ף, 13 (ספ. טעל.)

היינט האָט זיך געענדיגט די פערטרויליכע פערזאמלונג פון די ביורא-מיטגלידער פון דער ענטוואָפנונגס-קאָנפערענץ.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען, אז די אָפיציעלע זיצונג זאָל פארקומען דעם 3 נאָוועמבער.

נאָך דער בעראטונג האָט הענדערסאָן ערקלערט פאר פרעסע-פארשטעהער, אז צוליב דעם, וואָס עס קומען כסדר פאָר בעראַטונגען אין פאריז און אין לאָנדאָן, וועגען דייטשלאנד׳ס פאָדערונגען האָט נישט געהאט קיין שום צוועק צו רופען פריהער די אָפיציעלע זיצונג פון דער ביורא. הענדערסאָן האלט, אז ביז דעם 3 נאָוועמבער וועט זיכער שוין זיין דערגרייכט א פרינציפיעלער הסכם אין דער פראגע וועגען בעוואָפנונגס גלייכבערעכטיגונג, וואָס דייטשלאנד האָט ארויסגערוקט.

פראָפ. רידין

(מינכען)

איז געוועהלט געוואָרען אלס פרעזידענט פון דער אינטערנאַציאָנאלער עוגענישער אָרגאניזאציע.

בעזוך פון קאנצלער פאן פאפען אין מינכען

וועגען הילף פאר׳ן קארפאטען-רוסישען יודענטום

פ ר א ג, (יט״א) די טעג האָט א דעלעגאַציע פון די קאַרפּאַטען-רוסישע יודען בעזוכט אין בערלין דעם איינראַפּעאישען „דזשאָינט“-דירעקטאר ד״ר בערנארד קאהאן און איהם פאָרגעשטעלט די קאטאסטראָפאַלע לאַגע פון קאַרפאַטען-רוסישען יודענטום. אין רעזולטאַט פון די אינטערוויו וואָס דער „דזשאָינט“ איז משך פון די נאָהענטסטע וואָכען דעלעגירען קיין קארפאטען-רוסלאַנד א ספּעציעלע שטודיען-קאָמיסיע, וואָס וועט זיך אויפ׳ן אָרט בעקענען מיט דער לאַגע און בעשטימען די ווייטמעגליכסטע הילפס-מיטלען נאָך אויף היינטיגען ווינטער.

יום-כפור-תפלה אין סאלאניקי אז די ערד-ציטערניש זאל אויפהערען

ס אַ ל אָ נ י ק י, (יט״א) לויט אַ כרוז פון סאַלאָניקער רב-הכולל זענען היינטיגען יום-כפור אין אַלע שוהלען, בתי-מדרשים אָפּגעריכט געוואָרען ספּעציעלע תפילות פאַר די קרבנות פון דעם דרום-גריכישער קאַטאַסטראָפע, ווי אויך אַ תפילה, אַז די ערד-ציטערניש זאָל אויפהערען.

ווייטערדיגע בלוטיגע אונרוהען אין בעלפאסט

ל אָ נ ד אָ ן, 13 (ספ. טעל.)

נעכטען זענען ווידער פאָרגעקומען אונרוהען פון ארבייטסלאָזע אין בעלפאסט. צוויי פערזאָן זענען דער׳הרג׳עט געוואָרען.

די פראָפעסיאָנעלע פעראיינען האָבען בעשלאָסען צו פראָקלאַמירען אַן אַלגעמיינעם שטרייק, אויב מען וועט נישט העכערען די שטיצע פאר ארבייטסלאָזע.

בלוטיגע וואהל-קאמפען אין דייטשלאנד

ע ס ע ן, 13 (ספ. טעל.) דער וואָהל-קאמף אין רוהר-געביט הויבט אָן, וואָס ווייטער צו ווערען פערשארפט. עס קומען כסדר צו צוזאמענשטויסען צווישען קאָמוניסטען און היטלעריסטען. די וואָהל-מיטינגען קענען בכלל נישט פערענדיגט ווערען, ווייל עס קומען דאָרט פאָר געשלעגען.

אין דיסעלדאָרף איז אויף א מיטינג פון היטלעריסטען געקומען צו אזא שארף געשלעג, אז עס זענען פעראַן א סך פערוואונדעטע.

אין רעמשייד איז ביי א צוזאמענשטויס צווישען קאָמוניסטען און היטלעריסטען, געבליבען איין דער׳הרג׳עטער.

מיניסטעריום נישט בעשטעטיגט דעם קרעדיט פון „זופ“ פאר׳ן גראף פאטאצקי

ו א ר ש אָ, 13 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

ווי מיר דערוויסען זיך האָט אדוו. פּאסכאלסקי, נעכטען זיך אָפּגעזאָגט פון צו זיין קוראטאָר איבערן פערמעגענס פון גראף פאָטאָצקי, ווייל מען האָט איהם פאָרגעוואָרפען, אז א דאַנק זיין איינפלוס האָט „זופּ“ געגעבען אנ׳הלואה פאר׳ן גראף פאָטאָצקי.

ו א ר ש אָ, 13 (טעלעפאָניש פון אונזער קאָרעספּאָנדענט)

דאָס מיניסטעריום פאר עפענטליכער אויפזיכט האָט היינט פערעפענטליכט א קאָמוניקאט אין וועלכען עס ווערט מיטגעטיילט, אז עס ווערט נישט בעשטעטיגט די קרעדיט-טראנזאקציע פון „זופּ“ פאר׳ן גראף פאָטאָצקי.

אין יודישע סאָוויעטען און קאָלעקטיווען אין קרים

ווערט איינגעפיהרט די יודישע שפּראַך אלס אפיציעל-אבליגאטארישע

מ אָ ס ק וו ע, (יט״א) דער קרימער „ציק“ האָט אָנגענומען אַ בעשלוס, לויט וועלכען די גאַנצע געשעפטס-פיהרונג אין די יודישע סאָוויעטען און קאָלעקטיוועז אויף קרים מוז זיין אין יודיש. אין בעשלוס ווערט געזאָגט, אַז ביז איצט איז אין טייל סאָוויעטען און קאָלעקטיווען די געשעפטס-פיהרונג נישט פאָרגעקומען אין דער יודישער שפּראַך צוליב׳ן מאַנגעל פון דער ענטשפּרעכענדער טערמינאָלאָגיע. איצט אָבער ווערט אין פּייראָף געעפענט אַ ספּעציעל בעראַטונגס-ביוראָ, וואָס וועט מיטהעלפען די יודישע סאָוויעטען איבערגעהען צו דער געשעפטס-פיהרונג אין יודיש. עס וועלען אויך געעפענט ווערען ספּעציעלע קורסען פאַר יודישער אַמט-פיהרונג. נאָך אַ געוויסער צייט וועט די אַמטירונג אין יודישער שפּראַך ווערען אַנ׳אָבליגאַטאָרישע.

דער קריזיס פון יודישע שול-וועזען אין רומעניען

ב ו ק אַ ר ע ש ט (יט״א) אַלס פועל יוצא פון דער ענדלעך ווירטשאַפטליכען קריזיס האָט זיך שטארק פערערגערט די פינאַנציעלע לאַגע פון די יודישע קהלות און אַרגאַניזאַציעס אין רומעניע, אַזוי אַז זיי זענען אָפּטמאָל נישט בכח אויסצוהאַלטען זייערע קולטור-אינסטיטוציעס. עס ווערען געמאַכט די גרעסטע אָנשטרענגונגען, כדי צו ראַטעווען פון אונטערגאַנג דעם יודישען שול-וועזען, וואָס איז מיט אַזוי פיל מיה און קרבנות אויפגעבויט געוואָרען.

אין אַ רייה שטעט ווערען געמאַכט בעמיהונגען איבערצוגעבען די שולען אין שטאַטישער אָדער מלוכה׳שער פערוואַלטונג, דערביי זאָל דורך ספּעציעלע אָפּמאַכען מינדעסטענס טיילוויז געזיכערט ווערען דער ביז־איצטיגער יודישער כאַראַקטער פון די שולען. לעצטענס איז אַריבער אין רשות פון דער שטאָט אַ שול פון דער טארגונעשער יודישער קהלה. די בנין און אינוועטאר זענען אַריבער צו דער שטאָט, וועלכע האַלט אויך אויס די לעהרער. דאַגעגען צאָהלט די קהלה די לעהרער פון דער העברעאישער שפּראַך און יודישער רעליגיע, וואָס ווערען געלערנט אין די נאָכמיטאָג-שעה׳ן.

גאַנץ שווער איז די לאַגע פון די לעהרער פון די קהלה-שולען אין בוקאַרעשט, וועלכע האָבען נישט בעקומען אויסגעצאָהלט די געהאַלטען זייט 3 חדשים און אין אַ רייה פאַלען אַפילו זייט פינף חדשים. צו דער לעצטער זיצונג פון דער בוקאַרעשטער קהלה זענען מאַסענווייז געקומען די קהלה-לעהרער, וועלכע האָבען געפאָדערט אויסצאָהלען זיי די געהאַלטען. קיין שום בעשלוס איז דערווייל נישט אָנגענומען געוואָרען.

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל מאדערנסטע סטיל-ארטען צו רעדוצירטע פרייזען

עמפפעהלט די בעקאנטע

לאמפען-פאבריק

SZ. P. SZMALEWICZ

Południowa 8, telefon 164-39

פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט ענטווערפע צייכנונגען.

PRYWATNE POGOTOWIE LEKARSKIE

TEL. 12-333 ZIELONA № 6.

Szybka pomoc lekarska.–PRZEWÓZ CHORYCH

דעם פלאץ פון נייעם יודישען בית עלמין האט געקויפט באראן היינצעל

ווי אזוי ישראל קלמן פאזנאנסקי האט אדורכגעפיהרט די טראנזאקציע

מיט אנ'ערך 50 יאהר צוריק, ווען אויפ'ן אלטען בית-עולם, אויף וועסאלא גאס האט שוין אויסגעפעהלט פלאץ אויף צו קענען מקבר זיין די מתים, האט דער ערשטער זיך פאראינטערעסירט וועגען א נייעם בית-הקברות, דער לאדזער רב הרה"ג ר' אליהו חיים מייזעל זצ"ל. ווי געוועהנליך איז צו יענער צייט, ווען קיין ראטען און פערוואלטונגען פון דער גמינע איז נישט געווען, האט דער רב, וועגען אלע קהלישע ענינים זיך אדורכגערעדט מיט ישראל קלמן פאזנאנסקי. אויך וועגען א נייעם בית-הקברות האט דער רב זיך פארשטענדיגט מיט פאזנאנסקי'ן.

פאזנאנסקי האט, פון סוחרישען שטאנדפונקט, די גאנצע זאך איבערגענומען אויף זיך און ער האט דאס טאקע אדורכגעפיהרט בשלמות.

צוערשט האט ער אפגעקויפט א שמיקעל ערד צווישען לאגעווניק און יוליאנאוו, וואו ער האט בעקאנט געמאכט, אז דא וועט ער בעשטימען פאר א יודישען בית-הכברות. אגב האט ער שוין דאן געהאט בעקומען דערצו די הסכמה פון דער רוסישער מאכט.

ווען באראן היינצעל האט זיך דערוואוסט, אז נישט ווייט פון זיין פאלאץ אין יוליאנאוו וועט זיך געפינען א יודישער בית-הקברות, איז איהם דאס שטארק נישט געפעלען, נאר נישט קענענדיג זיך איינרייסען מיט פאזנאנסקי'ן, האט ער בעאויפטראגט קיניצער'ס איידעם, גראף מאנפאני, צו אונטערהאנדלען מיט פאזנאנסקי'ן וועגען בעשטימען אנ'אנדערען פלאץ פאר א יודישען בית-עולם.

ישראל קלמן פאזנאנסקי און דער אריסטאקראט גראף מאנפאני (א מיטגליד פונ'ם איטאליענישען קעניגליכען הויף) זענען גאך א לענגערער אונטערהאנדלונג משוה געווארען דעם באדען צווישען לאגעווניק און יוליאנאוו, זאל באראן

(א ביסעל געשיכטע)

היינצעל איבערנעהמען און דערפאר זאל ער אפקויפען א גרעסערען שטח ערד אין מזרח-זייט פון לאדז.

היינצעל האט אפגעקויפט פון די דארטיגע קאלאניסטען, צווישען סטאקי און ראגי א גרויסען שטח ערד, אויף וועלכען עס איז איינגעארדענט געווארען דאס בית-החיים.

אין דעם היינטיגען יאהר ווערט 38 יאהר, זינט דער נייער בית-עולם איז געעפענט געווארען. די אומשטענדען ביי וועלכען מ'האט דעמאלס קובר-געווען, איז א בעזונדער קאפיטעל אין דער געשיכטע.

איך וועל אבער איינגע עפיזאדען איבערגעבען. דער וועג איז געווען מיט 40 יאהר צוריק זעהר א שלעכטער און געפעהרליכער, אומעטום איז געווען פייכטע פעלדער, אדער וואלד. די מתים האט מען דאן צוגעפיהרט מיט דער עגלה צו פולמאנס וועלדל, וואו מ'האט דורך א סטעזשקע צוגעטראגען דעם בר-מנן צום בית-עולם. ווינטער-צייט און אין הערבסט, איז דער צוגאנג געווען געפעהרליך, צוליב די שנייען און טיפע בלאטעס. אזוי האט מען ווינטערצייט מיט א שליטען צוגעפיהרט דעם בר-מנן צום בית-הקברות.

אין א געוויסען ווינטער. ווען דער ערשטער אינטענדאנט ר' לייב וויאנזאווסקי (א זוהן פון איטשע קאפעלס, דעם בעזיצער פון דער מיהל אויף יאקובא-גאס) האט מיט א שליטען אפגענומען א מת, האט ער זיך אין וועג אומגעדרעהט און בעקומען א דרוק אין דער זייט פון וואס ער איז געשטארבען.

ווען דער פאליצמייסטער דאנילטשוק האט געוועלטיגט איבער לאדז און גנבות, רויבערייען און מארדען זענען אין לאדז געווען א נאטירליכע ערשיינונג, איז אויפ'ן נייעם בית עולם געווען פשוט סכנות נפשות ארויסצוגעהן. דארט האט מען געשלאגען און געראבעוועט אין מיטען העלפן טאג.

צו יענער צייט האט דער לאדזער רב גערופען אלע גבירים צו אנ'אסיפה, וואו ס'איז בעשלאסען געווארען צו מאכען א הילצערנעם פאר־קאן וער איז אין דער צייט פון די קריגס-אפעראציעס ביים בית-עולם אין יאהר 1914 צונומען געווארען). קאנשטאט האט אויף זיין חשבון אויסגעמויערט א טהרה-הויז און אנדערע האבען אויסגעבויט א בית המדרש און זאגאר א מקוה פאר די משמשים, כדי זיי זאלען נישט דארפען געהען דורך פעלדער און וועלדער אין דער שטאט. אויך די אלעי פון ברזשעזשינער וועג צום בית עולם איז דאן געווארען געפלאנצט.

אין יאהר 1872 ווען די כאלערע האט אין לאדז געהערשט, האט מען דאן אויף דער פעראָרדנונג פון דער מאכט אויסגעטיילט א ספעציעלען ארט פאר די געשטארבענע פון כאלערע, וועלכער געפינט זיך נאך היינט רעכטס ביים אריינגאנג.

ב. פארעצקי

א פרוי דערמארדעט 9 קינדערלעך

א שוידערליכע וידוי פון א פרוי פאר דער פאליציי

ווילנע.

די טעג איז אין דער „פאוויאטאווע" פאליציי בעקומען צו געהן אנ'עלטערע יודישע פרוי, וועלכע האט געמאלדען, אז זי האט צו מאכען א וויכטיגע דערקלערונג.

מען האט די פרוי גלייך אויסגעהערט און פערפראטאקאלירט איהרע דערקלערונגען, די געשיכטע, וועלכע זי האט דערצעהלט איז געווען באמת אנ'אויסטערלישע:

זי הייסט בערטע לעווין און שטאמט פון ארום מיטאווע.

מיט יאהרען לאנג, פאר דער מלחמה, האט זי זתונה געהאט מיט א געוויסען לעווין און האט זיך בעזעצט אין א דערבייאיגען דארף ביי ווילנע.

איהר מאן איז אינגיכען געשטארבען און זי איז געבליבען אהן מיטלען צום לעבען, די ערשטע צייט נאך איהר מאנס טויט, האט זי פערדינט אלס אם, דערנאך האט זי גענומען צו זיך האדעווען קינדער.

די ערשטע צייט האט זי עהרליך אויסגעפיהרט איהרע פליכטען.

מיט 12 יאהר צוריק האט זיך אבער צו איהר געווענדעט א פריצטע, וועלכע האט איהר פארגעלייגט א גרעסערע סומע געלד, זי זאל איהר בעפרייען דאס קינד, וועלענדיג פטור ווערען פון קינד האט זי עס דערשטיקט און בעגראבען.

פון דעמאלט אן, האט זי דערשטיקט נאך 8 אזעלכע קינדערלעך און בעגראבען זיי אין פאדער-הויז פון איהר שטיבעל.

די פרוי האט דאן אנגערופען פאמיליעס פון עטליכע פערזאנען, וועלכע האבען איהר אפגעגעבען זייערע קינדער אויף פערניכטונג.

ווי די פרוי האט ווייטער דערקלערט, האט זי די לעצטע יאהרען שטארק געליטען פון געוויסענס-ביסענס און איצט האט זי בעשלאסען איבערצוגעבען די גאנצע געשיכטע דער פאליציי.

די פאבריקאנטקע פון מלאכים'לעך איז ארעסטירט געווארען.

פראצעס געגען רעוויזיאניסט ניימאן — אפגעלעגט

„ועד הלאומי" און „אגענץ" טאדלען ניימאנ'ס האנדלונג

ירושלים, 13 (יט"א טעלעגראפיש) דער פראצעס געגען דעם רעוויזיאניסט ניימאן, וואס האט צו נעילה געפרובט בלאזען שופר ביי דער כותל המערבי, איז אפגעלעגט געווארען אויף א געוויסע צייט. דער ועד הלאומי האט פערעפענטליכט א קאמוניקאט, אין וועלכען ס'ווערט געטאדעלט ניימאנס האנדלונג. אנ'ענליכען קאמוניקאט האט אויך פערעפענטליכט די „אגודה".

דערשאסען א קעלנערקע

ווארשא, 13 (טעל.)

אין קאפע, אויף עק פראסטא און ווראנא האט מען נעכטען פריה דערשאסען די קעלנערקע עווגעניא לאזינסקא.

אלס פערדעכטיגטער אינ'ם מארד האט מען ארעסטירט עדמונד דעמבאווסקי און טשעסלאוו זעוודזינסקי.

Dr. med. H. LUBICZ
ספעצ. פאר הויט, וועגערישע און געשלעכטס-קראנקה.
צעגעלניאנא 7, טעל. 32-141
נעמט אן פון 8—10 פריה, פון 12—2 נאכמ. און פון 5—8 אווענד. זונטאג פון 9—11 בייטאג.

Dr. med REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוועכע-בעהאנדלונג
קינדערלאזיגקייט און סעקסועלע בעראטונגען
נעהמט אן פון 5 — 8 אווענד,
זונטאג און יום-טובים פון 9 — 1 בייטאג.

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבען קינא „טשארי") טעל. 72-134
נעהמט אן פון 2½ — 4 און פון 7 — 8 אווענד

Laboratorjum Analityczne
dla przemysłu
chemicznego, włókienniczego
i metalurgicznego
Dr. EUG. RITTA
Piotrkowska 126, tel. 223-88.

צאהן-ערצטע
J. Byteński i R. Byteńska
11-טען ליסטאפאד 5 (קאנסטאנטינער)
צוריקגעקעהרט.
נעהמען אן אלע טאג פון 9 פריה ביז 8 אווענד
פלאמבירען און מאכען צייהנער

אין הויז פון עמיל זאלא

(פון א בעזוך אין מעדאן)

אינ'ם שטילען, רוהיגען דערפעל מעדאן, וואו ס'איז אפילו קיין אייזענבאהן-סטאנציע נישטא, אויפן ברעג פון דער סען, געפינט זיך דאס גרויסע, אבער פשוט'ע הויז, אין וועלכען עס האט געלעבט 24 יאהר באכאנאנד עמיל זאלא.

30 יאהר זענען פאריבער, זייט ער איז געשטארבען. זיינע איינצעלנע איבערגעבליבענע פריינד און זיינע איצטיגע פערעהרער און תלמידים זענען זיך נוהג: יאהר-איין, יאהר-אויס, דעם ערשטען זונטאג פון אקטאבער עולה-רגל צו זיין אינ'ם הויז פונ'ם גרויסען שריפטשטעלער.

דעם לעצטען זונטאג האט מען עולה-רגל געווען צום 29-טען מאל.

צווישען די פערזאמעלטע האבען זיך נאך געפונען א פאר זקנים, וואס האבען געקענט עמיל זאלא פערזענליך.

מיט גרויס התפעלות דערצעהלען זיי וועגען דעם שענסטען פעריאד פון זיין לעבען, ווען ער האט זיך אריינגעווארפען מיט'ן גאנצען בּרען פון זיין פלאמענדען טעמפעראמענט אין דער דרייפוס-אפערע, צוליב וועלכער ער האט מקריב געווען זיין פערמעגען, זיין נאמען און זיין געזונד.

עמיל זאלא האט זעהר ליב געהאט זיין הויז. ער האט דאס געקויפט אינ'ם יאהר 1877 פאר 9 טויזענד פראנק. עס איז דעמאלט געווען קליין און פערלאזען. זאלא האט עס אין משך פון דער צייט איבערגעבויט און פערגרעסערט. דעם רוהיגען גארטען, וואס ארום הויז האט ער פערוואנדעלט אין א פרעכטיגען פארק.

אין זיין ארבייטס-צימער האט זאלא צוזאמענגעקליבען די בעסטע יונגע ליטעראריש קרעפטען פון זיין צייט און געשאפען די נייע ליטעראַרישע שולע, וואס איז שפעטער בעריהמט געווארען אויף דער גאנצער וועלט דעם נאטוראליזם.

אין דעם צימער האט ער געארבייט צוויי גאנצע וואכען מיט א טאג איבער זיין גרויסען מענשליכען ווערק איבער'ן „זש'אקיוז" (איך בעשולדיג) בעת'ן דרייפוס-פראצעס.

אייניגע פועלים פון דארף האבען מיר דערצעהלט, אז נאך 14—15 שעה, גייסטיגער ארבייט, פלעגט עמיל זאלא זיך בעטייליגען אינ'ם געזעלשאפטליכען לעבען פונ'ם דערפעל.

* * *

עטליכע הונדערט מענשען האבען זיך פערזאמעלט אינ'ם פארק, כדי צו בעעהרען דעם אנדענק פון עמיל זאלא, צווישען עולם האבען זיך געפונען שריפטשטעלער, (אמת, נישט פון די בעריהמטסטע) פראפעסארען, זשורנאליסטען — דער עיקר אבער יוגענד. מען האט געהאלטען א פאר רעדעס גאנץ קורצע און ווענינ זאגענדיגע.

בכלל האב איך נישט בעמערקט ביים פערזאמעלטען עולם א צו גרויסען יראת-הכבוד, לגבי דעם פערשטארבענעם עמיל זאלא. מען האט געטרונקען בראנפען און פערביסען מיט לעקעך און דער עיקר מען האט זיך... געוויצעלט.

* * *

איינס פון די לעצטע ווערק פון עמיל זאלא איז געווען דאס בעריהמטע בוך „פרוכבערקייט", מיט וועלכען ער האט געוואלט צוציהען די אויפמערקזאמקייט פון דער געזעלשאפטליכקייט אויף די ארימע פערלאזענע קינדער. נאך זיין טויט האט זיין פרוי בעשלאסען צו געהן אויפ'ן וועג, וועלכען עס האט איהר אנגעוויזען איהר גרויסער מאן: זי האט דאס גאנצע הויז מיט'ן פארק אוועקגעגעבען פאר א קינדער-שפיטאל, וואו ארימע פערוואלאזטע קינדער זאלען האבען די מעגליכקייט צו פערברענגען אויף פרישער לופט.

ווען דער גאנצער עולם איז שוין געווען אוועקגעגאנגען, האב איך מיך געווענדעט צו דער פערוואלטער פונ'ם קינדער-שפיטאל, זי זאל מיר דערלויבען אנקוקען זאלאס ארבייטס-צימער.

זי האט מיין בימע דערפילט און מיך אריינגעפיהרט. אין דעם רוהיגען צימער, וואס איז איצט פערוואנדעלט געווארען אין א שלאף-צימער פאר קראנקע זויג-קינדער. דאס צימער איז פול מיט קליינע בעטלעך, דאך געפונען זיך נאך אין איהם אייניגע ערינערונגען נאך עמיל זאלא. אט שטעהט די גרויסע שטוהל, אויף וועלכער ער פלעגט זיצען. א פשוט'ער טיש פון ווייסען האלץ, אויף וועלכען ער האט געשריבען זיינע ערשטע ווערק.

און אט איז דער גרויסער קאמין, וועלכער זאלא האט אויפגעשטעלט, און וועלכען ער האט אזוי ליב געהאט...

יא, איך האב זיך א פאר מינוט געזוגט צווישען ערינערונגען וועגען גרויסען שרייבער און מענשען-פריינד, ער איז אין דעם צימער ארומגעגאנגען א בעטייבער, א בעל פעס'ך, און איצט שטעהען אינ'ם צימער בעטלעך, אין זיי ליגען שמייכלענדיגע זויג-קינדער...

ש. מערלין.

דער פאשיזם אין איטאליען פייערט זיין 10-יעהריגען יובילעי

בילדער פון מוסאליני'ס „מארש אויף רוים", וואס איז פארגעקומען צווישען 24 און 28 אקטאבער 1922 אין צוזאמענהאנג מיט'ן יובילעי הויבען זיך איצט אן אין איטאליען גרויסע פייערונגען.

די זאַרג
איז לחלוטין איבעריג

ווען נישט די באַקאַנטע יודישע אומדאַנקבאַרקייט, וועלכע איז ביי די אַנטיסעמיטען געוואָרען אַ שם דבר, וואָלטען מיר געדאַרפט זיין געריהרט פון דער זאָרגפעלטיגקייט, מיט וועלכער די פּוילישע אַנטיסעמיטישע פּרעסע פערנעהמט זיך לעצטענס מיט דער לאַגע פון די יודען אין פּוילען און אין דער גאַנצער וועלט. איינער נאָך דעם אַנדערען גיסען די ענדעקישע אָרגאַנען קראָקאָדיל טרעהרען איבער אונזער ווירטשאַפטליכען דלות, איבער דעם פערצווייפעלטען עקאָנאָמישען מצב פון די יודישע מאַסען, איבער דעם פינסטערען מאָרגען, וואָס הענגט איבער זיי. איניגע באַראַדאָווע בלעטער זענען אין זייערע פיהלבאַרקייט געגאַנגען אַזוי ווייט אַז זיי טאַדלען פשוט דעם דר. י. טהאָן דערפאַר, ווייל ער איז אין אַן אַרטיקעל א.נ. „פּאַניק איז נישט קיין מעדיצין", אַרויסגעטראָטען געגען איניגע יודישע פּובליציסטען, וועלכע מאָלען די איצטיגע יודישע סיטואַציע אין צו־שוואַרצע פאַרבען, פערשפּרייטענדיג דורך דעם אַנ׳אונגוויטיגע און אונגעזונטע פּאַניק. דער „קוריער פּאָזנאַנסקי", וועלכער האָט ליב די יודען כמעט אַזוי ווי די „גאַזעטאַ וואַרשאַווסקאַ", פערנעהמענדיג זיך מיט׳ן אַרטיקעל פון ד״ר טהאָן, קאָן נישט אויסמיידען דעם פאָרוואורף פאַר׳ן מחבר: דאָס פערהוילען פאַר די יודישע מאַסען דעם אמת׳ן מצב אין דער וועלט איז זעהר אַ צווייפעלהאַפטע מעדיצין. נו, צי קאָן מען נישט ווערען געריהרט פון אַזאַ זאָרגפעלטיגקייט און פון אַזאַ גוט האַרץ פון אונזער ענדעציע?

אָבער די דאָזיגע זאָרג פון די אַנטיסעמיטען וועגען גורל אונז וועגען דער צוקונפט פון יודענטום איז באמת איבעריג, איבגאַנצען איבעריג, אַז דער מצב פון דער יודישער געזעלשאַפט אין פּוילען און כמעט אומעטום איז זעהר אַ שווערער — וועגען דעם איז ביי אונז נישטאָ קיין צוויי מיינונגען. דער דיאַגנאָז פון דער יודישער לאַגע וועלכע איז פערשאַרפט געוואָרען אַ דאַנק דעם וועלט־קריג איז אונז אַלעמען אויסגעצייכענט באַקאַנט. דער אַלוועלטליכער קריזיס לאָזט זיך דאָפּעלט פיהלען די יודען, מיר ליידען אומעטום צוגלייך מיט אַלעמען און אַ חוץ דעם ספּעציעל נאָך אַלס יודען, אַלס מינדערהייט, וואָס פערנעהמט ווירטשאַפטליך די שוואַכסטע פּאָזיציעס און אַזעלכע, וואָס זענען אין איצטיגען מאָמענט צומייסטענס בעדראָהט, אין פערגלייך מיט די פערגאַנגענע יאָהרהונדערטער פון יודישען גלות איז אונזער לאַגע איצט נאָך ערגער דערפאַר, ווייל עס האָט איבגאַנצען אויפגעהערט די מעגליכקייט פון פרייער עמיגראַציע, וואָס דאָס איז ביז איצט געווען דער בעסטער קלאַפּאַן פון גלות־זיכערקייט.

דאָס אַלץ זענען באַקאַנטע זאַכען און אין דער דאָזיגער אָפּשאַצונג פון אונזער לאַגע איז ביי אונז נישטאָ קיין צוויי מיינונגען, דר. טהאָן איז טאַקע נישט אַרויסגעטראָטען אין זיין אַרטיקעל, וועלכער האָט געשאַפען אַזוי פיל זאָרג ביי די אַנטיסעמיטען, געגען דיאַגנאָז פון דער יודישער לאַגע אין דער וועלט. ווידער האָט דר. טהאָן אויפגעוואָרפען אַנ׳אַנדער און זעהר פיינפיהליגען געדאַנק, דהיינו, מיט דעם כאַראַקטעריסטישען פאַר איהם טעמפּעראַמענט ער איז אַרויסגעטראָטען געגען די שטימונגען פון דעפּעטיזם און פּאַניק, וועלכע לאָזען זיך בעמערקען אין די אַרויסטרעטונגען פון מאַנכע יודישע טוער, ס׳איז שלעכט, האָט דר. טהאָן געשריבען, אָבער דערפון איז נישט געדרונגען אַז מיר דאַרפען אַריינפאַלען אין פערצווייפלונג און רעזיגנאַציע. דר. טהאָן דערמאָנט אַז אויך פאַר׳ן קריג איז אונז געווען נישט גוט. דער יודישער גלות איז בכלל איין קייט פון אונטערדריקונג, עלענד און בלוטיגע קאַמפען פאַר דער מעגליכקייט פון עקזיסטענץ, זיכער איז איצט אין דער אָדער יענער הינזיכט נאָך ערגער. אָבער אַ פאָלק, וואָס האָט איבערגעהאַלטען קרוב ניינצעהן יאָהרהונדערטער פון גלות, טאָר נישט ברעכען די הענד און פערלירען דעם גלויבען אין זיך און אין זיינע כוחות. מיר וועלען דורכהאַלטען אויך דעם דאָזיגען פעריאָד, פונקט ווי מיר האָבען אויסגעהאַלטען אַלע פריהערדיגע קאַטאַסטראָפעס. אונזער לאָזונג קאָן נישט זיין פּאַניק, נאָר מוט, גלויבען און געטרייקייט פאַר דעם גייסט פון אונזער געשיכטע.

דער אַפּעל פון דר. טהאָן איז ווירקליך געווען אויפ׳ן אָרט, און די רעאַקציע וועלכע ער האָט אַרויסגערופען אין דער אַנטיסעמיטישער פּרעסע, איז אייגענטליך איינער פון די בעווייזען, ווי ווייט נויטיג עס איז געווען אָט די וואָרנונגס־שטים געגען די ערוועהנטע שטימונגען פון אָפּהענדיגקייט און פּאַניק אין די יודישע רייהען, און אויף דער דאָזיגער אָפּהענדיגקייט וואַרטען דאָך נאָר די אַנטיסעמיטען, כדי וואָס לייכטער צו קאָנען אויסשפּילען אויף אונזער הויט זייערע פּאָליטישע אינטערעסען, וועלכע האָבען מיט דער יודען־פראַגע אַלס אַזעלכער קיין שום געמיינזאַמעס נישט, פאַר זיי זענען די שוואַכקייטס שטימונגען אין דער יודישער געזעלשאַפט אַנ׳אויסגעצייכענטע פערלייכטערונג פון זייער שפּיל. וואו מיר יודען זעהען אַ גלענצענדע ווערקצייג צום ציל, וועלכען די רעאַקציע האָט אין אויג.

און דערפאַר טאַקע דאַרף מען די הערען זאָגען גאַנץ אָפען און קלאָר: אייער זאָרג פאַר אונז איז איבגאַנצען איבעריג. אונזער סיטואַציע איז אַ שווערע, זעהר אַ שווערע, זי איז אפשר שווערער ווי ווען ס׳איז געווען, אָבער איהר האָט אַ גרויסען און גראָבען טעות, אויב איהר נעהמט אָן כאָטש אויף אַ ווײלע אַז דאָס יודענטום איז אינערליך שוואַך געוואָרען, אַז עס איז פערשוואונדען געוואָרען דער גלויבען פון יודען אין זייערע אייגענע כוחות, אַז אונזער ווילען צו לעבען איז כאָטש אין דער מינדעסטער מאָס געבראָכען געוואָרען.

דר. וו. בערקעלהאַמער.

דער פּאָליטישער מאָמענט
די נישט צושטאַנדגעקומענע „קאָנפערענץ פון די פיר" און די נייע אַנטוואָפנונגס־פּראָיעקטען

נאָך דעם בעריהמטען דייטשען מעמאָראַנדום וועגען גלייכבערעכטיגונג אויפ׳ן געביט פון ענטוואָפנונגען און נאָך דעם נישט ווייניגער בעריהמטען ענטפער פון ענגלאַנד אויפ׳ן מעמאָראַנדום האָט דער פראַנצויזישער פּרעמיער העריאָ געהאַלטען אַ רעדע אין גראַמאַ, אין וועלכער ער האָט אויף די דייטשע פאָדערונגען געענטפערט מיט אַנ׳עלעגאַנטען, אָבער קאַטעגאָרישען „ניין, אומעגליך"! ווען דער דייטשער דעלעגאַט פאָן נויראַט איז אַוועקגעפאָהרען פון גענף איבערלאָזענדיג די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ אויף דער בעראָט פון אונבעהאָלפענעם הענדערסאָן, איז העריאָ שוין נישט געווען אַזוי עלעגאַנט און האָט אויף נויראַטס ערקלערונג וועגען זיין אָפּפאָהרען געענטפערט, ווי די בלעטער האָבען געהאַט געמאָלדען מיט אַ אַ „האַרציגען געלעכטער". אָבער הגם עס איז פאַר אַלעמען קלאָר דער מיין פון דייטשלאַנד וועגען די בעוואָפנונגען, אַז דאָ האַנדעלט זיך נישט וועגען יורידישען שפּיצעל פון אויסטייטשען דעם ווערסאַילער טראַקטאַט אין דעם זין, אַז דייטשלאַנד וויל פערגרעסערען איהרע בעוואָפנונגען, הגם אַלע זעהען די געפאַהר, וועלכע דראָהט דעם אייראָפּעאישען שלום דורך דער בעוואָפנונג פון דייטשלאַנד, האָט דאָך דייטשלאַנדס פערלאָזען די ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ געמאַכט אַזאַ איינדרוק, אַז ענגלאַנד האָט געפונען פאַר נויטיג צו זוכען אַ מיטעל, ווי אַזוי ווידער צו קומען וועגען דער פראַגע אין אַ קאָנטאַקט מיט דער רעגירונג פון פאָן־פּאַפּען.

ענגלאַנד האָט דאָס געטון ווי עס ווערט געוועהנליך געטון אין אַזעלכע פאַלען: עס איז פאָרגעלעגט געוואָרען זיך צו טרעפען אונטער אַכט אויגען אין לאָנדאָן אַנשטאָט אין גענף: ווייט פון די פיל פרעמדע בליקען, וועלכע זשניירען אַזוי אויף דער אַלגעמיינער גענפער ענטוואָפנונגס־קאָנפערענץ וועט מען אפשר געפינען אַן אויסגאַנג און אַ פאָרמול.

אָבער דער געדאַנק פון אַ „קאָנפערענץ פון פיר", אין לאָנדאָן איז צונישט געוואָרען. באַלד ווי ער איז געבוירען געוואָרען. דער געדאַנק איז אויפגענומען געוואָרען גאַנץ קאַלט אין פראַנקרייך און אויך אין בערלין האָט מען זיך צו איהם בעציגען מיט דער גרעסטער רעזערוו. בערלין זאָל האָבען אַפילו אַרויסגעשטעלט די אויסטערלישע פאָדערונג, מען זאָל פריהער אַנערקענען פאַר דייטשלאַנד דאָס רעכט פון גלייכער בעוואָפנונג, דאַן וועט מען קאָנען צוטרעטען צו די לאָנדאָנער שמועסען. אָבער דער גרעסטער סורפּריז איז געקומען מצד די קליינע מלוכות, צווישען זיי איז ענטשטאַנען אַ פאָרמעלער בונט. דער געדאַנק צו רופען אַ קאָנפערענץ וועגען דער דייטשער בעוואָפנונג אָהן דעם אַנטייל פון די קליינע מלוכות, פון וועלכע איניגע, קודם־כל פּוילען זענען אויף דעם בלוטיגסטען אופן פעראינטערעסירט אין דער פראַגע, האָט צווישען זיי אַרויסגערופען אַ פערביטערונג, די פאָרשטעהער פון פּוילען, בעלגיען, און פון דער קליינער אַנטאַנט האָבען אָנגענומען אַ פעסטען בעשלוס, אַז אויב מען וועט זיי נישט צולאָזען צו דער לאָנדאָנער קאָנפערענץ אויפ׳ן סמך פון פולשטענדיגער גלייכהייט, וועלען זיי נישט נעהמען צו קענטניס קיין שום בעשלוסען, וואָס וועלען אויף דער קאָנפערענץ אָנגענומען ווערען. עס איז דערביי אָנגעוויזען געוואָרען, אַז די פעראינטערעסירטע מלוכות רעפּרעזענטירען אַ בעפעלקערונג פון עטליכע און אַכציג מיליאָן מענשען, דאָס הייסט מעהר וויפיל עס פערמאָגט ענגלאַנד.

אונטער דעם דרוק פון אַלע זייטען האָט ענגלאַנד זיך צוריקגעצויגען פון דער איניציאַטיוו און די קאָנפערענץ איז אָפּגערופען געוואָרען. אין גענף האָט מען גענומען שמועסען וועגען אַ דיפּלאָמאַטישער מפּלה פון דער ענגלישער רעגירונג, אָבער דאָ האַנדעלט זיך דאָך נישט וועגען דעם אָדער יענעם דיפּלאָמאַטישען ערפאָלג אָדער מפּלה, דאָ געהט וועגען פיל וויכטיגערע זאַכען, ווייל אויב אין רעזולטאַט פון די אַלע אונטערהאַנדלונגען און האַנדלונגען וועט דייטשלאַנד ווירקליך נעהמען פערווירקליכען איהרע דראָהונגען און וועט צוטרעטען אין פולען זין פון וואָרט צו רעסטאַווירען איהר מיליטערישע קראַפט און דאָס וועט ברענגען צו אַ נייעם מוראדיגען געיעג פון בעוואָפנונגען, דאַן וועט דאָס זיין אַ מפּלה נישט פון דער אָדער יענער רעגירונג, נאָר פון אַלע לענדער פון אייראָפּא, פאַר די קאָנטראַהענטען פון דייטשלאַנד איז דעריבער געוואָרען קלאָר, אַז מען מוז געפינען עפּעס אַ נייע פּלאַטפאָרם אויף וועלכער מען זאָל קענען ווידער געפינען דעם קאָנטאַקט מיט דייטשלאַנד, מען האָט ערוואַרט אַז פראַנקרייך וועט אַרויסטרעטען מיט עפּעס אַ נייעם פאָרשלאַג אויפ׳ן געביט פון ענטוואָפנונג.

בשעתו איז מיט אַ פּראָיעקט פון ענטוואָפנונג אַרויסגעטראָטען טאַרדיע. זיין פּראָיעקט איז בעשטאַנען אין שאַפען אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלען לופט־קאָרפּוס, און אַנ׳אינטערנאַציאָנאַלער אַרמעע, וואָס זאָל זיין וואַך איבער דעם שלום אין דער וועלט. דער דאָזיגער פּראָיעקט האָט קיין מיטגעפיהל נישט אַרויסגערופען. אָבער פון דעמאָלט האָט זיך פיל געביטען, און קודם כל האָבען די מלוכות איצט געגען זיך אַ לינקע, פּאַציפיסטישע רעגירונג אין פראַנקרייך, וועלכע איז אין איהרע אַנטי־מלחמה שטרעבונגען גענוג אויפריכטיג, עס איז אויך קלאָר געוואָרען פון די אַרויסטרעטונגען פון הובער און פון אַנדערע אַמעריקאַנישע מלוכה־מענער, אַז אַמעריקע וויל אַריינלעגען אַ ממשותדיגען אינהאַלט אין די גאָרנישט זאָגענדיגע אַרטיקלען פון דעם קעלאָג־בריאַן אָפּמאַך, וועלכער פערורטיילט דעם קריג אַלס פערברעכען.

און פראַנקרייך האָט ווירקליך צוגעגרייט אַ נייעם פּראָיעקט פון אַנ׳ענטוואָפנונגס־פּלאַן. נאָך זיינע אַלגעמיינע קאָנטורען זענען אַזעלכע, דער פּלאַן בעשטעהט פון צוויי טיילען: אַ מאַקסימאַלער פּראָגראַם און אַ מינימאַלער. דער מאַקסימאַלער פּלאַן וויל שאַפען דעם העכסטען גראַד זיכערקייט נישט בלויז פאַר פראַנקרייך, נאָר פאַר אַלע מלוכות אָהן אויסנאַהם. דער דאָזיגער פּלאַן זעהט פאָראויס די ווייטגעהענדסטע רעדוקציע פון די בעוואָפנונגען. פראַנקרייך ווייזט אָן די ווייטסטע גרעניץ, ביז וועלכער זי קאָן געהן אין איהרע ענטוואָפנונגען, אַרויסשטעלענדיג דערביי אַלס תנאי, אַז אַלע מלוכות, וועלכע וועלען אונטערשרייבען די געהעריגע קאָנווענץ זאָלען זיך אונטערוואַרפען דער גענויסטער קאָנטראָלע בנוגע דעם, צי זיי פיהרען אויס די בעשטימונגען פון דער קאָנווענץ, אויב עמיצער וועט די קאָנווענץ פערלעצען, וועלען געגען איהם אָנגעווענדעט ווערען בעשטימטע שריט און סאַנקציעס. דער פּלאַן מינימום שטעלט פעסט די נידריגסטע גרעניץ פון ענטוואָפנונג, וועלכע פראַנקרייך וועט נישט קאָנען איבערשרייטען. אויב די זיכערהייטס־בעדינגונגען, וואָס וועלען איינגעשטעלט ווערען פאַר יעדען לאַנד בעזונדער, וועלען נישט דערגרייכען דעם געוואונטשענעם ציל.

אָבער דער „קלו" פון פראַנצויזישען פּראָיעקט בעשטעהט אין דער פאָדערונג צו דייטשלאַנד וועגען שליסען אַ מזרח־לאָקאַרנאָ, דאָס הייסט וועגען גאַראַנטירען אַז אין משך פון אַ געוויסער צייט (עס האַנדעלט זיך וועגען צעהן ביז צוואַנציג יאָהר), זאָל דייטשלאַנד רעזיגנירען פון וועלכער עס איז נישט רעוויזיע פון די מזרח־גרעניצען. עס זאָל אויף דער בעשטימטער צייט געשאַפען ווערען אַ פּאָליטישער וואַפענשטילשטאַנד. דאָס איז דער סענסאַציאָנעלער מאָמענט אין פראַנצויזישען פאָרשלאַג, וועלכער האָט אין דער ערשטער רייהע פאַר פּוילען זעהר אַ גרויסע בעדייטונג.

אַ חוץ דעם פראַנצויזישען פאָרשלאַג זענען פאַרהאַן נאָך אַנדערע פאָרשלאַגען, וואָס דאַרפען שאַפען די באַזע פאַר נייע אונטערהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד. כדי צו שאַפען אַ געמיינזאַמע פאָרמול איז העריאָ געפאָהרען קיין לאָנדאָן, וואו ער וועט אָפּהאַלטען קאָנפערענצען מיט מאַקדאָנאַלד׳ן, און דאַן זאָל ווידער צונויפגעפאָהרען ווערען אַ געמיינזאַמע קאָנפערענץ אין לאָנדאָן, גענף אָדער לאָזאַן.

צי וועט דער נייער פאָרשלאַג קאָנען דיענען אַלס באַזע פאַר בענייען די אונטערהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד דאָס בלייבט איבער אַ פראַגע. די דייטשע פאָדערונג מכוח גלייכבערעכטיגונג אין די בעוואָפנונגען איז די פאָדערונג צו געבען איהר די פרייע מעגליכקייט צוצוגרייטען איהרע רעוואַנש־פּלענער. די וואָפען אין דער האַנד פון דער פּאַפּען־שלייכער רעגירונג איז נישט קיין פערטיידיגונגס וואָפען נאָר אַ מיטעל פון אָנגריף, די אַנדערע לענדער שטעהען אָבער פאַר דער שווערער פראַגע: וואָס איז פאַר זיי גלייכער: „צולאָזען די דייטשע בעוואָפנונג נאָר אונטער אַ געוויסער קאָנטראָל פון אָפּמאַכען און בעגרענצונגען, אָדער לאָזען דייטשלאַנד פולשטענדיג פרייע הענד. דער ענטפער וועט מוזען זיין אַזעלכער אַז מיט דייטשלאַנד מוז מען ווי עס איז קומען צו אַ פערשטענדיגונג.

פ. ב.

פון דער פינסטערע פערגאַנגענהייט
נייע דאָקומענטען וועגען דער טעטיגקייט פון די שטראָף־עקספּעדיציעס אין רוסלאַנד

דער דור, וועלכער האָט בעוואוסטזיניג דורכגעלעבט די יאָהרען פון דער ערשטער רוסישער רעוואָלוציע, געדענקט נאָך די שרעקליכע מעשים פון די שטראָף־עקספּעדיציעס, וועלכע זענען געווען טעטיג אין פערשידענע ערטער פון רוסלאַנד. דאָס זענען געווען גרעסערע מיליטערישע אָפּטיילונגען אונטער דער אָנפיהרונג פון בעזונדערס ענערגישע רוקזיכטסלאָזע און אַכזריותדיגע גענעראַלען, וועלכע פלעגען געשיקט ווערען אין דעם אָדער אין יענעם געביט כדי צו דערשטיקען די רעוואָלוציאָנערע בעוועגונג. און זיי פלעגען די בעוועגונג דערשטיקען מיט שווערט און ביקס, פייער און בלוט, די פיהרער פון די עקספּעדיציעס האָבען געהאַט אומבעגרעניצטע פולמאַכטען און זיי פלעגען די פולמאַכטען אויסנוצען אין דער פולער מאָס. די עקספּעדיציעס פלעגען זיך אַריבערטראָגען איבער אַ געגענד, ווי אַן אורקאַן, ווי אַ ווילדער שטורם־ווינד, און קיינעם אויפ׳ן וועג נישט שוינען: נישט קיין שולדיגען און נישט קיין אומשולדיגען.

דער צענטראַל־אַרכיוו אין מאָסקווע האָט איצט אַרויסגעגעבען אַ באַנד דאָקומענטען, וואָס בעציהען זיך צו דער טעטיגקייט פון די שטראָף־עקספּעדיציעס אין סיביר אין די יאָהרען 1905—1906. דאָס זענען געווען צוויי עקספּעדיציעס: איינע, אונטער דער אָנפיהרונג פון גענעראַל רענענקאַמף, איז געגאַנגען פון מזרח־סיביר, די צווייטע געפיהרט פון גענעראַל באַראָן מעלער־זאַקאָמעלסקי איז געגאַנגען פון מערב־סיביר. די עקספּעדיציעס זענען געגאַנגען אין דער לענג פון דער סיבירער אייזענבאַהן איינע אַקעגען דער צווייטער און האָבען זיך געטראָפען אין טשיטאַ. אַלס דעם צענטער פון דער רעוואָלוציאָנערער בעוועגונג אין סיביר. די דאָקומענטען, וועלכע זענען געזאַמעלט אין דער אויסגאַבע פון צענטער־אַרכיוו, זענען אַקטען פון בלוט, און טרעהרען, פון אומענשליכער אַכזריות און גרויזאַמען ציניזם, צווישען די דאָקומענטען געפינט זיך אויך דאָס טאָג־בוך פון אַ יונגען אָפיציר, דעם פּאָרוטשניק יעוועצקי, וועלכער האָט מיטגעמאַכט די שטראָף־עקספּעדיציע אין דער אָפּטיילונג פון גענעראַל מעלער־זאַקאָמעלסקי, פון זיינע נאָטירונגען וועלען מיר ברענגען איניגע עפּיזאָדען.

יעוועצקי אַליין איז געווען אַ גאַנץ דורכשניטליכער מענש און מיט קיין ספּעציעלער בלוטדורשטיגקייט האָט ער זיך נישט אויסגעצייכענט. ער דערצעהלט ווי אַזוי מען האָט געמאַכט אָרדנונג אין אַ צוג מיט זאַפּאַסנע וועלכע זענען געפאָהרען אַהיים פון פראָנט נאָכ׳ן רוסיש־יאַפּאַנישען קריג. ביי דער דאָזיגער אַרבייט האָט איין אָפיציר צעבראָכען אַזש צוויי פריקלאַדען. און יעוועצקי פערשרייבט: „אויב עס וועט אַזוי זיין אויך ווייטער, דאַן ריזיקירען מיר צו בלייבען אָהן געוועהר". אויף מיר מאַכט אַנ׳אומאַנגענעהמען איינדרוק די פלייסיגקייט מיט וועלכער דריי אָפיצירען בעציהען זיך צו דער „אויסמיענונג"... מיר איז עקלהאַפט צו זעהען הענט צודראַפּעטע און הערען דערצעהלונגען ווי אַזוי די הענט זענען פערוואונדעט געוואָרען ביים שלאָגען איבער׳ן פנים עפּעס אַ זאַפּאַסניע אָדער אַ באַהן־אַרבייטער".

דעם 18. יאַנואַר פערשרייבט יעוועצקי: עס איז ענטשטאַנען די פראַגע, וואָס צו טון מיט די אַרעסטירטע. דער באַראָן האָט בעשלאָסען: נו, וואָס וועט מען זיך מיט זיי אַרומטראָגען, לאָמיר זיי איבערגעבען צום טייוועל, צו די זשאַנדאַרמען.

דאָס געשפּרעך איז פאָרגעקומען ביי מיטאָגצייט. דערהערענדיג אַזאַ בעשלוס פון מעלער׳ן, האָט מאַרצינקעוויטש (אַ טעלעגראַפען בעאַמטער וועלכער האָט אַנטיילגענומען אין דער עקספּעדיציע) געבעטען ערלויבניש ביים באַראָן צו ראַפּאָרטירען איהם וועגען איינעם אַרעסטירטען. מאַרצינקעוויטש האָט דעם אַרעסטירטען רעקאָמענדירט אַלס פערביסענעם רעוואָלוציאָנער, וועלכער האָט שיער נישט איינגעאָרדענט די גאַנצע רוסישע רעוואָלוציע, וועלכער האָט זיך אָפּגעזאָגט איבערצוגעבען אַ טעלעגראַמע פון צאַר און האָט בגוואַלד געצוואונגען אויך אַנדערע צו טון דאָסזעלבע.

— נו, וואָס, וועלען מיר איהם צושיסען, — האָט רוהיג געזאָגט מעלער, רויכענדיג אַ ציגאַר און זופּענדיג פון זיין ווייַן. אַלע האָבען געשוויגען. מאַרצינקעוויטש האָט ראַפּאָרטירט וועגען נאָך צוויי.

— נו, וועלען מיר דריי צושיסען, — האָט מיט דער זעלבער רוהיגקייט געזאָגט דער באַראָן. עס האָט זיך אַריינגעמישט קוואַלינסקי און האָט עמאַדען וועגען נאָך צוויי רעוואָלוציאָנערען.

— אויך זיי דערשיסען, — האָט געפּסקנ׳ט דער גענעראַל.

מען האָט יעוועצקין דערצעהלט, ווי אַזוי די דאָזיגע מענשען זענען דערשאָסען געוואָרען. זיי האָבען נישט געבעטען קיין רחמנות, בלויז איינער פון זיי, דערזעהענדיג מאַרצינקעוויטשען האָט אויסגעשריגען: מאַרצינקעוויטש, איך זאָג נאָכאַמאָל, איך בין אונשולדיג, מיין בלוט וועט פאַלען אויפ׳ן קאָפּ פון דיינע קינדער.

געשאָסען האָט מען אין די רעוואָלוציאָנערען ביים ליכט פון אַ לאַמטער, אַזוי אַז די קוילען האָבען געטראָפען נישט דאָרט, וואו מען האָט געצילט, מען האָט דעריבער געמוזט שיסען צו עטליכע מאָל און די עקזעקוציע איז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שוידערהאַפטע אינקוויזיציע איבער די קרבנות.

ביים צושיסען נאָך אַ פּאַרטיע האָט מעלער בעפוילען: נאָר נישט אומזיסט אויסברענגען פּאַטראָנען. שיסט אין נאַקען אַריין און מעהר ווי דריי קוילען אויף אַ פערשוין זאָל מען נישט אויסברענגען.

ווען מעלער־זאַקאָמעלסקיס אָפּטיילונג איז צוריקגעקומען קיין פּעטערבורג, איז ער מיט זיינע אָפיצירען איינגעלאַדען געוואָרען אויף פריהשטיק צום צאַר אין צאַרסקאָיע סיעלאָ. דער גענעראַל האָט דערנאָך צוגעשטעלט דעם צאַר אַנ׳אויספיהרליכען בעריכט פון זיין שטראָף־עקספּעדיציע. דאָס איז געווען אַנ׳אמת׳ער בעשולדיגונגס־אַקט געגען די סיבירער ציווילע און מיליטערישע מאַכט־אָרגאַנען. פיל אָרט איז אין בעריכט אָפּגעגעבען דער טעטיגקייט פון די יודען און בעזונדערס „די זשידעס־דאָקטוירים", וועלכע האָבען שטאַרק געאַרבייט, כדי צו דיסקרעדיטירען די אָפיצירען אין די אויגען פון די סאָלדאַטען און האָבען בכלל געבראַכט פיל שאָדען דער אַרמעע מיט זייער אַגיטאַטאָרישער און רעוואָלוציאָנערער טעטיגקייט".

אָט די ערטער פון בעריכט האָט דער צאַר בעזונדערס אונטערגעשטראָכען מיט בלויען בלייער. ער איז געווען אין דער זעלבער מיינונג. (ען)

לאָדז, 14 אָקטאָבער 1932

נייער פאָלקסבלאַט

לאָדז, 14 אָקטאָבער 1932

וואָס וואָלט געווען

ווען אנדערע טוען נאך גאַנדהי'ן?

(קלאַנגען און אָפּקלאַנגען)

פון לעאַ הענינג

אַ גרויסער מענש איז אין דער בחינה פון אַ בן יחיד ביי דער מענשהייט.

און ווי אמת'ע „איינציגע קינדער" פיעשטצען זיי זיך אָפט, בעהמען זיך איבער שטאַרק: דאָס וויל איך, און דאָס וויל איך נישט; דאָס געפעלט מיר, און דאָס געפעלט מיר נישט. און זייער „גוטע מאַמע" די אָרימע, פערהאָרעוועטע און צודרעהטע מענשהייט גיט דווקא אָפּטמאָל נאָך אָט די איינציגע און אויסדערוועהלטע...

וואַס־זשע זאָל איך טון — טענה'ט דאָכט זיך דער דעת הקהל — אַז ער איז ביי מיר פאָרט אַנ'איין און־איינציגער... אַ ציטערדיגער — אַנ'אָפּגעשריי־ענער — איך ווייס, אַז איך גיב איהם צופיל נאָך... וואָס וועלען אָבער זאָגען לייטען: איך הרג'ע אַוועק מיין בעסט און איינציג קינד...

אַזוי זענען די גרויסע מענשען — די „יחידי סגולה" אונזערע: זיי ווייסען זייער ווערט; זיי ווייסען, אַז זיי זענען איינציג — אויסגעבעטענע און אויסדערוועהלטע.

איינער פון די גרויסע מענשען פון אונזער צייט, איינער פון אונזער'ע איינציגע גרויסע יחידים, איז בלי ספק, מאהאַטמא גאַנדהי.

ער איז אפשר דער גרעסטער נאַציאָנאַלער פיהרער, וואָס אינדיע האָט ווען געהאַט. ער איז אַנ'אָדם קדוש און דערצו איינער פון די פיינסטע און קלוגסטע פּאָליטיקער.

אינ'ם איצטיגען צוטומעלטען און צורודער־טען אינדיע איז ער דער פּאָפּולערסטער און בע־ליבסטער פיהרער. און צו זיין פיהרערשאַפט האָט ער זיך דערהויבען מיט זיינע אמת'ע מעשים־טובים און מיט זיין לעבען פון אַ צדיק. און ער ווייסט דערפון; ער קען זיין ווערט — פיעשצעט ער זיך; פיהרט ער אַ פּאָליטיק פון פיעשצען זיך:

— איך קען מיט ביידען גאַרנישט אויפטון, איך וועל מיט ביידען גאָר נישט פועל'ן, וועל איך זיך אַליין אָנטון מעשים, זיך אַליין דערגעהן די יאָהרען... און דורך דעם מעהר אפשר אויספיהרען...

אַז מען וועט זעהן די צרות, וואָס איך טו זיך אַליין אָן, וועט מען מיר אפשר גיכער נאָכ־געבען.

די פּאָליטיק פון אַנ'אמת'ען בן יחיד.

האָט לעצטענס גאַנדהי אויף זיך אַליין גוזר תענית געווען: ער וועט נישט עסען, ער וועט פאַס־טען און זיך פערמאַרען צום טויט, אויב ענג־לאַנד וועט איהם נישט נאָכגעבען און צוריקציהען די בעזונדער'ע שטימען, וואָס זי האָט געגעבען די אונטערדריקטע קלאַסען אין אינדיע.

„איך וועל נישט עסען... וויל איך נישט עסען" — אַלעמען איז בעקאַנט אָט די שטייקען פון די איינציגע קינדער.

און גאַנץ אינדיע איז געווען צורודער'ט ווען ס'איז בעקאַנט געוואָרען, אַז גאַנדהי געהט פאַס־טען ביז'ן טויט.

און נישט נאָר זיין פאָטער־לאַנד, אינדיע, האָט צורודער'ט די נייעס, נאָר אַפילו ענגלאַנד האָט זיך שטאַרק גענומען צום האַרצען דערפון...

און די גאַנצע וועלט האָט געקאָכט: גאַנדהי דער יחיד בדורו זאָגט זיך אָפּ פון עסען... וואָס טוט מען פאָרט? מען קען דאָך איהם נישט לאָזען שטאַרבען... פאָרט עפּעס גאַנדהי, וויפיל גאַנדהי'ס פערמאָגט עס די וועלט?

האָבען געקניטשט די מערב־אייראָפּעער מיט די אַקסעל: זיי פערשטעהען נישט אַזאַ פּאָליטיק פון אַ גרויסען נאַציאָנאַלען און פּאָליטישען פיהרער... מען האָט געפּרובט אַפילו חוזק מאַכען פון אָט די עקזאָטישע צדיקים — אָבער חוזק אַהער און חוזק אַהין... עס העלפט אַפילו נישט דאָס וועלען זיך פערשטיינער'ען דאָס האַרץ און פער־שטאָפּען די אויערן. אַלט איז ער, אַ נזיר איז ער געווען דאָס גאַנצע לעבען, און אַז ער נעהמט אויף זיך אַ נדר פיהרט ער איהם אויס — קען ער טאַקע חלילה אַזוי נאָך אומקומען. וואָס־זשע פאַר אַ רושם וועט ער מאַכען אין אינדיע און אויף דער גאַנצער וועלט בכלל? ס'איז דאָך עפּעס גאַנדהי אַנ'אָדם טהור וקדוש. און וויפיל זענען עס דאָ אַזעלכע מענשען אין לעבען?

האָבען טאַקע ענגלישע און הינדו פּאָליטי־קער געזוכט מיט אַלע מיטלען איהם מתיר בנדר זיין... מען האָט איהם געמאַכט געוויסע פּאָלי־טישע הנחות, כדי ער זאָל וועלען עפּעס בעהמען אין מויל אַריין... אַז ער איז אַ בן יחיד ביי דער וועלט — און ווער ווייסט צי עס וואָלט נישט ווערען פיל פיל ערגער, ווען מען זאָל איהם נישט געווען נאָכגעבען, און ווען מען זאָל נאָך איהם מוזען צורעכענען צו די גרויסע מאַרטירער, וואָס די מענשהייט האָט אַרויסגעגעבען.

זעהען מיר איצט טאַקע אַ מערקווירדיגע, אוי־סערגעוועהנליכע זעהונג: אַ שוואַכער, אַלטער, האַלב באַקעטער מאַן האָט זיך איינגעשפּאַרט „ער וועט נישט עסען". און אַ וועלט האָט זיך געקאָכט מיט זיין היסטאָרישען תענית; און די גרעסטע אימ־פּעריע אין דער וועלט איז געווען שטאַרק בע־אומרוהיגט פון דעם, וואָס איין האַלב באַקעטע מענ־שעלע אין גרויסע שפּאַקולען האָט זיך איינגע־שפּאַרט: ער וועט פאַסטען ביז'ן טויט אַריין, אויב מען וועט נישט האַנדלען לויט זיין גערעכטיגקייט.

אַזוי גרויס קען זיין דער גייסט פון אַ מענ־שען! אַזוי שטאַרק און זעלבסטבעוואוסט קען זיין איין איינציגער מענש. דער כוח פון אַ יחיד!

אמת. איבגאַנצען קיין נייעס האָט גאַנדהי נישט בעוויזען: פּאָליטישע תעניתים זענען שוין געווען פריהער אין פערשידענע לענדער. אַ סך מאָל האָבען פּאָליטישע אַרעסטאַנטען אויסגעפיהרט מיט זייער פרייוויליג פאַסטען, און מען האָט נאָכ־געגעבען זייערע פאָדערונגען.

אָבער גאַנדהי איז דאַכט זיך דער ערשטער אמת גדול, וואָס האָט פרייוויליג גוזר תענית געווען אויף זיך.

די געשיכטע ווייסט פון מאַרטירער, גרויסע מענשען, וואָס האָבען זיך געלאָזט פערברענען צו־ליב זייערע אידעאַלען. אָבער דאָס איז ס'רוב גע־ווען געצוואונגענערהייט, מען האָט זיי געטריבען דערצו.

אָבער אַליין, פרייוויליג, דאָס אייגענע לעבען מקריב זיין אַלס אַ פּראָטעסט געגען אַ פּאָליטיק, מיט וועלכער מען איז נישט מרוצה — דאָס איז אַציגד דאָס ערשטע מאָל דעמאָנסטרירט געוואָרען דורך גאַנדהי'ן!

און ס'איז אין איין וועגס אפשר כדאַי אַ קלער־צו־טון: וואָס וועט זיין, ווען אַנדערע גרוי־סע מענשען וועלען נאָכטון גאַנדהי'ס ביישפּיל און „פאַסטען ביז'ן טויט אַריין" ווען רעגירונגען און לענדער וועלען נישט האַנדלען ווי זיי געפעלט? וואָס וועט זיין ווען גאַנדהי'ס היסטאָרישער תענית וועט ווערען אַ „פּרעצעדענט"?

ביז אַהער פלעגען גרויסע מענשען אין איי־ראָפּע פּראָטעסטירען ווען אַנ'אומרעכט איז בעגאַנ־גען געוואָרען; אַפילו ווען זיי האָבען ריזיקירט מיט תפיסה און גלות פאַר זייערע פּראָטעסטען. טאָל־סטאָי האָט אַזוי פּראָטעסטירט; זאָלאַ, גאָרקי און אַנדערע. וואָס־זשע וואָלט פאָרגעקומען ווען אויך די אייראָפּעאישע גדולים פלעגען גאַנדהי'ס בייש־פּיל?

ווי אַזוי וואָלט עס אויסגעזעהען, ווען אַ שטיי־גער בערנאַרד שאו ערקלערט, אַז ער געהט פאַס־טען ביז'ן לעצטען וויל, ווייל — ווייניג עוולות און נאָך אפשר גרעסערע ווי גאַנדהי, האָט אויסגע־פונען, קען מען דאָך געפינען אין אונזער גע־זעלשאַפט?

אָדער איינשטיין געהט פאַסטען ווייל — דער פעלקער־בונד אַרבייט נישט מיט'ן גאַנצען האַר־צען פאַר'ן וועלט שלום.

צי למשל, בערנאַרד האאופטמאַן איז גוזר תענית אויף זיך, ווייל זיין פאָלק, דאָס דייטשע פאָלק, האָט זיך פלוצלונג גענומען שפּילען אין סאָל־דאַטען...

וואָלטען זיך רעגירונגען גערעכענט מיט זייערע תעניתים, ווי מען האָט זיך גערעכענט מיט גאַנד־היס? אָדער מען וואָלט זיי אויסגעלאַכט, ווי משוג־געים און געלאָזט פאַסטען געזונדערהייט...

אונזערע גרויסע מענשען זענען נישט קיין גאַנדהיס. זיי האָבען אַנדערע קאַפּריזען און זייער אַרט דענקען איז ווייט פון גאַנדהיס טאַקע, כרחוק מזרח ממערב — ווי ס'איז ווייט פאַסיווער מיסטי־ציזם פון לאָגישער אַקציע.

—:O:—

משוגעים, צי זעט איר ניט?!

פון משה בראָדערזאָן

משוגעים, צי זעהט איהר נישט —
צי זעהט איהר נישט די פרייד אין אייך און אין אַרום ?!
צי זעהט איהר נישט ווי ס'שטרוימט אין אייך
אַ ים פון גרויס לייטזעליגקייט אַריין ?
צי זעהט איהר נישט דעם טיפען טייך פון פרייד.

וואָס אומגעצוימטעהייט
עס שטרוימט פון אייך אַרויס אין גאַנצער וועלט ?
ווי קאָן דאָס זיין,
איהר זאָלט נישט דערזעהן און נישט דערהערען ?!
משוגעים,
ווי קאָן דאָס מעגליך זיין
צו זיין אַזוי־מין טויב און בלינד
און נישט דערבליקען זון אַזוי פיל און אַזויפיל שטערען ?!

משוגעים,

וואו בעהמט איהר דרייסט און כוח אויף אַזוי פיל פיין ?!
וואו בעהמט איהר מוט די תוכחה אַזוי צו בעסטיגען אין זי
אַזוי צו האָדעווען דעם אומעט און שגעון,
אַזוי צו צערטלען גרויע טרויער־שעה'ן,

משוגעים ?

אַ סוד איז עס, אַ פלאַדיגער סוד !
ווייל האָבען מוט אויף אומעט אָט אַזוי פיל,
דאַרף מען ווינציגסטענס צו זיין אַ קין־ברודער פונ'ם טייוועל — אַחיתופל
צי גאָר אַ הבל־ברודער פון דעם אייבערשטען — פון גאָט !

משוגעים,

צי הערט איר נישט דעם גילוידיגעם געלעכטער פון די יונגע פרויען
צי זעהט איהר נישט דעם אָדלער־פלאַטער פונעם מאַן
ווייל ס'איז אַזוי פיל וועלט פערהאַן,
ווייל ס'איז אַזוי פיל גליק פערהאַן,
ווייל ס'איז אַזוי פיל גאָט אין מענש פאַרהאַן,
ווייל ס'איז אַזוי פיל דאָ און דאָ
סיי אין אַרום, סיי דאָ,
ביז צום פערכליניען זיך אין שטאָלצער שטראַלענדיגקייט
אין לויטער קלינגענדיגער קוואַלענדיגקייט
פון יעטוועדער חיי שעה?!
ווייל ס'איז נישטאָ אַוואו אַהינצוטון אַזוי פיל ליבשאַפט מענשליכע און פרייד

ווייל וואונדערליכקייט איז צו גרויס,
ווייל איבער אַלע גיגענצען און בערגען עס שטרוימט אַריבער און אַרויס,
ווייל אויסגעשטרעקט נאָך גליק עס חלש'ן אַזוי פיל הענט,
דעריבער האָט איהר עס געמאַכט פון גאַנצער וועלט אַ בילענדיגע משוגעים־הויז.
משוגעים, וואָס איהר זענט !!!

דער שעפער פון מחזור

פון אהרן מאנספ —.

די יודישע תפילות זענען שוין גאַנץ אַלט, כמעט אַזוי אַלט ווי ס'איז דאָס יודישע פאָלק. אמת, אַמאָל האָבען זיי פערנומען זאַגאַר קליינעם פלאַץ אין לע־בען פון יודישען פאָלק; זייער אָרט האָבען אויסגע־פילט די קרבנות.

אויב מיר געפונען יאָ פערשידענע תפילות פון יענער צייט, זענען זיי ס'רוב גאָר קורצע און גע־הערען נאָר דעם יחיד, זענען אינדיווידועל. (אל נא, רפא נא לה, במדבר י"ב, י"ג, זעה אויך דאָרט קאַפּיטעל י' ל"ה).

ערשט נאָכ'ן חורבן פון ערשטען בית מקדש, ווען די קרבנות האָבען אָנגעוואוי'ען זייער קראַפט, זעהען מיר אַ שטאַרקע ענטוויקלונג פון די תפילות. דאָס פאָלק האָט פערלוי'ען טיילווייז דעם צוטרוי צו די כהנים, וואָס דאָס האָט גורם געווען, אַז יעדער זאָל זיך ווענדען צום בעשעפער אָהן זייער פערמיטלונג — דורך תפילות, וועלכע זענען בעקוועמער און צו־גענגליכער פאַר יעדען איינעם.

צוגעהאָלפען דערצו האָבען אויך די נביאים, וואָס אין זייער גרעסטען טייל זענען געווען געגען קרבנות; זייער פרינציפּ איז געווען; „ונשלמה פרים שפתנו" — (הושע י"ד ג') אַנשטאָט קרבנות — תפלות. און אַ דאַנק די נביאים, משוררי תהלים, סופרים, אנשי כנסת הגדולה, תנאים, אמוראים גאונים און בפרט די פייטנים האָבען מיר היינט אַזאַ גראַנ־דיעזען בנין תפלות, דורך וועלכע דאָס יודישע לע־בען איז געהייליגט געוואָרען, און מיט אַ קדושה עליונה בעהויפט.

אונזערע תפלות זענען אַ פרוכט פון אַ גאַנץ לאַנגער ענטוויקלונג, פון עטליכע צעהנדליגער יאָהר הונדערט, אָבער זייער קולמינאַציאָנס פונקט האָ־בען זיי דערגרייכט פון פינפטען אָדער זעקסטען ביז צום 16־טען יאָהרהונדערט. פון דער אָנגענו־מענער צייט רעכנונג, (צונץ).

די היסטאָריקער ווייזען אָן, אַז די גינסטיגער באַדען צו דער ענטוויקלונג פון אונזער מחזור איז געווען דער פינסטערער מיטעלאַלטער מיט זיינע שרעקליכע רדיפות אויף יודען. דאָס פאָלק האָט דאַן אויסגעגאָסען זיין האַרץ פאַר'ן אַלמעכטיגען אין הארציגע תפלות.

אין דעם היינטיגען אַרטיקעל ווילען מיר זיך נאָר אָבשטעלען אויף איינעם פון יענע גרויסע רע־ליגיעזע דיכטער — וועלכער פערנעמט דעם סאַמע אויבען אָן אין אונזער „מחזור" — רבי אליעזר הקליר. זיינע פיוטים ווער'ען געזאָגט אומעטום, ווען זיי האָבען אָבער דערזעהען די ליכטיגע שיין איז נישט בעוואוסט, אַזוי גוט ווי מען ווייסט גאָרנישט פון דעם לעבען פון זייער מחבר.

פון דער צייט פון ר' שלמה יהודה ראַפּאָפּאָרט (שי"ר) דער טאַרנאָפּאָלער רב, וואָס האָט זיך דער ערשטער פערנומען מיט דעם לעבען פון רבי אליעזר הקליר, איז שוין פיל, זעהר פיל געשריבען געוואָרען אויף דער טעמא. ס'האָבען זיך שוין אָנגעזאַמעלט אַזויפיל היפּאָטעזען און השערות, אַז ס'איז שוין אונז מעגליך צו וואַרפען אַ ביין ליכט אויפ'ן לעבען פונ'ם דאָזיגען גרויסען פּאָעט, וויל איינער זעהען זיין וואוינאָרט אין דרום־איטאליען, ציהט איהם דער צווייטער קיין דייטשלאַנד, אַ סך ווילען האָבען, אַז ער האָט געוואוינט אין ארץ־ישראל, זיי דרינגען

רבי אליעזר הקליר

דאָס פון אַ רמז אין זייבעם פיוט פון שביעי לפסח, ווי ס'איז געזאָגט „אני אליעזר ברבי יעקב הקליר מקרית הספר". די דאָזיגע מיינונג ווערט אויך אונטערשטיצט דורך די היסטאָריקער קאַסעל און הארקאווי.

די לעגענדע האָט זיך אויך דערוויל געטון דאָס איהריגע. קליר איז אין גריכיש אַ קיכעל און — שפינט די לעגענדע — דער פאָטער האָט איהם געגעבען צו עסען אַ וואונדערליך קיכעל, וועלכער האָט אויף איהם געהאַט די וואונדערליכע השפעה. מיר וועלען זיך אָבער האַלטען ביי דער שיטה פון די וואָס זאָגען, אַז צעלער איז אַ שטאָט אין איטאַלי־ען, וואו ער זאָל האָבען געלעבט און געשאַפען אין זיבטען יאָהרהונדערט.

זיינע פיוטים, זיין אָריגינעלער סטיל א. אַז. וו. פערלאַנגען אַ גרעסערע אָפּהאַנדלונג. מיר וועלען אָבער, צוליב מאַנגעל אין פלאַץ מקצר זיין.

דער בעוואוסטער פאָרשער אויף דעם געביט קאַרפּעלעס שרייבט: זיינע (קלירס) פיוטים זענען ענליך צו ריזיגע ספינקסען. אַ שלייער פון רעטעני־שען בעדעקט די ספינקסען און... זיינע פיוטים".

(ווייטער זעה 10־טע זייט).

מיט א האלץ צוזאפענם

(פון מיינע קינדער־יאהרען)

פון פרץ הירשביין

מיט פינף יאהר, זייענדיג אַנ׳עלף־יאהריגער, באַרוועס יונגעל, ווען איך בין צום ערשטען מאָל מגולגל געוואָרען קיין בריסק צו לערנען ביי אַ בריסקער מלמד, און אויך לערנען צו קיינען גלאז — יעמאָלט איז מיר נאָך נישט איינגעפאַלען צו טראַכטען, אַז מיט פינף יאהר שפּעטער וועל איך ווידער אָנקומען קיין בריסק, אַ מתמיד, אַ לערנער, באַר מיט אַ היבש ביסעל בעהאַלטענע אַפּיקורסישע מחשבות.

ערלע איז פאַר מיר קליין געוואָרען, ענג געוואָרען. געקלערט פון אַ גרעסערער שטאָט, וואו איך זאָל קומען בעהנטער צו די, וואָס שעפּען תורה פון בייעם קוואַל. יצחק דעם רב׳ס האָט מיר אונטערגעגעבען חשק אוועקצופאָהרען פון ערלע. פון קיין ישיבה האָב איך נישט געטראַכט. האָב נאָר אַלץ געוואָלט לעבען אין יחידות.

איז געבליבען ביי מיר צו פאָהרען קיין בריסק. אַ גרויסע שטאָט איז בריסק און פאַרט נישט ווייט פון דערהיים. אין בריסק לעבט מיין עלטסטע שוועסטער פרישקע. האָב איך טאַקע עטליכע טעג געלעבט ביי דער שוועסטער, כדי צו האָבען צייט אַרומצוקוקען די אַלע בעוואוסטע בתי־מדרשים, נעהענטער צו דער גרויסער שוהל. איך בין געגאַנגען אין יענע בתי־מדרשים אין צייט פון דאַוונען. כדי צו קאָנען אָנקוקען דעם עולם בעלעבאַטים. אין בריסק רופט מען דעם ישיבה־בחור — אָרים בחור. האָב איך בעטראַכט די אַלערליי אָרים־בחורים, וואָס לערנען אין די געהויבענע בתי־מדרשים.

איך האָב אויך פערקוקט אין דעם גע׳שמ׳טען בית־הרב. ר׳ יוסף בער האָט שוין נישט געלעבט. זיין זוהן, ר׳ חיים סאָלאָווייטשיק, אַזוי ר׳ חיים וואָלאָזשינער, ווי מען האָט איהם גערופען, ער איז געווען רב. מיט זיין געשטאַלט האָט ער אָנגעפילט דעם גרויסען בית־הרב. זיין גרויסער, פולער קאָפּ, זיינע גרויסע, שוואַרצע אויגען זענען געווען אומעטום. מען האָט איהם אָפּט געקאָנט טרעפען אַ פערמוה׳טען, אַ צעכראַשטשעטען, געאַרמט מיט זיין בעל יועץ, ר׳ שמחה זעליק — אַ בעריהמטער קנאי, מיט אַ שוואַרץ בערדעל און ברענענדיגע אויגען — אַזוי האָבען זיי ביידע אַרומגעשלעפט די טריט אין קרייז אין בית־הרב, אַריינגעטעה׳ט איינער אין׳ם אַנדער׳ען און בעשטימט אויף אַזאַ אופן שטאָטישע ענינים. מ׳האָט אויך געקאָנט בעמערקען אין בית־הרב, אַ פער׳קהל׳טע צווישען די שטאָטישע באַלעבאַטים, ר׳ יוסף בער׳ס אַ טאָכטער, אַביסעל געראַטען אין איהר ברודער, וואָס האָט מעשה רבי׳צין אַריינגעטעה׳ט מיט די חשוב׳ע באַלעבאַטים. זי האָט אַריינגעוואָרפען שטיקלעך גמרא און שמועס, געטייטשט מיט׳ן גראָבען פינגער און האָט גוט געפּאַסט צום בטלנישען רומעל, וואָס האָט געווימעלט אין בית־הרב.

האָב איך מיר אויסגעזוכט אַ בית־המדרש אויף אַ זאַמדיגער, ברייטער גאַס, ווייט פון חשוב׳ן טייל שטאָט; ווייט פון דער גרויסער שוהל און די שכנישע בתי־מדרשים אַרום. האָב געזוכט און געפונען אַ בית־המדרש, וואו עס האָבען געדאַוונט בעל־מלאכות, בעל־עגלות; בלויז ווי אַ שמעלצער האָט דער בית־המדרש פערמאָגט אַ פּאָר למדנים און פרומאַקעס — דער ליסקער בית־מדרש איז דאָס געווען. אַ נייער, געמויערטער בנין נאָך אינגאַנצען נישט פערענדיגט. ס׳איז געווען נישט לאַנג נאָך דער בעריהמטער בריסקער שרפה און דער ליסקער בית־מדרש, וואָס איז אָפּגעברענט געוואָרען, איז אויפסניי געמויערט געוואָרען. די ווייבערשע שוהל איז געווען אונטען, אָפּגעטיילט פון דער מאַנסבילשער שוהל בלויז מיט אַ וואַנט און גראַטעס. דאָרטען, אין דער ווייבערשער שוהל איז געווען דער האָלץ־סקלאַד. אַ פּאָר קלאָפּטער בערעזענע און סאָסנאָווע האָלץ האָבען אין בית־המדרש שטענדיג אָנגעהאַלטען אַ געשמאַקען האָלץ־ריח.

דער שמש, טאַדרעס, אַ הויכער, בלייכער, זיבעציגער יוד מיט אַ ברוין בערדעל, מיט אַ שטענדיגען גוטען שמייכעל — ער האָט מיך גוט אויפגענומען. ער האָט פאַר מיר געקראָגען זיבען טעג פאַר די זיבען טעג פון דער וואָך. זענען עס צומייסטענס געווען טעג ביי אָרימע מענשען.

אַ דריי־פיר פּויעמדע בחורים האָבען געלערנט אין בית־מדרש. וואויל־לערנער, וואָס האָבען שוין בשתיקה אַריינגעקוקט אין השכלה־ספרים, זיי האָבען געוואוסט פון פריוואַטע ביבליאָטעקע, וואו מען האָט געקאָנט קריגען לשון־קודש׳דיגע און „שאַרגאַנישע״ ספרים. אין בית־מדרש זענען געווען בעהעלטענישען, וואו מען האָט אַ „טריף־פּסול״ געקאָנט בעהאַלטען; וואו אַזאַ ספר האָט רוהיג געקאָנט ליגען אַ גאַנצען טאָג און וואַרטען אויף דער שטילער נאַכט, ווען מען וועט איהם אַרויסנעמען און בגנבה שעפּען פון איהם מיט אַ טיי־לעפעלע די נייע תורה, וואָס האָט אויך אויסגעזעהן ווי אַ גרויסער ים.

ביי די צוויי ברייטע אויוונס איז געווען גענוג אָרט פאַר די דריי בחורים, וואָס זענען דאָרט געשלאָפען. די אויבערשטע, לאַנגע בערעט — דעם צודעק פון אַ טיש — האָט מען אַרויפגעלייגט אויף די פאַרענטשעס פון די בענק און אַזוי אַרום בעשאַפען אַ געלעגער ביים וואַרימען אויוון. איך האָב מיך אויסגעקליבען אַ בעקוועמען קישען — אַ ברעטעלעם האָלץ פון דער ווייבערשער שוהל. ווייך געווען אַזאַ געלעגער. געשמאַק געווען אונטער׳ן באַק די ווייסע, בערעזענע קאָרע. געשמאַק געווען צו שלאָפען אין בריסקער בית־מדרש. אַ גאַנצע וואָך איז ביז׳ן ערשטען דאַוונען זעלטען־ווען אימיצער פון די באַלעבאַטים געקומען לערנען פּאַרטאָג. אַ פערהאָרעוועטער עולם האָט געדאַוונט אין ליסקער בית־מדרש. נאָך פרייטאָגצונאַכטס זענען אַרום דריי אַ זייגער נאָך האַלבע נאַכט אַראָפּגעקומען די תהילים־זאָגער, די משניות־לערנער, די דרשות־זאָגער און האָבען געהאַלטען וואַך דעם בית מדרש. יעמאָלט האָט מען בעדאַרפט מיטהאַלטען מיט׳ן עולם און אויפשטעהן.

אינמיטען דער וואָך, אַרום ניין אַ זייגער אין אָוונט, איז אין בית־מדר׳ש שוין געווען שטיל. יעמאָלט האָט מען מיט האַרץ־קלאַפּעניש, אַרויסבעקומען פון בעהעלטעניש די ספרי־חול, די „וואַכענדיגע״ ספרים. אַז מען האָט געעפענט אַזאַ ספר — האָבען די אותיות געבלענדט. האָט מען נאָך אַ גרויסע צייט געניגט אַנ׳אויער, צוגעהערט צו יעדען שאָרך, וואָס קומט פון בית־מדרש — טאָמער איז אימיצער ערגעץ אין אַ ווינקעל בעהאַלטען. ער וועט כאַפּען און דערצעהלען פאַר דער גאַנצער וועלט, וואָס די אָרים־בחורים טוען אין בית־מדרש. איך האָב שוין געהאַט אַ פיינע ידיעה אין דיקדוק. אין דער שטיל בגנבה, געשריבען לשון־קודש׳דיגע שירים, אַלץ בגנבה, אַלץ מיט האַרץ־קלאַפּעניש.

עס זענען געווען נאַיִשע בליקען, וואָס האָבען פון אַ זייט נאָכגעקוקט די פּאָר בחורים פון ליסקער בית־מדרש. געווען אַ בלאָנדער יונגערמאַן, אַ קנאי, און אַ שוטה, וואָס האָט געהאַלטען אַנ׳אויג אויף אונז. געמאַכט „איבער־פּאַלען״ ביינאַכט, געקומען זעהען וואָס מען טוט עפּעס אין בית־מדרש. ער האָט געהאַט אַ טבע צוצוקומען און אַ גלעט טאָן די באַקען ביים אָרים־בחור, זעהן צי איז דער אָרים־בחור חלילה נישט קיין געגאָלטער. ביי מיר אויפ׳ן פּנים איז נאָך נישט געווען וואָס צו גאָלען — האָט ער פונדעסטוועגען חושד געווען, אַז איך האָב עפּעס אַזאַ קונץ, ביי מיר זאָל קיין באָרד נישט וואַקסען.

אין די ביינאַכטען האָב איך געלערנט לשון־קודש און „זשאַרגאָן״. יעמאָלט האָט י. ל. פרץ אַרויסגעגעבען די „יום טוב בלעטלעך״, ער אַליין האָט דאָרטען געדרוקט זאַכען אונטער אַלערליי נעמען: י. ל. פ., י. ל״פ, לאַמפּענפוצער און אַנדערע נעמען. ס׳איז גרינג אַריינצולייגען אַלערליי פּשט־לעך אין י. ל. פרצ׳ס זאַכען, זיין שרייבען האָט מיר אויסגעזעהן פול מיט מליצה, וואוהין מען קאָן אַריינפּאַסען אַלערליי געדאַנקען און אונטער־געדאַנקען. דאָס אייגענע האָב איך געשפּירט לייענענדיג „די קליאַטשע״ פון מענדעלע מוכר ספרים, פון אומעטום האָט צו מיר פאָלק ישראל אַרויסגעקוקט, לעבעדיג אינגאַנצען אין דעם גייסט פון תנ״ך און אגדה — האָט עס מיר שטענדיג אונטערגעזאָגט אַז די שטים, וואָס קומט אַרויס פון צווישען די שורות — איז די שטים פון פאָלק ישראל. פאָלק ישראל, וואָס איז אין גלות און וויינט און קלאָגט און וויל מען זאָל עס בעפרייען.

כאָטש איך האָב מעהר געלערנט יודיש ווי העברעאיש, פונדעסטוועגען איז געווען ליב צו שרייבען לשון־קודש. דער כתב האָט חשוב׳ער אויסגעזעהען אַרומגעפּינטעלט מיט נקודות. איך האָב מיינע שירים געשיקט קיין ערלע צו מיין איינציגען מבין, יצחק דעם רב׳ס. ער האָט מיר געענטפערט און דערמוטיגט.

די שפּורען פון מיינע קינדערשע טריט אין בריסק האָב איך איצט נישט געפינען. פון עלף ביז זעכצעהן יאָהר איז אַ קורצער מהלך, בסך הכל פינף יאָהר. אָבער אין יענע פינף יאָהר בין איך עטליכע מאָל אויסגעוואַקסען פון מיינע בגדים און ענג זענען מיר געוואָרען מיינע שטיוועלעך. בריסק האָב איך שוין בעטראַכט מיט אַנדערע אויגען. מיינע שפּאַצירען צום גרויסען טייך, צום מוכאַוויץ — דאָס האָט אַרויסגערופען ביי מיר גאָר אַנדערע געפיהלען. זיצענדיג ביי זיינע זומערדיגע ברעגעס אַ באַרוועסער, עלף־יאָהריגער יונגעל, האָבען די פאַרנאַכטען ביים ברעג מיך יעמאָלט פערטראָגען מיט׳ן געדאַנק אַהיים; מיט מיין געדאַנק האָב איך נאָך יעמאָלט געקאָנט שטעלען וואַסערמילען ביי יעדען וואַסער און זעהען דאָרטען כרץ דעם מילנער, דעם שטאַרקען מילנער, וואָס טראָגט שווערע זעק תבואה אויף זיינע פּלייצעס; ער טראָגט שווערע זעק תבואה פון וואָגען אין מיל אַריין; פון מיל, אויפ׳ן בוידים — אין קויש אַריין.

די צייט איז געקומען, ווען איך האָב שוין אָנגעהויבען אַריבערצוקוקען אַריבער ליפּעס מיל, מיין היים. אַ גרויסע האַנט. אַ קנאַכעדיגע און האָריגע האַנט איז ווי פון אַ נעבעל אַרויסגעקומען און געריסען מיינע וואָרצלען, אַזוי טיף פערוואַקסענע אין דעם טונקעל־פייכטען גרונט אַרום סטאַוו, וואו ליפּעס מיל האָט איהר חיות געצויגען. די היים האָט אָנגעהויבען אויסגעלער׳ט צו ווערען פון איהר תוכן. די עלטערע קינדער האָבען איהר שוין פערלאָזען. קלמן האָט חתונה געהאַט און האָט אַ קליין קרעמעלע אין שטעטעל, בעבעל האָט חתונה געהאַט, וואוינט אין שטעטעל און איהר מאַן פאַרבט וואָל און פּאַדים פאַר די אַרומיגע פּויערים. משה פאָהרט אוועק אַרבייטען, ער מאַהלט ביי דער אייזענבאַהן. אין דער היים איז דער טאַטע און די מאַמע און די אַכט־יאָהריגע שרה׳לע. דער טאַטע מוז האַלטען אַ פרעמדען מענשען, וואָס זאָל איהם אַרויסהעלפען.

פונדעסטוועגען בין איך געפאָהרען אַהיים. דאָס מאָל האָב איך מיטגעבראַכט אַ פּאַק סודות אַהיים, סודות — פאַר קיינעם נישט צו ענטפּלעקען. אפשר בשתיקה דער מאַמען דערצעהלט, אַז איך האָב געפונען וועגען און שטעגען, וואָס פיהרען צו אַנ׳אויסגעטראַכטען לעבען, צו אַ לעבען וואָס זי האָט אַמאָל געזעהן אין איהר דמיון. איך בין געפאָהרען אַהיים מיט דער דעה — אויף זומער, צוריק קיין בריסק, געפאָהרען ווי אַ דערוואַקסענער.

אָבער היים — איז היים. ווי ווייט איך בין נישט געווען אוועק פון דער היים, ווי גוט צו מיר די פרעמד איז נישט געווען — האָט זי נאָך אַלץ נישט געקאָנט פאַר מיר בעשאַפען אַ נייע היים.

געלער № 1 און געלער № 2...

א סוכות־מעשה׳לע, דערצעהלט טאקע פון א געלען

פון י. אָבערזשאַנעק

ווי איהר זעהט, בין איך אַ געלער. אַ געבוירענער אַ געלער. נישט ווי די היינטיגע ווייבלעך, וואָס ווערען איבערגעמאַכט פון ברונעט — געל, נאָר אַנ׳עכטער געלער, פערשריבען אין פּאַס בפירוש „רודי״ — געל!

די געלע פאַרב, האָב איך בירושה — מיין טאַטע איז געווען אַ וואַלד־שרייבער ביי אַ געלען פּריץ, און דערצו האָט ער געהאַנדעלט מיט אתרוגים...

אַזוי ווי איך בין אַנ׳עכט געלער, אַזוי איז מיין ווייב אַנ׳עכט שוואַרצע, נו האָב איך טאַקע צוויי „מאַשטשען״: זעקס שוואַרצע יונגען ווי די בעגער׳ס, און זעקס געלע מעדען, ווי זיי וואָלטען געווען מיט געלען פּאָקוס אָנגעשמירט.

איז טאַקע אין דער שטוב אַנ׳אייביגע מלחמה צווישען די צוויי „ראַסען״ — אַ ראַסען־קאַמף צווישען די שוואַרצע מיט די געלע: מיין יודענע שרייט: מיינע שוואַרצע יונגען, און איך קלאָג אויף מיינע געלע מעדען...

נאָך איין גליק האָב איך, וואָס איך בין אַ יוד אַ נגיד, אַ רייכער געלער, וואָס וואָלט איך געטון, ווען איך בין חלילה אַ געלער און אַ קבצן דערצו — אַ שעהן פּנים האָט אַ געלער קבצן, אַזוי ווי ס׳איז מיין שכן, דער געלער הענעך!

אַי, הערט איהר, האָב איך עס צרות פון מיין שכן, דעם געלען הענעך דעם קבצניאַק! אַנדערש האָט איהם נישט געפּאַסט, אַריינגעצויגען זיך אין איין הויז, און דער געלער פערשוואַרצט מיר די יאָהרען...

אַ קלייניגקייט, צוויי געלע אין איין הויז, ביידע מיט איין נאָמען: ער הייסט הענעך, און איך הייס הענעך, וואָס ס׳זאָל מיר זיין איז איהם, און וואָס ס׳זאָל איהם זיין איז מיר. זוכט מען מיך, טרעפט מען צו איהם, זוכט מען איהם, טרעפט מען צו מיר.

קומט אַ חתן „שוען״ מיין טאָכטער, פרעגט ער זיך אין הויז צום געלען הענעך, פאַלט ער אַריין צום געלען הענעך נומער 2, און ער „שויט״ יענעמס געלען הענעך׳ס „פּיענקנאָשטש״...

קומט אַ בעל־חוב צום געלען הענעך, דעם קבצן, מיט אַ פּראָטעסטעל, פאַלט ער אַריין צו מיר מיט געוואַלדען און געשרייען: אַגזעצער, באַנקראָטניק, זולל יסובא׳ניק, געלער ריזש — פאַר איין פּראָצט. וועסטו פּראָטעסטן און זויפען — מיין געלד...

איך גיב איהם צו ערקלערען, אַז דאָס בין איך נישט דער אמת׳ער געלער, אַז דאָס מיינט ער דעם אַנדערען געלען, וואָס הייסט אויך הענעך, ס׳העלפט אָבער גאָרנישט, יענער שרייט און מאַכט געוואַלדען, שעלט און זידעלט מיך מיט דער בלאָטע צוגלייך, צוליב יענעם געלען, מאַכט מען מיר שוואַרץ־שבת...

שיקט מען מיר פּורים שלח־מנות, טראָגט מען די טאָרטען מיט די פלאַשען ווין אַריין צו יענעם געלען הענעך, און יענער געלער פרעגט נישט קיין קשיות, און האָט אַנ׳עונג יום־טוב.

ברענגט אַ פּאָסלאַניעץ אַ רויזע ליבעס־בריוועלע צו יענעם געלען הענעך׳ס ווייבעל, פּרעגט ער זיך ביי אַ שכנ׳טע, וואו ס׳וואוינט דער געלער הענעך, און דאָס ליבעס־בריוועלע פאַלט אַריין אין מיין האַנד.

נעם איך דאָך מאַכען יעלות, און בעווייז (מיין ווייב אַזוי ווי אַ געלער — אַזאַ אַלטע גוטאַלין־שאַכטעל מיט לובטשעס! אַזאַ אַלט נאַבטעסן, וואָס האָט זעקס געלע טעכטער אונטער דער חופּה צו פיהרען! רויזע בריוועלעך גאָר!

איך כעס מיך (ווי אַ געלער...), מאַך געוואַלדען, בחנם חושד געווען מיין יודענע, וואָרום דאָס רויזע ליבעס־בריוועלע, איז דאָך געווען צו יענעם געלען הענעך׳ס ווייב, נישט צו מיינע...

וואָס ס׳זאָל מיר זיין איז איהם, און וואָס ס׳זאָל איהם זיין איז מיר, זוכט מען מיך, טרעפט מען צו איהם, און זוכט מען איהם, טרעפט מען צו מיר.

אָבער דאָס אַלץ וואָלט איך שוין פערליבגענומען. ס׳האָט דאָך איהם, דעם געלען קבצן, אַנדערש נישט געפּאַסט, נאָר אַריינציהען זיך אין הויז מיט מיר, אַ צווייטען געלען מיט איין און דעם זעלבען נאָמען — צוויי געלע הענעך׳ס אונטער איין דאַך!..

כ׳וואָלט דאָס אַלץ שוין גענומען פערליב, ווען נישט די מעשה מיט דער סוכה:

ווי איהר ווייסט, האָב איך מיינע אַ יאָהר־סוכה, אַלץ הייסט אַ סוכה — אַ „זאַלאָן״. אַ „וואָלקען־קראַצער״ — אַ בנין מיט אַלע „מאָדערנע איינריכטונגען״.

איז עס שוין ביי מיר אַזאַ מנהג, אַז אין מיין יאָהר־סוכה עסען אַלע שכנים פון הויז. רייך און אָרים. פון ר׳ העניצקע דעם שוחט, ביז׳ן שוסטער — אַלע עסען גלייך אין דער סוכה.

מאַכט זיך אַ מעשה, און היינט נאָך יאָהר, גיט זיך מיר מיין יודענע גראָד אום ערב סוכות אַ לעג אַוועק אין קימפּעט, און איידער איך קוק מיך אום, מזל־טוב — ס׳איז דאָ אַ זעקסטע געלע מויד!..

מילא פערפאַלען, ווי זאָגט איהר — אַ שטראָף פון גאָט, אָבער צו סוכות האָט עס דאָך נישט.

דעם ערשטען טאָג סוכות ווי תמיד, האָב איך מיך געזעצט, צוזאַמען מיט ר׳ העניצקע שוחט — אויבען־אָן. און די שכנים אין די זייטען, און דאָ הייבט זיך אָן מיין מפּלה, און צוליב וועמען? ווידער צוליב דעם צווייטען געלען הענעך:

דאָס ערשטע ברענגט אַ שיקסע אַראָפּ קידוש צו מאַכען פאַר יענעם געלען הענעך. אויף אַ זילבערנער טאַץ אַ פלאַש כּרמל־ווין, פלאַדען, און אייער־קיכלעך. די שיקסע דערלאַנגט עס יענעם געלען הענעך, און יענער נעמט עס צו, מאַכט קידוש און דער פלאַדען מיט די אייער־קיכלעך ווערען ביי איהם פערבראַנט אונטער די הענד...

איך זיץ און וואַרט, און מ׳שיקט מיר אַראָפּ קידוש צו מאַכען — אַ דאַרען עק פון אַ הערינג מיט אַ שטיקעל האָניג לעקעך, ווי אַנ׳אויסגעדאַרטער ציגעל.

אין אַ מינוט אַרום, ברענגט די אייגענע שיקסע אַראָפּ אַ קאָפּ פון אַ לעבעדיגען קאַרפּ ווי פון דעם לייתן, מיט די אמת׳ע געלע חלות, און יענער געלער הענעך גיט זיך אַ לאָז צו צו דעם „קעפּעל״ און „בעאַרבייט״ איהם אַזוי, אַז די בלויזע גרעטען זענען געבליבען אויפ׳ן טעלער.

מיר שיקט מען אַראָפּ צוויי ווייכע, אויסגעווייקטע גרעטלעך פון אַ פערחלשטען שלייען.

יענעם געלען הענעך ברענגט די שיקסע אַראָפּ דעם אמת׳ן טעלער לאָקשען מיט אַ געלע יויך מיט פעטע „אויגען״, און מיר — אַ שיסעלע אָנגעשמעלצטע קאַרטאָפעל מיט בורקע־באָרשט. יענער געלער הענעך שלינגט די לאָקשען מיט די פעטע אויגען, און איך קייע די האַרטע קאַרטאָפעל.

יענעם געלען הענעך דערלאַנגט מען אַ האַלבע היהן, אַז ס׳האָט נאָר אַזוי געוואַבעלט פון פעטקייט, מיט מערלעך, מיט כריין, מיט מאַרינירטע אוגערקעלעך, און מיר דערלאַנגט מען — אַ דאַרען, אויסגעטריקענטען קאָטלעט, וואָס נאָר דורך אַ לאָרנעטע, האָט מען איהם געקענט בעמערקען אויפ׳ן טעלער, און איבער דעם קאָטלעט, האָט מען געדאַרפט מאַכען אַ המוציא, ווייל ס׳איז אין איהם געווען מעהר ברויט ווי פלייש...

נאָכ׳ן פלייש, האָט מען יענעם געלען הענעך געברענגט קאָמפּאָט פון עפּעל מיט באַרנעס. ער האָט געהאַקט אויף אַלע באַק־ציין, און צוגעטרינקען כרמל־ווין, און איך האָב צוגעקוקט און געפּלאַצט פון עגמת־נפש.

איהר ווילט וויסען, וואָס דאָס איז געווען? ווי קומט עס, וואָס יענער געלער הענעך איז מיט אַמאָל אַזוי בעגליקט געוואָרען, און פאַרוואָס איך האָב געהאַט אַזאַ אָרימע מאָהלצייט?

גאָר פּשוט: אַזוי ווי מיין יודענע איז געלעגען אין קימפּעט, האָט זי צוגענומען אַ נייע דינסט, האָט זי איהר אָנגעזאָגט, אַז דאָס עסען זאָל זי אַראָפּטראָגען אין דער סוכה פאַר דעם „פּאַן״. און צוגעגעבען האָט זי, אַז דער „פּאַן״ איז אַ געלער, און אַזוי ווי יענער געלער הענעך איז געזעסען ביי דער טיר, האָט זי עס דערלאַנגט יענעם געלען הענעך.

אַזאַ מפּלה האָב איך געהאַט פאַר אַ יאָהרען סוכות, און אַלץ צוליב וועמען? — אַלץ צוליב מיין שכן, דעם צווייטען געלען הענעך!..

אַזוי איז, אַז צוויי געלע הענעך׳ס וואוינען אונטער איין דאַך!..

א ביסעלע סכך

סוכות-פילאזאפיע

פאַרוואָס מאַכט מען אַ סוכה אָהן אַ דאַך?
מ'זאָל ניסט דאַרפען אָנקומען צום ווירט נאָה וואַסער.

וואָס טוט אַב'עָרימאַן, אַז ער זיצט מיט אַ נגיד זיין סוכה?
ער קוקט אין נגידס שיסעל עופות ווי אַ האָהן זיין „כּני אָדם".

אָט אָ דעם יהי רצון זאָגען היינט לאָדזער אַר־וואַקאַטען ווען זיי געהען אַרויס פון דער סוכה?
יהי רצון זאָל זיין דער ווילע, כשם, אַזוי ווי איך בין שוין געזעסען אין סוכה, זאָל עס פערערענט ווערען, כּאילו — גלייך ווי איך וואָלט שוין אָפּגעזעסען אין דער „קוטשקע" אויף דער מילשא).

דער קצב און זיין זוהן

פאָטער (אַ קצב צו זיין בחור'ל): האַ? שלמהלע, פון רעליגיע האָסטו בעקומען אַ צוויי? ווי אַזוי איז דאָס געשעהען?
זוהן: כ'האָב נישט געוואוסט די געשיכטע פון פרעה'ס חלום מיט די 7 פעטע און 7 מאָגערע קיה.
פאָטער (אין כעס): דאָס האָסטו נישט געוואוסט, דו, אַ קצב'ס אַ זוהן!?

קליינע סוכות-אנאנסען

צו פערדינגען

איז מיינע סוכות

איז צו פערדינגען פלעצער אָהן אַנטרעטגעלד. די דינגער'ס זעהען אויך בעפרייט פון פּאַראַדעק מיטעשקאַניאָווי, און פון קאַנאַליזאַציע. מ'דאַרף נאָר נעהמען פאַר איין יאָהר „ז'גודי"...

מיט אַכטונג
ישראל ליטער.

במקום טאַפּעטען

איך בעזיץ אַ גרויסען אויסוואַהל פון פראָטעסטירטע וועקסלען, וואָס קענען נוצען אַלס

טאַפּעטען אין דער סוכה

צו צוגענגליכע פרייזען.

אַקצ. געז.
הויזענצייג עט קאַמפּ.

וויכטיג פאַר סוכה-בעזיצער!

ווער ס'בויטיגט זיך אין

א פלאַקען

צו זיין סוכה, ווערט געבעטען זיך צו ווענדען צום פרעזעס פון אונזער פעראיין

בעמ. פון „קונדס":
די מיטגלידער פון די לאָדזער פעראיינען ווערען געבעטען אויף דעם לעדיגען אָרט צו צושרייבען דעם נאָמען פון זייער פעראיין און דעם נאָמען פון פרעזעס.

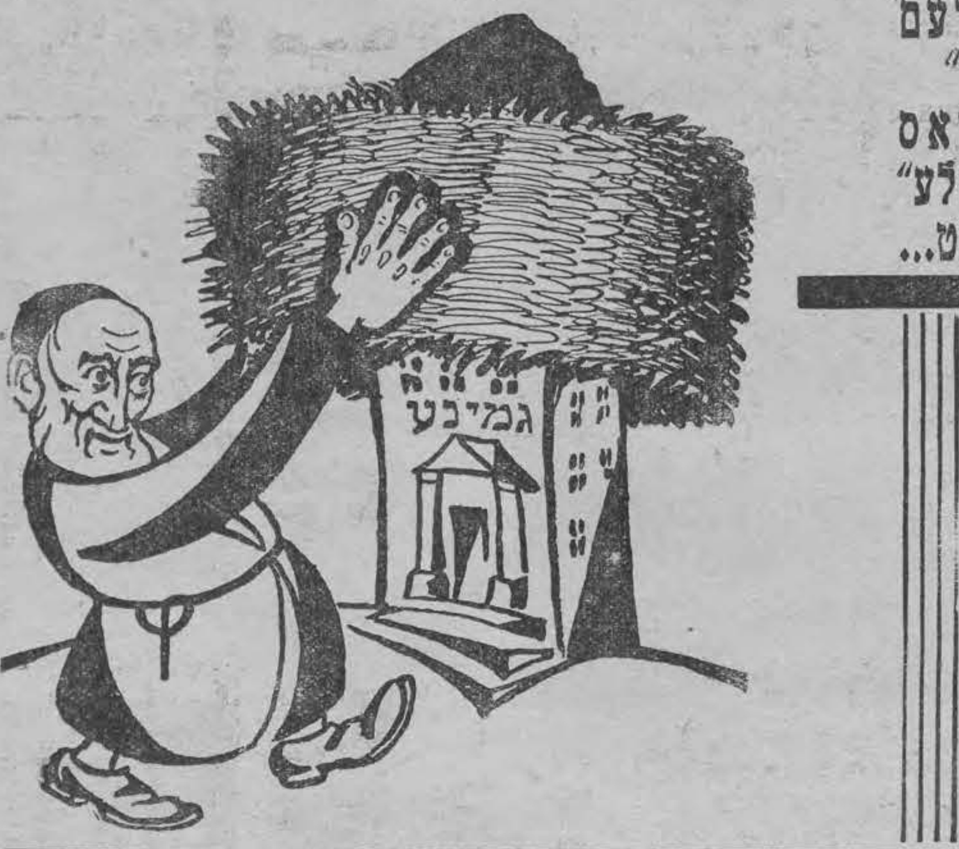

מיט דעם „סכך" איז דאס „סוכה'לע" געדעקט...

גאַנדהי און לאָדזער אַרבייטער

וואָס איז דער חילוק פון גאַנדהי'ן ביז די לאָדזער אַרבייטער?
גאַנדהי האָט געהונגערט אַלס צייכען פון פראָטעסט, און די לאָדזער אַרבייטער פראָטעסטירען אַלס צייכען פון הונגער.

דער גרעסטער בית-עולם איז לאָדז

שמועס צווישען א פּראָווינצער און א לאָדזער יוד

אַ פּראָווינצער יוד שטעהט אויף דער אַראַדאָווע גאַס און בעוואונדערט די געביידע פון דער איזבא סקאַרבאָווא.
— זייט מוחל, שטעלט דער יוד אָב אַ צווייטען יוד — וואָס איז דאָ?
— דאָ איז, ענטפערט דער לאָדזער יוד, דער גרעסטער בית-עולם אין דער וועלט.
— וואָס הייסט?
— דאָ ליגען בעגראָבען צעהנדליגער טויזענדער... רעקורסען.

א סוף צום קריזיס

רעפעראַט פון א בעסאָנטען עקאנאמיסט

אַ בעקאַנטער עקאָנאָמיסט, האָט די טעג געהאַלטען אין לאָדז אַ רעפעראַט וועגען קריזיס אין פּוילען.
— מיינע הערען, האָט געזאָגט דער רעפערענט — דער קריזיס אין פּוילען האַלט ביים סוף. נאָך איין יאָהר וועט זיין שלעכט.
— און דערנאָך? — האָט איינער פון די צוהערער געפרעגט.
— דערנאָך וועט זיין נאָך ערגער — האָט דער רעפערענט געענטפערט.

הונגער-קוראַציע

די דאָקטוירים קורירען היינט מענשען מיט הונגער.
זיי דאַרפען זיך נישט בעמיהען — דער קריזיס ערלעדיגט דאָס אָהן די דאָקטוירים.

די גרעסטע שטראָף

זאָג מיר, וואָס איז לויט'ן נייעם שטראָף־קאָדעקס די גרעסטע שטראָף פאַר ביגאַמיע?
— צוויי שוויגער'ס.

אנאָנסען

וואס וועלען זיך בקרוב בעווייזען אין די לאָדזער צייטונגען

אַ העל'ליך לאָקאַל פון 6 שטובען מיט אַ קיך, גיב איך אַוועק אויף אַ יאָהר צייט פאַר אַ חודש היימישע מיטאָגען.

ווער ס'נעמט זיך אונטער אויף זיין רעכנונג צו בעהייצען אַ 4 שטוביגע וואוינונג, קען איין איהר וואוינען 2 יאָהר בחנם.

אַ הויז בעשטעהט פון 8 שטובען מיט אַלע ווינקעלס, ריין פון חובות, וויל איך אויסטוישען אויף אַ ניי־מאַשין אָדער אויף אַ קוילען־בודקע.

אַ ווילע אין ראַדאָגאָשטש, העלפט בעצאָהלט, גיב איך אַוועק בחנם, און בין גרייט צו דעקען די רעיענט־קאָסטען.

דער קונדס

● הומאָר
● סאַטירע

● צוזאַמענגעשטעלט פון אב — נעק

בייל‏אַגע צום נייעם פאלקכבלאַט נומער 240
פרייטאָג, דעם 14 אקטאבער 1923

לכבוד סוכות

זיין „יאַהר-סוכה"

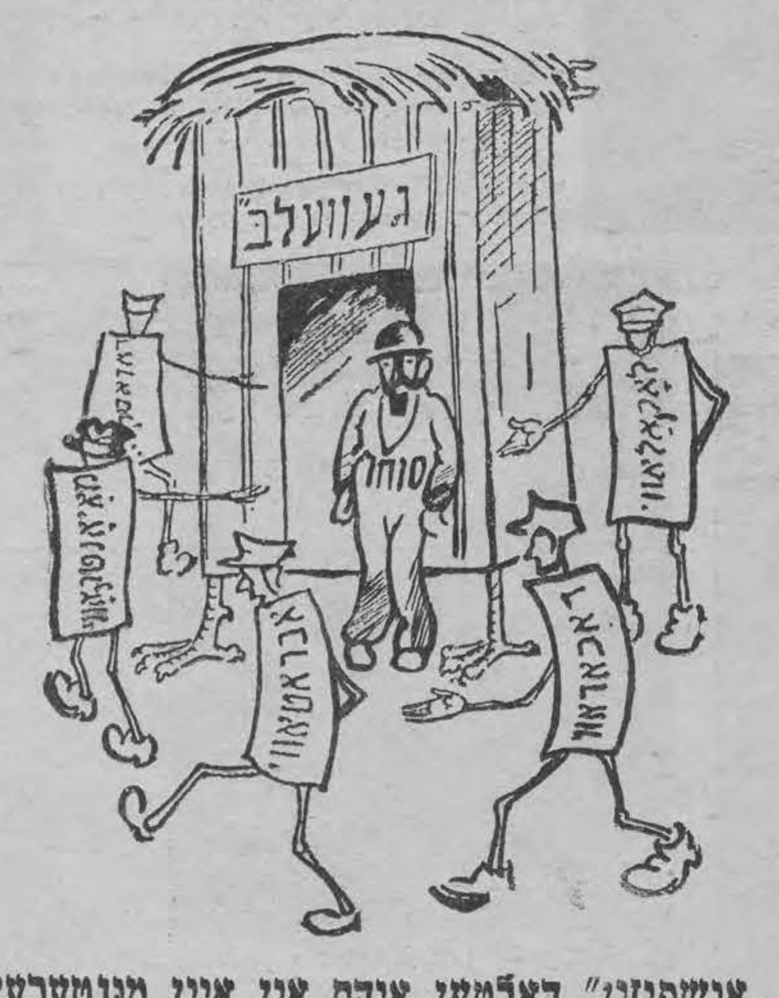

די „אושפיזין" האַלטען איהם איז איין מונטערען...

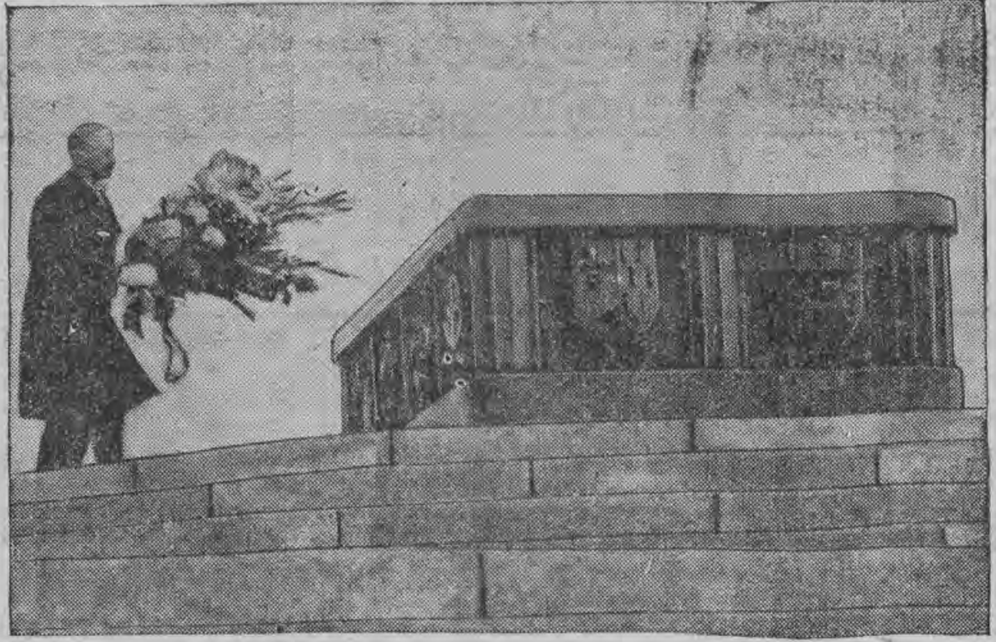

פראנצויזישער פרעזידענט לעברון לעגט א קראנץ אויפן דענקמאל פון די געפאלענע אין די וואנעס.

אויבן רעכטס: פון א פאליטישער פערזאמלונג אין דייטשלאנד: א פערוואונדעטער אנטיילנעמער אין דער פערזאמלונג.

רעכטס: דער לייטער פון גרעסטן עלעקטרישן קאנצערן אין אמעריקע, סעמועל אינזול, וואס איז א-געקלאגט אין אפעריס.

לינקס: פראפ. פראנץ, דער לייטער פון סאניטארוועזן ביי דער רייכסווער פערלאזט זיין אמט.

אונטן רעכטס: א בראנד-לייכטער, וואס איז אויסגעגראבן געווארן דורך א וויסנשאפטליכער עקספעדיציע אין סודאן (אפריקע).

אינמיטן: די קעניגין פון בעלגיען גיט אפ איהר וואהל - צעטעל ביי די קאמונאל - וואהלען

אויבן לינקס: אויפ'ן ארט אין פראנקרייך, וואו ס'איז פארגעקומען די מורא'דיגע קאטאסטראפע מיט דער ענגלישער לופט-שיף „ר. 101" (54 מענשן זענען פערברענט געווארן) איז איצט געלעגט געווארן דער גרונדשטיין פאר א דענקמאל.

רעכטס: דער בערימטער באטאניקער קארל פאן געבעל איז געשטארבן אין עלטער פון 77 יאהר.

לינקס: זשאזעף גראף גאביריא, בערימטער דיכטער און דראמאטורג, צו זיין 50. יאהרצייט.

אונטן אינדערמיט: אויפרייס פון הויז, וואו ס'האט געוואוינט דער ריכטער, וועלכער האט פערמשפט צום טויט סאקא און וואנזעטי. דער אויפרייס איז געווען אן אקט פון נקמה.

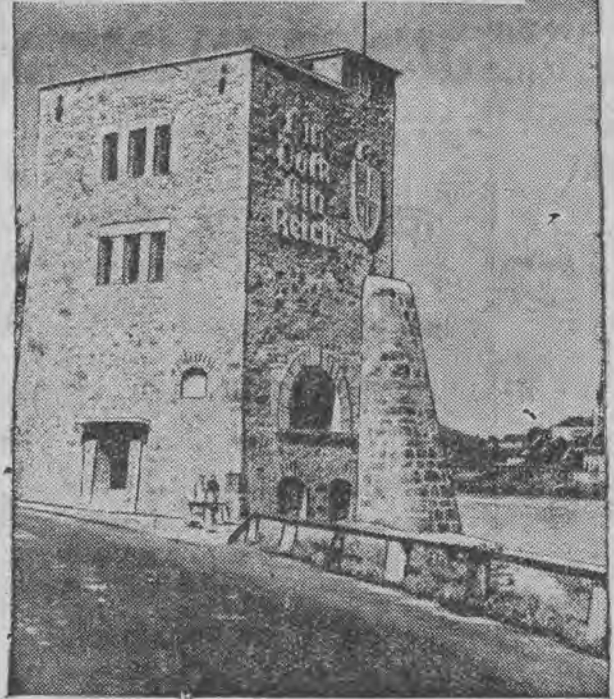

אונטן לינקס: ביי לינץ (עסטרייך) האבען דייטשע סטודענטן אפגעקויפט א טורעם און פערוואנדעלט אין א גרונקשטעל פאר'ן געראנק פון „אנשלוס".

די סיאם-צווילינג-שוועסטער בעקומען אמעריקאנער בירגערשאפט. דאס בילד צייגט ווי זיי גיבען אפ א שבועה.

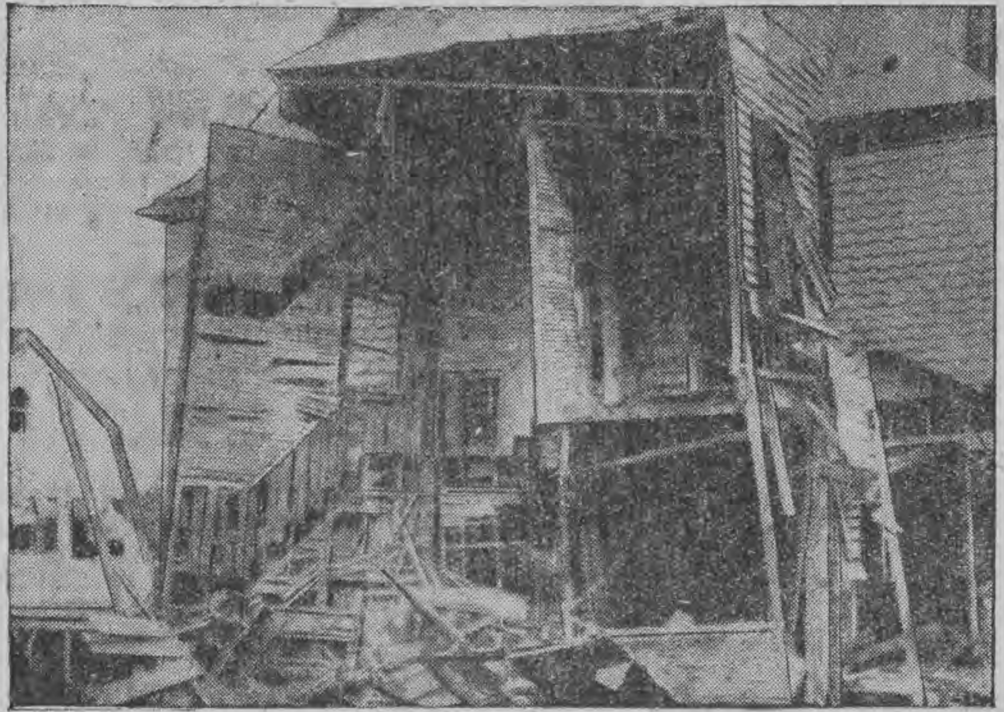

מאדעל פון א דענקמאל, וואס זאל געשטעלט ווערן דעם בערימטן שריפטשטעלער ארטור שניצלער אין וויען. שעפער פון דענקמאל איז פראפעסאר גאראי.

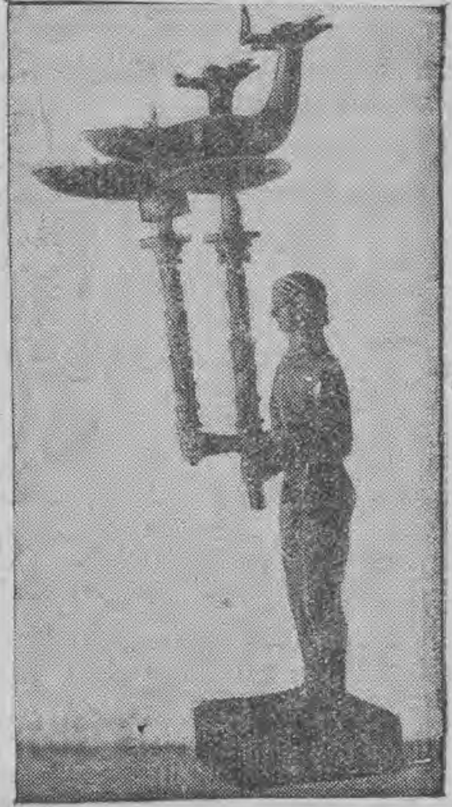

רוזוועלט, קאַנדידאַט פון די דעמאָקראַטן בײַ די פּרעזידענטן־וואַהלען אין אַמעריקא.

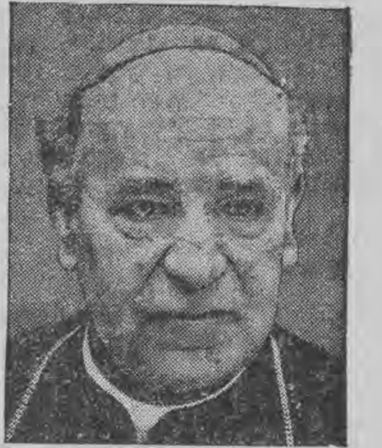

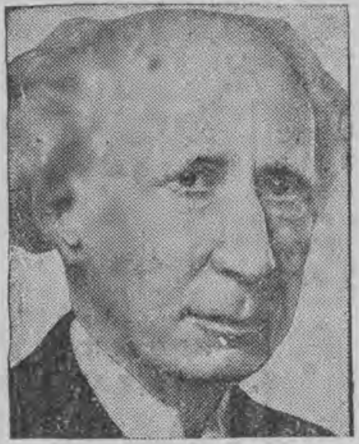

אויבען רעכטס: אין מעקסיקא ווערען קאָנפיסקירט די פערמעגענס פון דער קירכע. די קאַטעדראַלע אין דער שטאָט מעקסיקא.

רעכטס: דער פּויבסטליכער נונציוס רואיז איז פלאַ־רעס איז אַרויסגעשיקט געוואָרען פון מעקסיקא.

לינקס: דער בערימטער פּיאַניסט, פּראָפ. עמיל זאַוער איז אַלט געוואָרען 70 יאָהר.

אונטען רעכטס: אַ שולע אין לאָנדאָן, וואו מ׳לער־רענט יונגעלייט קאָכען.

אויבען לינקס: אין פּאַריז איז פאָרגעקומען אַן אויטאָ־געיעג, אין וועלכען ס׳האָבען אַנטיילגענומען בלויז אויטאָס, וואָס זענען עלטער פאַר 30 יאָהר.

רעכטס: פּרעזידענט פון עסטרייך מיקלאַס איז אַלט געוואָרען 60 יאָהר.

לינקס: דער בערימטער אינטערנאַציאָנאַלער הויכ־שטאַפּלער טרעביטש־ל בקאָלן געפונען אין איראַ־פּע אַ בודיסטישען קלויסטער.

אונטען לינקס: ווײַן־פעסט אין באַכאַראַך, אַ שטאָט בײַם ריין. צוג מיט קאַריקאַטור־פיגורען.

1) 2) בײַ די אויסגראָבונגען אין שלעזוויג, האָט מען ענטדעקט אַ שטאָט, וואָס שטאַמט פון 6 — 8 יאָהרהונדערט.

סוכות-פאליטיק

בויט מען איצט אונזער פאליטישע וועלט־סוכה, בויט מען און מען בויט און מען קאן אלץ נישט דערבויען.

קוים וואס עס האלט זיך דאס סוכהלע. די ווענטלעך זענען געלעכערט, דער פונדאמענט איז נישט קיין זיכערער, פון אלע זייטען שלאגען ווינטען און דער דאך איז נישט גערעקט — מען זוכט סכך צו דעקען די פאליטישע וועלט־סוכה.

זוכט מען סכך, כשרן סכך, וואס זאל טויגען פאר אזא סוכה.

זוכט מאקדאנאלד, זוכט הערייא, זוכט די כעל קער־ליגע, און קיין סכך ווייזט זיך נישט. געפונען זיי שוין אביסעל סכך און ווילען שוין פערדעקען די אפענע סוכה, לויפט אונטער דייטשלאנד און דער לאזט נישט.

הערייא און מאקדאנאלד שטעהען פאר דער נישט אויסגעפערטיגטער סוכה, זיי ווילען פערענדיגען א סוכת ־ שלום, זאגען זיי, טראגט זיי אבער דייטשלאנד אונטער אביסעל בעוואפנונגס־סכך, מיט א געשריי וועגען גלייכבע עכטיגונג — בלייבט די סוכה ווידער נישט גערעקט.

מיט דייטשלאנדס סכך ווילען הערייא און מאקדאנאלד נישט דעקען די סוכה, עס וועט נישט זיין קיין סוכת־שלום, זאגען זיי.

בלייבט דערווייל די סוכה נישט גערעקט, נא, וואס וועט זיין?

א שווערער סוכות אין דער וועלט־פאליטיק.

אנ'אתרוג און א פרוי

א שעהנער אתרוג איז געגליכען צו א שעהנע פרוי: פון ביידע האבען שונאים מעהר הארץ־קלעמעניש, וויפיל נחת דער אייגענטימער האט פון זיי.

דער „אויסגעדינטער" לולב

א שטיקעלע ערב-סוכות-ביאגראפיע

זאל איך, נישט חידוש'ך, וואס איך זעה אויס אזוי דאר און אויסגעמאטערט, איהר דארפט וויסען אז איך האב געדינט גאנצע זיבען יאהר אין דער „פרי עץ הדר ארמעי", בין געווען אויף עטליכע „פראנטען" און בייגעוואוינט א סך שלאכטען פון קהל־שמש...

איך וועל אנהויבען פון אנהויב: ערב סוכות תרע"ד האט מען מיך צוגעשטעלט אין דער פאבאר קאמיסיע, נאך אלע אונטערזוכונגען האט מען מיך צוגענומען צום אקטיווען „לעגינים־דינסט".

דעם ערשטען טאג סוכות האט מען מיך גענומען צו „טשוויטשעניעס", דארט אין שטאט־שוהל פלעגט מען מיט אונז א גאנצע גרופע מארשירען אונטער פערשידענע קאמאנדעס. מען האט אונז געלערנט אפגעבען „טשעשטשש" (הלל) און שטעהן „נא באטשנאשטש" (שמונה עשרה) מאכען פערשידענע זווראטען: „גאלעווא", „נא פראווא", „ווי־טיל" א.א.וו.

זעהר נישט אנגענעהם איז געווען אז מען איז אריינגעפאלען אין די הענד פון א הויכען קאמאנדיר: א רבי אדער א רב: זיי האבען אונז ממש די ביינער צובראכען מיט זייער שאקלען...

איך האב דאן שוין געהאט בעקומען דריי „ראנגען" און ס'איז מיר שלעכט נישט געווען.

דארט האב איך זיך בעקענט מיט נאך קאלעגען. בעזונדער שטארק „צוגעבונדען" בין איך געווען מיט א יונגע׳שקער חנ׳עווידיגער הדסה...

נאך גאר א בעזונדערע ליבשאפט איז געווען צווישען מיר און מיין דיקען קאלעגע. דאס איז געווען א פארשווינדעל א דיקער און א קורצער, מיט א בייכעל ווי א פעטעל און מיט א קליין קעפעלע, איהם האט מען גערופען — אתרוג.

ביידע פלעגען מיר זיין כמעט די גאנצע צייט פון „סלוזשבע" צוזאמען, פון איהם בין איך געווען אז ער איז „אנ'אדראטשעניק", א אריאהדיגער...

אזוי האבען מיר געלעבט די זעקס טעג. דעם זיבעטען טאג, הושענא רבה, זענען געווען די לעצטע און שווערסטע „טשוויטשעניעס", מיר האבען זיך געפיהלט שטארק צובראכען און דערשלאגען...

גרויסע הנחה פאר אתרוג-בענשערס

ווי דער „קונדס" דערוויסט זיך, זענען א דאנק דער אינטערווענץ פון צענטראלען סוחרים־פעראיין, אלע מיטגלידער בעפרייט געווארען פון „אדאטעק שאקליאווי".

דער „זארושאנד" בעמיהט זיך אויך אין דער איזבא סקארבאווא, אז אויף די „4 מינים" זאל מען נישט דארפען האבען קיין ספעציעלע האנדעלס־פאטענטען.

די טשלאנקעס וואס ווילען גערען פון די דאזיגע „אולגיס", דארפען בעצאהלען „סקלאדקע טשלאנקאווסקע" פאר איין יאהר זגאריר.

דער אתרוג און זיינע חברים

פון משה באדיר

דער אתרוג איז געלעגען אין דער פיינער, זיל־בערנער פושקע, אויסגעבעט מיט ווייכען פלאקס און נעבען איהם אויפ'ן טיש זענען געלעגען: דער גרינער לולב, דער שמעקעדיגער הדס און א בינטעל פרישע הושענות.

אזוי ווי עס איז געווען די צווייטע סוכות־נאכט האט זיך דעם אתרוג אביסעל פערגלוסט זיך דורכצושמועסען מיט זיינע שכנים — גלאט אזוי פון היימליכקייט וועגען.

דער אתרוג (צום לולב): — וואס האסטו זיך עקעלעגט נעבען מיר, הע? (מיט אתרוגישען גדלות): אומעטום קריכען זיי, די שלעפערס!..

דער לולב: — האסט קיין פאראיבעל נישט, ערטער אתרוג! איך... עס... הע... הייסט דאס, מיר זענען דאך עפעס שטיקלעך שותפים... די ברכה מאכט מען דאך איבער אונז ביידע...

דער אתרוג (צום הדס, וועלכער ציטערט מיט חניפה): — וואס זאגט איהר צו איהם, איך בעט אייך?! (גיט זיך א טאפ פאר'ן פיטום): אזא בידער־טרעטיגע זאך!

הדס: — נו געוויס... הי־הי־הי...

לולב: (מיט א געוואגטען טאן): — אבער איהר קענט זיך פארט נישט בעגעהן אהן מיר!..

דער הדס (פאליטיש): — דאס האט ער שוין געגאנגען פון די היינטיגע (ווייזט אן אויף די הושענות).

די הושענות (מישען זיך אריין מיט א שטאך): אונז דוכט, אז דער לולב האט אויך גרויסע מעלות: ער איז שלאנק, גראד און האט נישט קיין קרומע רוקען...

דער אתרוג: — אבער פערגעסט נישט, מיין יחוס! מיין טאטע איז געווען אנ'אתרוג, מיין זיידע איז געווען אנ'אתרוג, מיין עלטער־זיידע איז געווען אנ'אתרוג... און מיינער א גליד־גליד־שוועסטער־קינד האט געהאט דעם כבוד, אז דער סטרעליסקער רבי עליו השלום זאל ביי איהם אפבייסען דעם פיטום, אט ווער איך בין! און ווער זענט איהר?.. פשוט'ע פלאנצען!

דער לולב: — אמת. מיין טאטע איז געווען א פשוטער לולב, אבער א ערליכער!

דער אתרוג (מיט פערראשונג): — אייגער פון דעם המון:..

דער הדס: (מיט כלומרשדיגער פערראשונג): א פראסטאק!

דער לולב (צום הדס): — דו רעדסט אויך? דו דופטענדער שטיק גארנישט!.. (אויפגערעגט) ווען נישט מיינע לולב־רינגלעך וואלסטו דאך צופאלען אויף שטיקלעך, און אפילו צו הבדלה וואלט מען דיך נישט געדארפט.

אתרוג: — דאס זענען אלץ ווערטער און ווערטער און נישט מעהר!.. דער בעסטער בעווייז פון מיין גרויסקייט איז דער רעספעקט מיט וועלכען די וועלט בעהאנדעלט מיך, און די פארזיכטיגקייט מיט וועלכער מען געהט אום מיין האכוואהל. עבוירענעם פיטום!

די הושענות: — איהר זייט אנ'איינגעבילדעטע לימענע, זאלט איהר מיר קיין פאראיבעל נישט האבען! מיליאנען פון אייער געשלעכט זיגקען אין דעם אפגרונד פון די גלעזלעך מיט׳עם וואסער, וואס מען רופט טעע... פילע פון אייער מין ווערען פערשימעלט און פערטריקענט אויף די פאליצעס, און פיל פון די יודען, וואס מאכען הייבט איבער אייך א ברכה וועלען אייך מארגען אויסקוועטשען אויף א שטיקעל העריגג... נאך דערפאר וואס דו האסט א זילבערנע היים און א געלענגער פון ווייכען פלאקס — האלסטו זיך שוין פאר א העכערען מין, פאר אנ„איבער לימענע" אזוי צו זאגען!..

דער אתרוג: — נו, און מיין פיטום? וואס וועט זאגען וועגען מיין פיטימוזמוס?.. (שטופט איהם דעם פיטום אין די אויגען אריין).

די הושענות: — מיר פייפען אויף אייער פיטום מיט אייער גאנצער פיטימיזאציע...

ביי דער דאזיגער שטעלע האט זיך דער אתרוג גוט איינגעוויקעלט אין וואטע, אזוי אז ער זאל חלילה זיך נישט צוקיהלען, און איז אויסגעשפרונגען פון דער פושקע, מיט דער אבזיכט זיך ארויפצוווארפען אויף דעם לולב; אבער אין זעלבען מאמענט איז אריינגעקומען א טראגעדיע יודענע און באלדעם ווי זי האט אהן צערעמאניעס א ביס געטון אין דער אריסטאקראטישער לימענע האט זי אויסגעשפיגען:

— טפוי זאל עס ווערען!.. ס'איז גאר א פער־דומפעצטער אתרוג א כאסקודנער!.. בנימות כי־האב געמיינט אז עס איז א לימענע...

א פערטער פלאקען איז דער סוכה

א מעשה שהיה מיט דעם לאדזער פאבריקאנט — הער פלאכטע

דער היגער פאבריקאנט, הער פלאכטע, איז אנ'אויפגעקומענער פאר דער מלחמה איז הער פלאכטע געווען אנ'אינזשיניער — ער האט אויסגעמאסטען די לאדזער גאסען אין דער לענג און אין דער ברייט.

איצט איז הער פלאכטע אנ'אינטעליגענט, — א „פרייגעזאנענער" און האלט נישט פון די אלע „זאבאבאנעס".

האט אבער הער פלאכטע א יונג ווייבעל און נאך א יונגערען קאסירער, וועלכען דאס ווייבעל האט איהם „פראטעזשירט" אלס א זעהר „עגער־גיטשנעס" און פינקטליכען" קאסירער.

פאר א יאהרען סוכות, האבען ביידע: דאס יונגע ווייבעל און דער „ענערגיטשנער" קאסיר גענומען צורעדען דעם הער פלאכטע, ער זאל ווערען פרומער. — א מענש מיט אזא „סטאנאוויסקע" אין דער געזעלשאפט, טאר נישט טון אזוי ווי די פראלעטארייער — טון...

איז טאקע הער פלאכטע ראש־השנה און יום־כפור געוועסען אין דער סינאגאגע, און סוכות האט הער פלאכטע זיך אויפגעשטעלט א סוכה, (און צוזאמען מיט אלע יודען געזעסען אין דער סוכה.

דעם ערשטען טאג סוכות

הער פלאכטע האט אפגעמאכט קידוש און ווארט. ער ווארט אפ א האלבע שעה, א גאנצע שעה, מ'זעהט נישט קיינעם. מיט אמאל בעווייזט זיך די דינסט און דערלאנגט די פיש.

אויפ'ן טעלער געפינט זיך א צעטעלע: פער־צייה מיר טייערער זיגמונט, וואס עס דויערט אזוי לאנג. כ'בין שטארק זאריעטע... נאכ'ן עסען זאלסטו נישט באלד ארויפלויפען אין שטוב אריין, נאר ווארט איבער ביז אלע וועלען בענשען און דאן קום ערשט ארויף זעה פיהר דיך לייטיש, ס'פאסט נישט אנדערש.

א בעגעגעניש

ארויסגעהענדיג פון סוכה איז זיגמונט האסטיג ארויף אויף די טרעפען און געוואלט אריין אין שטוב. אין גרויס איילעניש האט ער זיך אבער אנגעשטויסען אויף א יונגערמאן וואס איז גראד פון די טרעפען אראפ. זיגמונט גיט א קוק: איגנאץ!

„איגנאץ וואס טוסטו דא?"

„כ'האב אפגעבראכט דער מאדאם די שליסלען פון דער קאסע!"..

— „וואס לויפסטו? קום ארויף וועסטו קידוש מאכען!"

— א דאנק, מארגען וועל איך ווידער קומען...

פלאכטע ווערט בעוואוסטזיניג

ארויפקומענדיג אין שטוב אריין האט זיך פלאכטע ארומגעכאפט מיט'ן ווייב ווי מיט אנ'אבן־טוב, אבער איין זאך האט איהם פארט גער־עגבערט: וואס איז די מעשה מיט'ן קאסיר? און פארוואס האט ער און זיין ווייבעל איהם עפעס אזוי צוגערעדט צו עסען אין דער סוכה? וואס קאן דאס זיין?

קלעהר אהין, קלער אהער. פלאכטע קען גאר נישט אויסקלערען און לעגט זיך שלאפען.

צומארגענס אין דער כריה בעקומט פלאכטע דורך א פאסלאניעץ אזא צעטעלע:

„ערהרטער שעף! איהר ווילט דאך אידאי וויסען וואס איז די מעשה וואס איך האב אייך אזוי געראדזשעט צו עסען אין סוכה? די מעשה איז אזעלכע; די שכנים האבען זיך בעקלאגט, אז די סוכה שטעהט שוואך, ווייל זי איז איינגאנצען געבויט אויף דריי פלאקענס און עס פעהלט א פערטער פלאקען — האבען מיר אייך אראפגעשיקט...

מיט אכטונג
אייער איגנאץ

מען בויט

לכבוד זמן שמחתינו

ס'מאכט זיך הערבסט,
עס קומט דער סוכות,
קאלעמוטנע איז אזוי...
ס'איז די צייט,
דער זמן פון שמחה
אונז ארויסגעקומען רוי...

נישט דערקאכט
און נישט דערבאקען,
נישט איינגאנצען גוט און פרום...
און א ציטער,
און א טרייסעל
נעהמט דעם בידנעם מענש ארום.

אומעטום איז
חורבן, דלות,
קריזיס מאטערט, קריזיס דריקט
יעדער איינער
ווערט דערוואָרגען,
יעדער איינער ווערט דערשטיקט...

ס'איז איירעפא,
לא על נו,
אין א זומפ פערקראכען ווייט,
און אמעריקא,
נעבען ווייסט דאך,
איז שוין אויך נישט גאנץ אלרייט...

נאר אין רוסלאנד,
דארט ביי פאבען,
ביי דעם גרויסען רויטען גוי
אין אצ ב ע ט
שמחה, גדולה —
ס'איז דאך עפעס „ניעפראסטאיא"...

שטייען מיר נישט אפ
פון דערצעלן:
אז מען האלט ביי בוי, איז — בוי,
און מיר מאכען
הענט ובר־שע דום
נער אייגענעם „סוכה'סטראי"!..

יאקעל בןפלעקעל.

מסכת סוכה

מיט א נייעם טייטש

לולב הגזול והיבש פסול — אבער פאר א דאר־זאר אין דער קהלה איז ער כשר.

שיעור אתרוג — אנ'אתרוג דארף הייבט זיין וואס גרעסער, כדי די יודען וואס האבען נישט קיין געלד צו קויפען קיין אתרוג זאלען איהם כאטש דייטליך קענען זעהען פון דערווייטענס.

העושה סוכתו תחת האילן — דער וואס בויט אויף אין לאדז א סוכה הינטער א בוים, מאכט פון איהר א זומער־טעאטער, און מאכט „ווערשטשע" אויף בילעטען.

א יום-טוב-גראטיפיקאציע

אנגעשטעלטער (צום שעף): איך האף, אז איהר וועט מיר געבען א יום־טוב־גראטיפיקאציע.

שעף: ווען איך וואלט געווען פון אייך צופרידען, וואלט איהר זיכער בעקומען א יום־טוב־גראטיפיקאציע.

אנגעשטעלטער: מיט וואס זענט איהר פון מיר נישט צופרידען?

שעף: ווייל איהר פערלאנגט א יום־טוב־גראטיפיקאציע.

— א: —

היטלער און דייטשלאנד

געפרעגט און געענטפערט

— מיט וואס דערנעהרען זיך היינט די דייטשען?

— מיט היטלערמאניע.

— אויף וואס בויען די דייטשען זייער צוקונפט?

— אויף היטלעראפיע.

— מיט וואס אפערירען די דייטשען אין גענף?

— מיט היטלעראלאגיע.

א גליק איז איהם געשעהען!

פון דער פאגאטאוויע

צו א קראנקען איז יום־כפור ביינאכט ארויסגערופען געווארען די פאגאטאוויע.

— צו־שפעט! — האט דער דאקטאר פון דער פאגאטאוויע געזאגט צום קראנקענס פרוי — אייער מאן איז פערביי, ביי איהם זענען שוין די הענד בלוי.

— ענטשולדיגט פאניע דאקטאשע — האט די פרוי געענטפערט — מיין מאן האט בלויע הענט, ווייל ער איז א פארבער.

— אויב אזוי האט דער דאקטאר געזאגט, האט אייער מאן גליק, ווען ער וואלט נישט געווען קיין פארבער, וואלט ער שוין געווען טויט

אמאל און היינט

אמאל האט מען געזאגט „זאיאץ" — היינט זאגט מען: „כאראקטערקאמיקער".

אמאל האט מען געזאגט „קלעזמער" — היינט זאגט מען „פידעל־ווירטואז".

אמאל האט מען געזאגט „פראצענטניק" — היינט זאגט מען „בייסקאבנער".

אמאל האט מען געזאגט „כוידערבער" — היינט זאגט מען „פרעלעגענט".

א מעלדונג

פון א לאדזער אדוואקאט

אויף דער טיר פון א היגען אדוואקאט איז די טעג אויפגעהאנגען געווארען א מעלדונג מיט אזא נוסח:

„צוליב דעם, וואס דער פאן מעצענאס ווייזט צייטווייליג אויף דער מילשא, איז די קאנצעלאריע היינט נישט טעטיג".

יודישע ליטעראטור זינט דעם וועלט-קריג

(אלגעמיינע בעטראכטונגען)

פון ש. ניגער

— 2 —

די יודישע ליטעראטור, וועלכע האט אויפגע־הערט צו גהען און צו ווירקען אין דער טיף, איז געגאנגען אין משך פון די לעצטע פופצעהן יאהר — אין דער ברייט. עס איז אויסגעשפרייט געוואר־רען דער שטח פון איהר ווירקונג. עס איז שווער איצט צו געפינען א ישוב, וואו דאס יודישע ווארט זאל נישט האבען קיין ארגאן. אין פאריז, אין בער־לין, אין אנטווערפען, נישט נאר אין מזרח־אייראפא ווערען געדרוקט יודישע ביכער, יודישע צייטונגען, אין בראזיליען, אין קובא, אין מעקסיקא, אין קאנא־דע, אין ארגענטינע, זענען דא יודישע שרייבער, יו־דישע זשורנאליסטען און אינטערעסאנט איז צו בע־מערקען, אז די נייע ישובים הויבען נישט אן אלץ פונדאסניי, זיי נוצען אויס די דערפאהרונג פון די עלטערע און גרעסערע צענטרען. אט איז א קליינער ביישפיל: אין אמעריקע, אויך אין פוילען זענען אריבער צענדליגער, צענדליגער יאהרען, ביז עס האט זיך גענומען ווייזען א יודישע ליטעראטור פאר קינדער. אבער אט איז מעקסיקא, — דער דארטיגער יודישער ישוב איז נישט אלט נאך אפילו קיין צעהן יאהר — און עס געהט שוין ארויס דארט „א צוויי־וועכענטליכע קינדער־צייטונג“, ארויסגעגעבען פון יוגענד־קלוב ביי דער יודישער שולע — „יוגענד“...

די אויסשפרייטונג פונ'ם יודישען ווארט בער־האלט אין זיך גרויסע געפאהרען — די געפאהר פון צובראקלונג, די געפאהר פון צו שטארקע לאַ־קאליסטישע טענדענצען, די געפאהר פון פראווינ־ציאליזם — געוויס! אויסגעשפרייטקייט מיינט אויך צעשפרייטקייט (און צעריסענקייט)! דאך איז גוט, וואס די ארענע פון יודיש איז איצט שוין שיער נישט די גאנצע וועלט, נישט נאר מזרח־אייראפא, נישט נאר די פעראייניגטע שטאטען און קאנאדע, עס איז גוט, וואס יודיש לאנד האט אזויפיל ...קאלאניעס, זיי זענען א קנאפע קאמפענסאציע דאך א שטיקעל בע־לוינונג פאר'ן גרויסען איינהייטליכע צענטער פון יודישען שאפען, וואס מיר האבען געהאט (און האבען נישט מעהר!) אין מזרח־אייראפע: אויב נישט קיין פעראייניגונג און קיין פערטיפונג, זאל זיין כאטש אויסשפרייטונג...

און זי איז דא, זי איז דא נישט נאר בנוגע צו דער צאהל יודישע ישובים, אויך דער סכום שריי־בער, דער סכום ווערק, וואס האבען זיך געוויזען זינט נאכ'ן טויט פון אונזערע קלאסיקער, האט זיך זעהר שטארק זאָ הויב געטון, מיר האבען קיינמאל נישט געהאט אזויפיל מענשען, וואס האלטען א יו־דיש־פען אין האנד...

עס זענען צוגעקומען נייע שריפטשטעלערישע קאטעגאריעס.

שרייבערינס זענען געווען ביי אונז געצעהלטע ביז א פאר צעהנדליג יאהר צוריק. איצט זעהען מיר זיי שיער נישט אויף אלע ליטעראַרישע געביטען, — אין דער פראזע און אין דער פאעזיע. דערהויפט אין דער פאעזיע. פון די אנ'ערך זיבעציג נעמען וועל־כע געפינען זיך אין ע. קארמאנס אנטאלאגיע „יודישע דיכטערינס“, (שיקאגא 1928), האנען נישט מעהר ווי א צוויי צעהנדליג אנגעהויבען שרייבען פאר'ן קריג, אלע איבעריגע האבען זיך בעוויזען אין משך פון די לעצטע 10—15 יאהר. צי בעהמט זיך עס דערפון, וואס אין אלע ליטעראטורען האט די פרוי אנגעהויבען צו פערנעהמען א גרעסערען ארט, ווי פריהער, אדער עס זענען געווען ביי אונז ספעציעלע אורזאכען — א פאקט איז, אז די יודישע מוזע בעהמט צ והילף איצט שוין ווייבערישע פענעס אויך נישט נאר מאנסבילשע.

זי האט צוגעצויגען צו זיך אין א בעדייטענ־דיגע צאהל מענשען פון אנדערע ליטעראטורען, און דאס איז אויך א נייעס. אמאל פלעגט זעהר זעלטען טרעפען, אז אין דער יודישער פרעסע זאלען אנטיילנעמען שרייבער, וועלכע זענען געוואוינט צו בענוצען אנדערע שפראכען, נישט קיין יודיש, ווען שלום עליכם'ען איז געלונגען צו פעראינטערע־סירען מיט זיין „יודישע פאלקס־ביבליאטעק“ עט־ליכע פארשטעהער פון דער העברעאישער און יו־דיש־רוסישער ליטעראטור, איז עס געווען א יום־טוב. אבער אין די לעצטע פאר צענדליג יאהר, און איבערהויפט זינט נאך דער רוסישער רעוואלוציע, האבען מיר אזוי אפט „גרים“, אז מיר ווערען שוין מעהר נישט נתפעל פון זיי.

בכלל זענען נייע יודישע שרייבער שוין מעהר נישט קיין נאווינע, און אפילו אויף א נייעם טאלאנט מאכען מיר שוין נישט קיין „שהחיינו“. אין די צענד־ליגער, אין די הונדערטער צעהלען זיך די אנפאנגער, די יונגע, די נייע, פערגרעסערטע, אויפלאגע פון ז. רייזינס לעקסיקאן פון דער יודישער ליטעראטור און פרעסע בעשטעהט שוין פון פיער בענד, נישט פון איינעם — און זי איז נאך אלץ נישט פערענדיגט...

דער טויט האט צוגענומען ביי אונז זינט דער קריג האט זיך אנגעהויבען, כמעט דעם גאנצען על־טערען דור שרייבער, ער האט אויסגעריבען פון אונז אויך אן היפשע צאהל יונגערע, אבער צוגע־קומען זענען נישט אין ערך מעהר... אונזער ליטע־ראַרישער געבורט פראצענט שטייגט איבער דעם פראצענט פון טויטע און ווען אלע, וואס שרייבען יודיש, וואלטען געלייענט און געקויפט וואס אנדערע דערע דרוקען, וואלט דער יודישער ביכער־מארק נישט געהאט זיך אויף וואס צו קלאגע...

די פראגע איז, צי איז די צאהל אזוי ווי־כטיג אין דער וועלט פון ליטעראַרישען שאפען צי קאנען צענדליגער, הונדערטער מיטעלמעסיגקייטען פער־בייטען איין גרויסע פערזענליכקייט? צי קאנען טוי־זענדער דראמאנען, סקיצען, דערצעהלונגען, דראמעס, לידער, פערנעהמען דעם ארט פון איין ווערק, דורך וועלכען עס רעדט צו אונז (און צו אונזערע קינדער און קינדס־קינדער) א דור, א קולטור, א וועלט א גאנצע? די פראגע איז: צי האבען אין משך פון די לעצטע פופצעהן יאהר זיך בעוויזען ביי אונז אזוינע פערזענליכקייטען, אזוינע שאפונגען, וואס לויט זיי־ער ווערט און ווירקונג זאלען זיי זיך פערגלייכען מיט די שאפער און שאפונגען, וואס מיר האבען גע־האט. ווען עס זענען נאך געשטאנען פעסט, „די דריי זיילען“ פון אונזער ליטעראַרישען בנין?

ענטפער'ען אויף דער פראגע איז דאס וויכטיג־סטע פאר אונז. אבער אט דאס וויכטיגסטע מוזען מיר אויסלאזען. עס פעהלט אונז נאך די פערספעק־טיוו פאר א קלארען ענטפער, די כוחות, וועלכע האַ־בען זיך ענטפלעקט פאר אונז נאכ'ן טויט פון די קלאסיקער, (און נאר וועגען זיי רעדט זיך דאך דא, נישט וועגען די, וועלכע האבען אנגעהויבען שריי־בען נאך פאר'ן קריג) — זענען צו יונג, אז מיר זא־לען איצט שוין קאנען זאגען, וואס פאר אנ'ארט זיי וועלען פערנעהמען אין דער יודישער ליטעראטור, עס זענען דא צווישען זיי אזוינע, וועלכע זאגען צו זעהר פיל, אזוינע, וועלכע האבען שוין בעוויזען, וואס זיי קאנען, אבער זיי האלטען ערשט ארויף־בארג, ווי ווייט, ווי הויך וועלען זיי געהן? דאס ווייס־סען מיר נישט, דאס קאנען מיר נישט וויסען.

עס איז אבער קלאר, אז די אינעווייניגסטע בע־דינגונגען פאר זייער וואוקס און וואוקס זענען נישט קיין גינסטיגע, נישט געקוקט אויף דער גינסטיגקייט פון יענע דרויסענדיגע אומשטענדען, וועלכע זענען פריהער דערמאנט געווארען. עס איז א צייט פון טאטען, נישט פון אידעען. אנ'עפאכע פון פאליטי־שער, נישט פון גייסטיגער העגעמאניע, א תקופה, ווען ליטעראטור ווערט בעווירקט פון אנדערע, דרויס־סענדיגע כוחות, אנשטאט דעם, אז זי זאל ווירקען אויף זיי...

רמב״ם'ס מיינונג וועגען די היסטארישע ספורים אין תורה

(פון רמב״ם'ס לעבען און שאפען)

פון ח. קרוגער

פון היסטאריע אלס א זאך פאר זיך אליין, האט דער רמב״ם נישט געהאלטען. אנשטאט וואס זיין פארגעהער רב יהודה הלוי האט דעם יסוד פון חקירה אין „כוזרי“ געבויט אויף היסטארישע ענט־וויקלונגען, האט דער רמב״ם געשטעלט זיין מעטא־פיזישען בנין צו ערקלערען די תורה, מעשה בראשית און אפילו יחזקאל'ס מעשי מרכבה נאר ע״פ שכל.

זיין מיינונג איז, אז די תורה וואלט אינגאנצען געדארפט אויסלאזען די היסטארישע זייט פון בריאת העולם ביז יודישען אריינקום אין ארץ ישראל. ווען דערין גופא זאלען נישט זיין בעהאלטען געוויסע כונות: ענטוועדער פעסטצושטעלען אמונה, אדער לערנען אגוטע מידה צום וואוילזיין פונ'ם מענשען, אדער גאר צו ערקלערען איינעם פון די עקרי התורה.

די דערצעהלונגען פון בראשית זענען אלוא גע־קומען כדי פעסטצושטעלען דעם ווינקעלשטיין פון אמונה, אז די וועלט איז נישט קיין איביגע עקזיס־טירענדע, נאר א בעשאפענע, פון איין בורא, און דער זעלבער האט בעשאפען נאר איין מענש (דער היפוך פון דעם געצענדינערישען גלויבען אין אבי־איביג עקזיסטירענדער וועלט, און ממילא אויך אין דער שטענדיגער עקזיסטענץ פון א גרויסע צאהל מענשען), און די שפעטערדיגע ספורים בעצוועקען פעסטצושטעלען, אז צווישען אדם הראשון ביז משה רבנו איז א משך פון צוויי טויזענט פינף הונדערט יאהר.

זאל קומען די געשיכטע אהן איינצעלהייטען, וואלטען מענשען נישט פערשטאנען ווי אזוי זענען ארויסגעקומען פון איין אדם הראשון אזוי פיל פער־שידענארטיגע משפחות מיט פערשידענע שפראכען און דיאלעקטען, וואס וואוינען אין אלערליי לענ־דער און קלימאטען. אנגעבענדיג די משפחות פון אדם, נאכדעם פון נח'ן מיט זייער פערצווייגונג, און ענדליך די מעשה פון דור הפלגה וואס האט גע־בראכט צו פיל־שפראכיגקייט, און אנגעבענדיג די גרענעצען פון יעדער משפחה און נאמען פון יעדען שפעטער אנטוויקעלטען פאלק — ווערט דאן פער־שטאנען די אמונה אין חידוש העולם אהן דער קשיה: ווי אזוי ווערען קינדער פון איין פאטער אזוי פערשידען אין רעדען.

די געשיכטע פון מבול און שפעטער די איבער־קעהרונג פון סדום, איז פעסטצושטעלען די אמונה אין שכר ועונש. אפער די מלחמה צווישען די 5 און 4 מלכים וואו דער מלך סדום איז געפאנגען גע־ווארען און אברהם מיט א קליינע צאהל מענשען האט דעם רויב צוריקגעבראכט, בעווייזט ערשטענס, אז גאט קען מאכען שטארק די הענט פון יענע וואס גלויבען אין איהם; צווייטענס — אונז, אברהמ'ס קינדער, צו לערנען ווי ווייט אין קרוב דארף זיך מקריב זיין ארויסצוהעלפען זיינעם א קרוב וואס איז אין נויט. דריטענס, צו בעווייזען די גייסטרייכקייט פון אברהמ'ען, אפגעבענדיג דעם רויב וואס האט איהם באמת געהערט. נאר אויסשליסליך, כדי דער מלך סדום זאל נאכדעם זיך נישט ארומגעהען בערימען „איך האב אברהמ'ען רייך געמאכט“. דערפון זאלען זיך יודען אפלערנען נישט צו בע־געהרען דעם געלד, וואס קומט נישט בדרך כבוד.

דער גאנצער יחוס־צעטעל פון עשו'ס משפחות מיט אלע איינצעלהייטען, איז צוליב דער שפעטער אנגעזאגטער מצוה, אפצומעקען דעם זכר פון עמלק, ווארים עמלק איז געווען דער שטארקסטער פון דער משפחה, און די בני עשו האבען שפעטער פער־שלונגען אין זיך דעם פאלק שעיר החורים, וועמענס לאנד זיי האבען ערוואבערט. ווען נישט אט דער ידוס צעטעל, דורך וועלכען יעדע משפחה ווערט זע־שטעלט בעזונדער, וואלטען יודען געדארפט פער־ניכטען אלע עשו'ס משפחות, פון ספק אפשר איז עס איינער פון עמלק'ס ארויסקום. אבער איצט, קענענדיג יעדע משפחה בעזונדער, זענען די איבע־ריגע, אויסער עמלק, פערהיט געווארען פון דער גזרה.

דער חשבון פון אלע מלאכים וואס האבען גע קעניגט איבער אדום, נאך איידער יודען האבען גע־האט א מלך, מיינט צו בעווייזען דעם אונטערשיד צווישען יודישע מלכים און זייערע: וואר'ים מיר זענען פערזארגט געווארען נישט אויפצונעהמען אויף זיך א מלך פון א פרעמד פאלק, בעת דער גאנצער צעטעל מלכים בעווייזט, אז קיינער פון זיי איז נישט געווען קיין אדומי, נאר אלע פון פערשידענע לענדער און פעלקער. דערמיט זאגט די תורה: זעהט און נעהמט זיך אן אז מוסר פון אייערע ברידער, די בני עשו, וויפיל צרות יעדער פרעמדער קעניג האט זי אנגעטון (ווארים דעמאלסט זענען נאר די טיראנענייען פון יעדערען געווען בעוואוסט צו אלעמען) און דאס זאל אייך לערנען די לעקציע נישט ארויפצונעהמען דעם יאך פון א פרעמדען אלס קעניג איבער זיך, כדי צו בעמערקען אז דוקא אין דעם ענין זענען יודען נכשל געווארען, זיך לאָ־זענדיג פערפאכען פון דעם אדומי, אנטיפטער, הורדוס'עס פאטער.

דער רמב״ם אליין פיהלט אז מיט דער מעטאדע קען מען נישט דורכגעהען אלע היסטארישע ספורים פון דער תורה, דערפאר גיט ער אין כלל מיט דעם לשון:

„ זיי וויסען, דאס אזוי ווי איך האב ערקלערט אין די פריהערדיגע פרקים וועגען געצענדינערייי פון וועלכע מיר וויסען בלויז פון זייערע ביכער עטוואס, אבער נישט גאר, זייענדיג שפעטער פון דער ריכטיגער תקופה א משך מיט יאהרען, דער־פאר קענען מיר נישט געפינען אין א כך פון דער (תורה די סתירה געגען זיי. אבער ווען מיר וויסען יא אלע זייערע פאלשע וועגען און מנהגים וואל־שען א סך מצוות געווארען פערשטענדיגער, אזוי וויסען מיר אויך נישט די גאנצע היסטאריע וויפיל מיר וואלטען געדארפט צו וויסען כדי די תורה אנגעגעבענע פאקטען צו פערשטעהן, זייער אור־זאכען למאי זיי זענען פערשריבען און וואוהין זיי צילען, לויט אונזער'ע אנגענומענע כללים“.

א צווייטער כלל וואס מען דארף געדענקען:

עס איז נישט גלייך די איבערלעבונג פון א היסטארישען פאקט פערזענליך, צו דעם זעלבען וואס מען דערוויסט זיך פון שריפט. ווארים דאס אויג און דער געדאנק נעהמען ארום נישט אין פער־גלייך מעהר וויפיל מען קען פערשרייבען. זאל מען עס פריהער זעהען מיט די אויגען נאכדעם לעזען פון בוך, וואלטען מיר געוואוסט ווי נויטיג עס זענען די פרטים און די ווידערהאלונג אין דער דערצעהלונג — דאס וואס דער וואס ווייס עס בלויז פון לעזען אליין קען נישט פערשטעהן און פרעגט נאר דיוקים מיט קשיות.

לויט דעם צווייטען כלל ווער'ען פערשטאנען די ווידערהאלונג פון רבקה'ס פאסירונג ווען אליעזר האט פון איהר פערלאנגט אביסעל וואסער, און זיין איבערדערצעהלען דאס זעלבע פאר איהר משפחה; די ווידערהאלונג פון די נשיאימ'ס קרבנות, און אויך איבער־אנייעס ארויסשרייבענדיג די מסעות אין פרשת מסעי, דאס וואס מיר וויסען שוין פון פריהער.

די לעצטע ענטהאלט אין זיך נאך א צווייטען טעם און זעהר א וויכטיגען.

ווארים א מופת וואס קומט דורך א בעוויזענעם נס, איז וויכטיג נאר פאר דעם אנשויער, וועלכער מוז גלויבען וואס עס שפילט זיך אפ פאר זיינע אויגען. דער צווייטער האט בלויז דערפון א פער־שריבענע ערצעהלונג, און די ברירה איז ביי איהם יא און נישט צו גלויבען. דערפאר איז נויטיג אנ־צוגעבען וואו מעהר פאקטען און בעווייזען, וואס פערשטארקען דעם גלויבען און מאכען שוואכער די אומגלויבונג.

צוליב דעם צוועק האט די תורה א צווייטען מאל — אין מסעי, ווען דער ערשטער דור וואס האט עס אלעס אליין דורכגעמאכט איז שוין געווען אויסגעשטארבען און דער איצטיגער דור האט נאר א טייל דערפון געזעהען — אויסגערעכענט די מסעות ערטער אין דער מדבר וואס זענען אין יענער צייט געוויס בעוואוסט געווען צו אלעמען, אנגעבענדיג די פאסירונג פון יעדען ארט בעזונדער, און דערמיט פערשטארקט דעם גלויבען אין די הערצער פון דעם נייעם דור.

דער גרעסטער שטענדיגער נס איז געווען די וואנדערונג גאנצע פערציג יאהר אין אזא מורא'דיגען מדבר, וואס שווימעלט מיט ברענענדיגע גיפטיגע שלאנגען און עקדישען, אהן וואסער, אהן ברויט און אהן ישוב. אפילו די בעוואינער — געבוירענע אין דעם מדבר — מוזען צייטענווייז ארויסקומען צו א ישוב, צו ערטער פון „זייען תבואה, וואו עס וואקסען פייגענבוימער, ווייבשטאקען און מילגרוימען“ — דאס וואס יודען האבען נישט געקענט, זייענדיג פערזאגט מיט עמון און מואב נישט צו פערפיהרען קיין קריג, און מיט גוטען האבען יענע זיי נישט אריינגעלאזען אין לאנד.

וועלען אפשר די שפעטערדיגע דורות וועלען ערקלערן דעם נס על דרך הטבע: די בני ישראל האבען געוואנדערט נאהענט צו ישוב, וואו מען קען פאר געלד אדער דורך רויב קריגען די נויטווענדיג־קייטען, אדער זיי פלעגען זיך אפשטעלען אין אזא זיס'ן, וואו מען קען קריגען פרוכט און וואסער, און אפילו תבואות פערזייענדיג און ווארטען ביז עס וואקסט אויף, ווי עס טאן ביז היינטיגען טאג די בע־דואינער; אדער אפשר האבען זיי געוואנדערט אין אזעלכע ערטער ווי דער מן געהט כסדר יעדע נאכט ביז איצט. אדער אפשר זענען זיי גאר נישט גע־גאנגען, נאר געבלאנדזשעט ווי די מצריים האבען טאקע געוואלט מיינען (נבוכים הם בארץ) און ווי די היינטיגע אראבער וואנדערער רופען ביז איצט דעם מדבר סאחארא „די בלאנדזשענדע וויסטעניש“ (מדבר התעיה).

צו בעווייזען די אלע טעותים האט די תורה אין מסעי געגעבען א פולען חשבון פון די מסעות, וואו זיי זענען געווען, גערוהט און וואוהין ווייטער געצויגען. די בעקאנטע געגענטען צו יענע מענשען פון יענעם געגענט, זענען בעוואוסט גע־ווען פאר וויסטע, נישט קיין וואסער, נישט וואו צו זייען, נישט קיין פרוכט בוימער, דארט געהט נישט דער מן און איז נישט געגאנגען אויסער די 40 יאהר בעת די בני ישראל זענען דארט געווען. סטאציעס זענען ווייט פון ישוב, און געבלאנדזשעט האבען זיי אויך נישט. נאר פלאנמעסיג געוואנדערט, לויט דער אנווייזונג פון וואלקען זייל, אמאל געשטאנען אין איין ארט בלויז איין נאכט, אנדערשוואו נאר א טאג, און אין עטליכע ערטער א יאהר, א חודש, ביז גאנצע 18 יאהר אין איין ארט. אויסער דעם איז דער וואנדערונגס ארט געווען א קליינער; סך הכל 3 טעג גאנג צווישען דעם בארג חורב ביז קדש ברנע „יעהענדיג אויפ'ן וועג צו בארג שעיר“. אין דעם געגענט איז אוממעגליך אפילו פאר די וואס וויסען יא דעם געגענט, צו בלאנדזשען גאנצע 40 יאהר. דאס וואס זיי האבען יא פערזאמט די יאהרען איז געווען צוליב דער אורזאך וואס די תורה גיט אן.

מיט דעם שכל, צו וועלען געבען דעם נס א שטענדיגע עקזיסטענץ און גלויבען פון שפעטערדיגע דורות, ערקלערט דער רמב״ם דעם איסור פון צוריק־בויען יריחו, כדי די צעפאלענע פעסטונגס־ווענט זאלען אנהאלטען דעם גלויבען אלס נס פאר דורות.

אזוי ערקלערט דער רמב״ם די נוצליכקייט פון יענע היסטארישע ספורי אין תורה.

פרייצעס-זעק

פון דער סעריע: „אַלטער מאַרק"

די באַאַמונג פון דער צווייטער חברותה משא־טרעגער, וועלכע איז אין אַ זומערדיגען זונטאָג־באַנמיטאָג פאַרגעקומען אין פעראיין פון טראַנספּאָרט־אַרבייטער און משא־טרעגער, האָט זיך געענדיגט מיט גאָרנישט. געשעהן איז עס צוליב דעם, וואָס אין דער צווייטער חברותה, וועלכע איז באַשטאַנען פון פיר־און־צוואַנציג מאַן, זענען געווען בעשעפטיגט מיטגלידער פון דעם לינקען פליגעל, פון משא־טרעגער און טראַנספּאָרט־אַרבייטער־פעראיין און זיי האָבען נישט געקענט איינינג ווערען מיט די מיטגלידער פון צענטער, וועלכע האָבען געוואָלט נאָך פערציהען מיט'ן שטרייק, וועלכער האָט געוואָלט אויסברעכען אין דער צווייטער חברותה, און אַלס פועל־יוצא דערפון — אויך אין דער ערשטער און דריטער און ממילא אויך אַפילו ביי יחידים, נישט אָנגעהעריגע צו קיינעם פון די חברותה, נאָר מיטגלידער פון משא־טרעגער און טראַנספּאָרט־אַרבייטער פעראיין.

די צווייטע חברותה האָט בעדינט דעם אַלטען מאַרק און די אַרומיגע גאַסען. דער אַלטער מאַרק און די אַרומיגע גאַסען איז דער צענטער פאַר'ן מסחר פון געמיזע, פּרוכטען און אַנדערע לעבענס־מיטלען, ווי שפּייז, קאָלאָניאַל־סחורות און דאָס גלייכען. אַ קרעמער פון וואָראַרשע ער זאָל נישט זיין, אויב דאַרף ער איינקויפען פאַר זיין קרעמעל עפּעס פון די דערמאָנטע סחורות, האָט ער געמוזט אָנקומען צום צענטער — צום אַלטען מאַרק און די אַרומיגע גאַסען, ממילא, איז פערשטענדליך, אַז עס האָט נישט געקענט אַדורך קיין מינוט אין טאָג, אין וועלכער עס זאָל פאַר איינעם פון די הורט־געשעפטען פון דער אַלטשטאָט און אַרומיגע גאַסען נישט שטיין קיין געפּאַקטע לאַסט־אויטאָס מיט סחורה, וועלכע די טרעגערס, אָנגעהעריגע צו דער צווייטער חברותה האָבען אויף זייערע פּלייצעס צעטראָגען אין די געשעפטען אַריין, קריכענדיג מיט די הונדערט־קילאָדיגע משאות אויף לייטערס, געשטעלטע אויפ'ן משקולת, אויסלייגענדיג צו פופצעהן און צוואַנציג זעק אין אַ שאַבט, צי גאָר, איבער פערפוילטע און האַלב־צעבראָכענע טרעפּ אַראָפּ אין די טיפע קעלערס אַריין.

אויף דער אויסגלייך־קאָנפערענץ וועלכע איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען מיט העכער אַ יאָהר צוריק, האָבען סיי פאָרשטעהער פון טראַנספּאָרט־אַרבייטער און משא־טרעגער פעראיין, סיי פאָרשטעהער פון געמיזע, פּרוכטען און שפּייז־הענדלער פעראיין, אונטערגעשריבען אַן אָפּמאַך, אַז די צווייטע חברותה וועלכע בעדינט דעם אַלטען מאַרק און אומגעגענד, בעקומט פאַר יעדען אויסגעלאָדענעם וואַגאָן סחורה צעהן גילדען, ביים אונטערשרייבען האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז „פאַר יעדען אויסגעלאָדענעם וואַגאָן" איז נישט גענוג קלאָר פאָרמולירט, ווייל די אַרטיקלען פון אַלטען מאַרק און אומגעגענד זענען פערלאָדענט געוואָרען אין צעהן, פופצעהן, זיבעצעהן און צוואַנציג טאָניגע וואַגאָנעס.

צוליב דער דאָזיגער נישט קלאָרקייט פון פאָרמול איז אונטער דעם אָפּמאַך צוגעגעבען געוואָרען אַ ספּעציעלער „פּאָסט־סקריפּטום" אַז וואַגאָנעס אומאָפּהענגיג פון זייער גרויס ווערען געצאָהלט לויט איבערדערמאָנטען פּרייז, צעהן גילדען פאַר אַ וואַגאָן, וועלכער איז, ליתר תוקף ועוז, באַקאַמאָל אונטערגעשריבען געוואָרען פון ביידע צדדים.

דער דאָזיגער „פּאָסט־סקריפּטום" איז געווען דער גורם פון די כסדר'דיגע שפּעטערע סכסוכים:

האָבענדיג אַ ריינעם געווינס פון עטליכע גילדען טרעגער־געלד אויף יעדען וואַגאָן, האָבען די געמיזע, פּרוכטען און שפּייז־הענדלער, אַלע זייערע איינקויפען פערלאָדענט אין צוואַנציג־טאָניגע וואַגאָנעס, איז אויסגעקומען, אַז אַנשטאָט צעהנטאָניגע וואַגאָנעס, האָבען די טרעגערס אויסגעלאָדענט פאַר'ן פּרייז פון צעהן גילדען צוואַנציג־טאָניגע וואַגאָנעס, וואָס עס האָט אויסגעמאַכט צו פינף גראָשען פון אַ הונדערט־קילאָדיגען זאַק, וועלכער האָט געדאַרפט זיין אַמאָל דער צוואַנציגסטער אין דער הויך און אַמאָל דער אונטערשטער אין טיפען קעלער.

מעהר ווי אַכציג — פינפאונאַכציג זאַק אַ טאָג, האָט נישט קיינער געקענט דערטראָגען; איז אויסגעקומען אַז אין סעזאָן, ווען די הורטאָווניקעס האָבען געפיהרט סחורה לרוב, און יעדער טרעגער האָט געהאַט צו שלעפען זיין אַכט־טויזענד פינף־הונדערט קילאָדיגע פּאַרציע, איז יעדען אָוונד איינקאַסירט געוואָרען הונדערט גילדען צו צעהן פאַר צעהן וואַגאָן.

פיר גילדען מיט פופציג גראָשען האָט יעדער פון די 24 מאַן פון דער צווייטער חברותה בעקומען, יעדען טאָג פון סעזאָן פאַרגעלטונג פאַר זיין שווייס, אויסגעדעמפט אונטער דער משא פון פינפאונאַכציג הונדערט־קילאָדיגע זעק, פאַר זייערע אָפּגעריבענע פיס פון גיין אַ שווער בעלאָדענער אַהין און צוריק און פאַר זיין האַרץ־קלאַפּען פון קריכען אויפ'ן משקולת־שטייענדיגען לייטער, צי אויף האַלב־פערפוילטע און צובראָכענע טרעפּען.

נישט זייענדיג פאַקטיש קיין אָנגעשטעלטע ביי קיין איינע פון די פירמעס פאַר וועלכער זיי האָבען די משאות געשלעפּט, איז ממילא אויף זיי נישט חל געווען דער געזעץ פון סאָציאַלער פערזיכערונג, האָבען זיי נישט געהאַט קיין קראַנקען־קאַסע, נישט אָנגעהערט צו קיין פערזיכערונגס־געזעלשאַפט און דערייבער געמוזט פון אייגענער טאַש היילען זייערע צעבראָכענע אָדער אויסגעלענקטע פיס, זייערע לונגען־ענטצינדונגען, בעקומענע פון אַ געכאַפּטען קאַלטען טרונק, זייענדיג איינגעטונקט אין שווייס פון זייערע האָריגע לייבער.

ענטצינדונגען זענען געווען זעלטענער, ווייל די קערפּערס, געהאַרטעוועטע און אויסגעאַרבייטע פון טאָג־טעגליכע הונדערט קילאָדיגע משאות, האָבען זיך נישט אַזוי לייכט אונטערגעגעבען, דערפאַר אָבער זענען צעבראָכענע און אויסגעלענקטע פיס געווען ביי זיי אַ טאָג־טעגליכער אַרטיקעל, ווי אַ שטייגער מעהל, אַהער דיין ביי זייערע ברויטגעבער.

טיילווייז האָט די חברותה געפּרובט לעזען אָטאָ די צעבראָכענע הענט און פיס־פּראָגע דערמיט, וואָס יעדען טאָג איז אַוועקגעלייגט געוואָרען דאָס רעשט־ליכע געלד פון די הונדערט, וואָס זיי האָבען פערדינט און וועלכעס איז נישט געווען כדי־חלוקה — אין דער גויט־קאַסע אַריין, וועלכע איז געווען ביי זייער פעראיין. אין דער קאַסע אָבער האָט זיך קיינמאָל נישט בעוויזען צוזאַמענזאַמלען מעהר, ווי די ערשטע עטליכע גילדען, וועלכע עס האָט בעדאַרפט אין אַ צופאַל בעהמען דער פעלדשער פאַר'ן פער־לייגען דעם ערשטען באַנדאַזש, ווייל וואָס מעהרער די טרעגער האָבען געשלעפּט וואָס עלטער זענען די טרעפּען און לייטערס געוואָרען און וואָס מעהרער פערפוילט און אָפּגענוצט און דערייבער — וואָס אָפּטער די פּאַרפאַלענע מיט צעבראָכענע הענט און פיס. דער געליטענער האָט זיך נאָך געקענט טרייסטען דערמיט, וואָס בעת זיין נישט־אַרבייטספעהיגקייט, וואָס האָט געדויערט, אָפּהענגיג פון זיין פּאַרפאַל, פון פיער ביז זעקס וואָכען, האָט ער בעקומען אויס געצאָהלט זיין חלק, אַלס מיטגליד פון דער חברותה אין סעזאָן — פיר גילדען מיט פופציג גראָשען, אַ טאָג און בעת אַ שטילשטאַנד — וויפיל עס האָט אויסגעמאַכט דער פיר־און־צוואַנציגסטער טייל פון דעם טאָג־פערדינסט.

אויב אין סעזאָן, האָט דער אַרבייטער זיך גע־

פון יוסף זעלקאָוויטש

קענט דערלויבען צו עסען צוויי מאָל אין טאָג קאַרטאָפעל־זופּ און אַפילו צו ליגען אויף אַ צעבראָכענעם פוס פון פיער ביז זעקס וואָכען, האָט ער דערפאַר בעת אַ שטילשטאַנד אין מסחר, נאָר געקענט טראַכטען וועגען איין מאָל אין טאָג אַפילו צו עסען.

פלעגט אויסקומען, אַז נאָכ'ן איבערציילען די אין קאַסע פון טאָג, ביי דער פערוואַלטער אין שענק, און נאָכ'ן אויסרעכענען פאַר יעדען זיין חלק, פלעגען די עלטערע, ווייב־און קינדער־מענשען, מוזען אויסבאָרגען צו עטליכע גראָשען ביי די יונגערע, פריי־לידיגע, כדי צו קענען אַהיימטראָגען אַ צוויי קילאָדיג ברויט פאַר די קינדער, וועלכע הגם זיי זענען שוין געלעגען אין די בעטען, ווייל אין די שטיבלעך איז קאַלט געווען, זענען זיי אָבער נאָכנישט געשלאָפען און מיט האַרצקלאַפּען געוואַרט דעם אַהיימקום פון די טאַטעס און דעם מיטברענגען, וואָס ער וועט מיטברענגען.

נישט געווען אַ פאַל ווען איינער, אַ קלענער געברויך, זאָל אָפּזאָגען אַ הלוואה איינעם פון אַ גרעסער געברויך, און ס'איז אָבער אויך נישט געווען דער פאַל, אַז דער באָרגער זאָל דאַרפען זיין חוב מאַהנען — אָפּגעגעבען איז אַלעס געוואָרען ביז צו אַ פּרוטה און דאָס פון די „גרויסע פערדינסטען" — פון די פיער־גילדען־פופציג־גראָשענדיגע.

ביי דער זאַכלאַגע וואָלט געווען פערשטענדליך, ווען די עלטערע מיטגלידער, וועמען עס האָט איבריג אויסגעפעהלט אַ טאָג אין דער וואָך, זאָלען זיך בונטעווען געגען דער קליינקייט פון דער שכירות, ווייל אייגענטליך זענען זיי דאָך נאָר, ביי זייערע גרעסערע געברויכען געווען די בעצאָהלטע און די געקוואַלטעטע — דער סכסוך אָבער אין די פאָדערונג פון אַ העכערען פּרייז און פון אַ גאַנצע ריהע בויטע בעדינגונגען, איז דווקא אַרויסגעקומען פון אייר נעם פון די יונגסטע מיטגלידער איהרע.

עס איז איהם אַנומעלט אויסגעקומען צו אַרבייטען אין פאַרטיע צוזאַמען מיט פּיוולען. פּיוועל איז שטאַרק קורצזיכטיג און ער האָט נישט בעמערקט אַז איינע פון די שטאַפּלען פון דער לייטער, וועלכע האָט געפיהרט אין די קעלער־לאַגערען פון בוימאַנס געשעפט, איז געווען אַדורכגעבראָכען און מ'דאַרף דערייבער מאַכען אַ האָפּעלטען שפּריין, כדי די שטאַפּל אויסצומיידען, פּיוועל האָט דאָס נישט בעמערקט און איז מיט אַ משא פון אַ הונדערט קילאָ אַראָפּגעפאַלען אין קעלער אַריין. דעם פיס האָט ער נישט צעבראָכען, נאָר איהם שטאַרק אויסגעלענקט און די געשיכטע וואָלט זיך געענדיגט ווי אַלע ענליכע מיט'ן אַרויסנעהמען די פּאָר אָנגעזאַמעלטע גויט־גילדען פון דער קאַסע און מיט'ן ליגען פון אַ פּאָר וואָכען אין בעט. האָט זיך אָבער נעבען דער געשיכטע פערלאָפען אַ זייטיגע קלייניגקייט:

אורקע איז אַריינגעלאָפען צו בוימאַנען אין קאַנטאָר אַריין כדי פון דאָרט אויס צו טעלעפאָנירען אין די שטאַטישע גיכע הילף, ביים טעלעפאָן איז געשטאַנען דער בוימאַן אַליין און האָט זיך געאַמפּערט מיט וועמען. אורקע האָט איהם געבעטען איבערצורייסען דעם שמועס:

— ער ליגט אונטען און רייסט די ווענד פאַר־

(ווייטער זעה 14־טע זייט)

דער שעפער פון מחזור

(ענדע פון דער 7־טער זייט)

לויט דער דאָמאָלסדיגער מאָדע זענען די פּיוטים געשריבען פיל מיט מליצות, מדרשים און גמרות, אַזוי אַז נאָר אַ מענש, וועלכער איז בקי אין ים התלמוד און אין זייערע קאָמענטאַרען, קען זיי פערשטעהן, דערצו קומט די שווערקייט פון דער שפּראַך פון'ם מחבר.

זייערע געדאַנקען זענען, פּשוט איינגעהילט אין אַ שלייער פון רמזים, נייע אויסדרוקען, געאָלאָגיזמען, צו וועלכע מען איז נישט געוואוינט. זיין שפּראַך איז האַרט, נישט קלאַסיש גרילצט אין די אויערען. ער האָט געשאַפען אַ שלל פון נייע שפּראַך פאָרמען: פון הויפּט ווערטער — צייט ווערטער, פון נעבען ווערטער, ערקלערונגס ווערטער א. אַז. וו. וועלכע זענען גאַנץ ווייט פון צו זיין אין איינקלאַנג מיט די רעגלען פון דער העברעאישער שפּראַך.

צוליב דעם טאַקע האָט איהם דער אבן עזרא, אין זיין פּירוש אויף קהלת שאַרף אָנגעגריפען. ברענגענדיג פערשידענע ציטאַטען, שרייבט ער אַז רבי אליעזר הקליר האָט פון לשון קודש געמאַכט אַ „עיר פּרוצה אין חומה".

די דאָזיגע מיינונג איז אויך געווען אָנגענומען ביז צו דער לעצטער צייט, ערשט נישט לאַנג צוריק איז אין דער דאָזיגער הינזיכט אַריינגעטרעטען אַ שינוי.

די געלעהרטע ווי בן יהודה, ד"ר שמחוני און אַנדערע זעהען אין איהם אַ פּיאָנער, וואָס האָט געווירקט צו דער פונאַנדערבליהונג און פונאַנדערצווייגונג פון דער העברעאישער שפּראַך.

אין קינפטיגען אַרטיקעל — וועגען דעם פּייטן יוסי בן יוסי און אַנדערע.

די יוד. פרוי און דאָס יודענטום

פון הרב יהושע שפּעטמאַן

יודישע פרוי! יודישע מוטערס און שוועסטער!

עס וועט זיין העכסט אינטערעסאַנט צו ברענגען פאַר אייך, די שטעלען אין די יודישע ספרים, צו זעהען די געוואַלטיגע ווירקונג פון דער יודישער פרוי פאַר'ן יהדות.

שרה, די ערשטע יודישע מוטער — האָט גאָט געזאָגט צו אברהם'ן: „כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" (וירא), וואָס שרה וועט דיר זאָגען פאָלסט איהר הערען. און עס ווערט ערקלערט „תפל היה שרה לאברהם בנביאות" (מדרשים), דאָס הייסט אַז אין נביאות איז שרה געשטאַנען העכער ווי אברהם. אין דער אגדה איז דאָס לעבען פון שרה'ן פערבונדען מיט די העכסטע בעגריפען, מוסר, מידות און הויפּט יסודות פון'ם יודענטום — בין אדם למקום ובין אדם לחבירו — די בעגריפען פון יודישען צניעות'דיגען לעבען, תורה ליכטיגקייט, הכנסת אורחים, הייליגטום און ריינקייט.

רבקה מיט איהר שטאַרקע איבערגעגעבענהייט צו דער מצוה פון הכנסת אורחים, שתה וגם לגמליך אשקה" ווען זי האָט געזאָגט צו אליעזר'ן: טרינק און איך וועל דיינע קעמלען אויך געבען צו טרינקען. דאָס צניעות'דיגקייט פון „ותקח הצעיף ותתכס", און זי האָט ליב געהאַט יעקב'ן, נישט עשו'ן, ורבקה אוהבת את יעקב. אויך איהר בעגריף אין „טהרת המשפחה", ווען זי האָט געזאָגט צו איהר זוהן יעקב: זאָלסט נעמען אַ פרוי פון מיין פאַמיליע, נישט פון די טעכטער פון די בנות חת אויב דו וועסט נעמען פון די בנות חת איז מיר פערמיאוסט דאָס לעבען, „אם לקח אשה מבנות חת למה לי חיים" (תולדות. יעי"ט במדרש על לשון קצתי יהבן). אָט דאָס אַלעס נעמט אַרום די גרויסע הויפּט יסודות פון יודישען פאָלקס הייליגטום: הכנסת אורחים, די ליבע צו מענשען, צניעות, טהרת המשפחה, חנוך הבנים.

לאה, דער סימבאָל פון פאַמיליען גאַנצקייט. זי האָט געוויינט נישט אַריינצופאַלען אין גורל פון עשו הרשע. זי איז געווען די ערשטע וועלכע האָט געלויבט גאָט, עד לאה לא היה מי שהודה לד', ווי עס ווערט ערקלערט די ווערטער „ועיני לאה רכות" (יע"ש במדרש, שבאתה לאה האמ"ה הפעם אודה לד')

רחל, מיט דער גרויסער מאָראַלישער פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר די פליכט, פאַר'ן חוב צו זיין אַ מוטער פון קינדער. זי זאָגט „הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי" (ויצא), אויב נישט קיין קינדער בין איך ווי געשטאָרבען... אָט די גרויסע טראַגעדיע וועהטאָג פון ערפילען דעם מאָראַלישען מוטערליכען פרויען חוב...

רחל און לאה ווערען אין דער יודישער קבלה געשטעלט אין סימבאָל פון דעם יודישען לעבען, פון בעגענוואַרט און צוקונפט פון יודישען פאָלק, די ליידען, פּיין, האָפנונג און תקוה, חבלי משיח, חבלי גאולה און בשורת הגאולה, „עיני לאה רכות הא שכינתא בגלותא, ורחל היתה יפת תואר דא לימות המשיח (זוהר והמקובלין).

ביי יציאת מצרים, איז די ערשטע, וועלכע האָט געזאָגט דאָס נביאות אויף דער גאולה, אַז עס וועט געבוירען ווערען אַ מושיע, אַז ער עת פאַר יוהען — משה — איז געווען אַ פרוי, מרים (במדרשים שונים). זי איז געשטאַנען די גאַנצע צייט, געהיטען דאָס קעסטעלע און געזעהען ביז מען האָט משה רבינו אַרויסגענומען פון טייך.

די ערשטע, וועלכע האָבען נישט געוואָלט האָרכען פּרעה'ס שלעכטע גזירה צו הרגענען די יודישע קינדער, און האָבען נאָך געבראַכט עסען און טרינקען פאַר די קינדער, און זיך אָנגעשטרענגט דאָס די קינדער זאָלען גוט געפּלעגט ווערען, זענען געווען די פרויען שפרה און פועה (מדרשים).

די יודען זענען אויסגעלייזט געוואָרען פון מצרים אין זכות פון די יודישע פרומע צניעות'דיגע פרויען, „בזכות נשים צדקניות נגאלו ישראל ממצרים (סוטה).

ווען מען האָט נישט געקענט געפינען דעם אָרון מיט די ביינער פון יוסף'ן, און דאָס האָט לויט דער טראַדיציע געקענט זיין אַ שטערונג צו דעם אַרויסגעהען פון מצרים, ווייל די שבועה איז געווען, אַז מען מוז יוסף'ס ביינער מיטנעמען, האָט, — לויט דער אגדה — די אַלטע יודישע פרוי וועלכע האָט צוערשט געזאָגט די בשורה יעקב'ן אַז יוסף לעבט, אויך געזאָגט וואו דער אָרון מיט יוסף'ס ביינער ליגען (אגדה ומדרשים).

ווען מען האָט געזונגען די געטליכע גרויסע בעגייסטערטע שירה, שירת הים, אז ישיר, האָבען די יודישע פרויען אַרויסגעוויזען זייער גרויסע בעגייסטערונג מעהר ווי די מענער, זיי האָבען געזונגען, געשפּילט און געטאַנצט — ותצאנה כל הנשים אחריה בתופים ובמחולות (בשלח).

וועגען דער בעציהונג צו ארץ ישראל, איז אינטערעסאַנט דער מאמר וועגען די טעכטער פון צלפחד: „אנשים אמרי נתנה ראש ונשובה מצרימה, ונשים אומרות תן לנו אחוזה" (מדרש וילקוטים) — ווען די מענער האָבען זיך געקריגט מיט משה'ן און האָבען געזאָגט, מיר ווילען צוריק נאָך מצרים, האָבען די פרויען געזאָגט, גיב אונז אַ חלק אין ארץ ישראל.

ווי בעוואוסט, ביי דעם עגל האָבען די פרויען נישט געוואָלט געבען די צירונג צום עגל, נאָר די מענער האָבען מיט געוואַלד ביי זיי אַראָבגעריסען פון די אויערען, און עס געגעבען.

די יודישע פרויען אין מצרים האָבען זיך אויסגעצייכענט מיט זייער צניעות'דיגע, ריין הייליגען פאַמיליען־לעבען, און ווען מען האָט געמאַכט דעם משכן, האָט מען געמאַכט דאָס האַנד־פאַס פון וועלכען די כהנים זאָלען זיך וואַשען די הענד — וואָרום נישט געוואַשען די הענד האָבען די כהנים נישט געטאָרט אַריינגעהען אין משכן צו דער עבודה בבואם אל אוהל מועד ירחצו מים ולא ימותו — דער האַנד־פאַס איז געמאַכט געוואָרען פון די קופּערנע שפּיגלען, „מראות הצובאות", וואָס איז געווען דער סימבאָל פון צניעות'דיגען ריינעם יודישען פאַמיליען־לעבען, וואָס דאָס איז דער הויפּט יסוד פון משכן פון דער עבודה, דער הויפּט — יסוד פון גאַנצקייט און הייליגקייט פון דער יודישער שטוב, אין פאַמיליען־לעבען פון יודישען פאָלק (יעי' במדרשים שם).

ביי קבלת התורה איז צוערשט געזאָגט געוואָרען „כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל" צוערשט צום בית יעקב, דאָס איז די יודישע פרוי — בית יעקב אלו הנשים.

דבורה הנביאה איז בעוואוסט מיט איהרע גרויסע נביאות, איהר גרויסע שירה, שירת דבורה (שופטים). איז אַן אוצר פון שעהנקייט, גבורה, העלדישקייט, טיפע נשמה קלאַנגען פון גייסטיגע שירה מוזיק.

חנה, די מוטער פון גרויסען יודישען נביא שמואל, איז בעוואוסט דורך איהר תפילה, וואָס זי האָט געזאָגט צו גאָט. זי איז געווען די ערשטע יודישע פרוי, וואָס האָט גערופען גאָט מיט'ן טיטול צבאות (ברכות, עד הנה לא היה מי שקרא לד' צבאות). איהר תפילה „ד' ממית ומחיה מוריד שאול ויעל", גאָט טויטעט און מאַכט לעבעדיג, מאַכט נידעריגער אין גרוב און ברענגט אַרויף. די תפילה ווערט בעטראַכט פאַר'ן יסוד פון דער גרויסער אמונה, אני מאמין, ביי יודען אין תחית המתים איהר תפילה איז גלייכצייטיג געטליכע הייליגקייט, „אין קדוש כד', שירה", אמונה, האָפנונג, טרייסט — ד' מוריש ומעשיר, משפיל אף מרומם, מקים מעפר דל מאשפות ירים אביון... גאָט מאַכט אָרים און רייך, נידעריג און דערהויבט, שטעלט אויף פון דער ערד דעם אָרימאַן, פון מיסט דערהויבט ער דעם אביון. די שירה נעהמט אַרום די העכסטע בעגריפען פון יהדות, ביז דער ווייטער צוקונפט פון „וירם קרן משיחו" זאָגאַר, ווען דער נביא יחזקאל האָט לעבעדיג געמאַכט די „עצמות היבשות" און זיי האָבען געזאָגט שירה, ווערט זיי געגעבען אין מויל די שירת חנה. פיל דינים פון תפילת שמונה עשרה ווערען געלערענט פון חנה'ן, פון איהר האַלטונג, פון איהר אויפפיהרונג. אין איהר תפילה ווערט אַרומגענומען די גאַנצע תפילות פון שמונה עשרה, אַז מען מוז זאָגען שטיל די שמונה עשרה, א. אַז. וו. (בתלמוד, יעי' בילקו"ש כל י"ח ברכות משמונה עשרה בתפילת חנה).

אין פאלאץ פון צאר'ס געליבטע טענצערין

(בילדער און סצענעס פון דער רוסישער רעוואלוציע)

אין זיינע מעמואַרען דערצעהלט טראצקי ווייטער:

די יולי טעג האָבען זיך געענדיגט מיט אַ דורכפאַל. נישט קוקענדיג דערויף, וואָס אַרום אַ האַלבער מיליאָן אַרבייטער, סאָלדאַטען און מאַטראָזען זענען אַרויס אויפ'ן גאַס צו פאָדערען די גאַנצע מאַכט פאַר די סאָוויעטען, איז די באַוועגונג דאָך פונאַנדערגעפאַלען. די סאָוויעטען, וואו די מענשעוויקעס און די עס־ערן זענען נאָך אַלץ געווען די טאָן־געבער, האָבען מיט דער הילף פון די אַלטע גענעראַלען נאָך אַלץ געקאָנט ברענגען גענוג באַוואָפענונגען צו דערשטיקען די דעמאָנסטראַציע.

דעם זעקסטען יולי איז די דעמאָנסטראַציע געווען געענדיגט. די קרבנות זענען געווען 29 דערהרג'עטע און 114 פערוואונדעטע.

אין דעם סאָציאַלען לעבען בכלל, און בעזונדערס אין דער צייט פון אַ רעוואָלוציע, פערנעמען נעבען־זאַכען, וואָס ווירקען אויף דער פאַנטאַזיע, אַן אומגעהויער וויכטיגען אָרט. די דאָזיגע נעבען־זאַכען בעקומען דעם כאַראַקטער פון סימבאָלען.

דאָס האָט טאַקע פּאַסירט מיט קשעשינסקאיא'ס פּאַלאַץ.

מען האָט פלוצלונג פון אַלע זייטען אָנגעהויבען צו רעדען וועגען דעם, ווי לענין האָט „פערכאַפּט“ דעם שלאָס פון אָט דער הויף־באַלערינע, וואָס איז געווען בעריהמט נישט אַזוי מיט איהר קונסט, ווי מיט די פערהעלטנישען, וואָס זי האָט געהאַט מיט די מענליכע פאָרשטעהער פון דער ראָמאַנאָוו־דינאַסטיע. איהר פּריוואַטער פּאַלאַץ איז געווען די פרוכט פון אָט די פערהעלטנישען. דעם פונדאַמענט, ווייזט אויס, האָט געלייגט דער צאַר אַליין, ניקאָלאַי דער צווייטער, ווען ער איז נאָך געווען קרוינפּרינץ. פאַר דער מלחמה האָבען מענשען מיט אַ געוויסען קנעכטישען רעספּעקט געטריבען אַ סך רכילות וועגען אָט דעם נעסט פון לוקסוס, דימענטען און הוליאַנקעס, וואָס האָט זיך געפונען פונקט געגענאיבער דעם צאַר'ס ווינטער־פּאַלאַץ. אין דער מלחמה־צייט האָט מען שוין אַ סך ערגער גערעדט וועגען דער קשעשינסקאיא'ס וואוינונג ווי וועגען „געגנבעטע סחורות“. די סאָלדאַטען האָבען דאָס אָנגערופען מיט אַ) גראָבען אָבער גאָר ריכטיגען נאָמען.

ווען די באַלערינע האָט דערגרייכט דעם קריטישען עלטער, האָט זי זיך גענומען צו אַ פּאַטריאָטישער קאַריערע. ראָדזיאַנקאָ (פרעזידענט פון דער געוועזענער דומע), וואָס האָט געקאָנט אַמאָל זיין גאַנץ אָפענהאַרציג, האָט אָט וואָס צו זאָגען וועגען דער טענצערין: „דער העכסטער הויפּט־קאָמאַנדיר, גרויס־פירשט ניקאָלאַי ניקאָלאַיעוויטש, האָט אָנגעוואונקען, אַז ער פיהלט דער קשעשינסקאיא'ס איינפלוס און בעטייליגונג אין די ענינים פון דער אַרטילעריע, אַ סך פירמעס האָבען געקראָגען אָרדערס — טאַקע מיט דער באַלערינע'ס הילף“. עס איז דעריבער קיין וואונדער נישט, וואָס נאָך דער רעוואָלוציע האָט קשעשינסקאיא'ס פּאַלאַץ נישט אַרויסגערופען קיין בעזונדער'ע וואוילגענייגטע געפיהלען ביים פאָלק. אין יענע טעג, ווען די רעוואָלוציע האָט זיך ממש געשטיקט צוליב מאַנגעל אין דירות, האָט די רעגירונג קיינמאָל נישט געוואַגט צו לייגען אַ האַנט אויף קיין איינציגער פּריוואַטער רעזידענץ. צו רעקווירירען (צונעמען) ביי די פויערים זייערע פערד פאַר דער מלחמה — דאָס איז איין זאַך; אָבער צו רעקווירירען ליידיגע פּאַלאַצען פאַר דער רעוואָלוציע — דאָס איז שוין ווידער אַן אַנדער זאַך.

זוכענדיג אַ פּאַסיגע קוואַרטיר, האָט זיך אַ דעוויזיע פון פּאַנצער־אויטאָמאָבילען אין חודש מערץ אָנגעשטויסען אויף דער קשעשינסקאיא'ס וואוינונג און זי פערנומען. די באַלערינע האָט חוץ אַלע אַנדערע זאַכען פערמאָגט אַן אויסגעצייכענטען גאַראַזש. די דעוויזיע האָט אָפּגעגעבען דעם אויבערשטען שטאָק פון דער געביידע דעם פּעטראָגראַדער קאָמיטעט פון די באָלשעוויקעס. אין אָנהויב איז די דאָזיגע אָקופּאַציע פון דעם פּאַלאַץ, וואָס איז פאָרגעקומען עטליכע וואָכען פאַר לענינ'ס צוריקקעהר קיין פּעטראָגראַד, פערביי אָהן אויפמערקזאַמקייט. דער צאָרען געגען די „פערכאַפּערס“ איז שפּעטער געוואַקסען. געשיכטען זענען געדרוקט געוואָרען אין די צייטונגען וועגען דעם, ווי לענין האָט פערנומען דער באַלערינע'ס בודואַר און ווי אַלע דעקאָראַציעס אין דעם פּאַלאַץ זענען צעריסען און צעשמעטערט געוואָרען. דאָס זענען געווען פּשוטע ליגענס. לענין האָט געוואוינט אין דער בעשיידענער דירה פון זיין שוועסטער. דער באַלערינעס מעבעל און אַנדערע זאַכען זענען געלעגען פערפּאַקט אונטער אַ זיגעל אין אַ בעזונדערען צימער. קיינער האָט קיין שום זאַך נישט געריהרט.

אַזוי האָט מען בעשולדיגט לענינ'ען, אַז ער האָט „מיט וואָפען“ פערכאַפּט דאָס הויז פון אַן אַרטיסטין, הילפלאָזער קינסטלערין, שטעלט זיך נאָר פאָר! אָפּגעריסענע אַרבייטער און זעלנער צווישען דעם סאַמעט און זייד, צווישען די וואונדערבאַרע טעפּיכער, וואָס זענען געווען געהייליגט דער קונסט! אַלע סאַלאָנען פון דער הויפּטשטאָט האָבען אַזש געציטערט פון מאָראַלישען כעס.

די באַלערינע פון דער ראָמאַנאָוו־דינאַסטיע איז געוואָרען אַ סימבאָל פון קולטור, וואָס איז בעגעגען געטראָמפּעלט געוואָרען אונטער די קאָפּיטעס פון באַרבאַריזם. דאָס האָט צוגעגעבען מוט דער דאַמע אַליין. און זי האָט אָנגעגעבען אויף די באָלשעוויקעס אין געריכט. דאָס געריכט האָט בעשלאָסען, אַז די באָלשעוויקעס מוזען אַרויס פונ'ם פּאַלאַץ. אָבער דאָס איז גאָרנישט געווען אַזוי לייכט דורכצופיהרען. די בעפּאַנצערטע מאַשינען אין דעם הויף האָבען אויסגעזעהען גאַנץ סאָליד, חוץ דעם זענען נאָך אַנדערע מיליטער־אָפּטיילונגען געווען גרייט צו קומען צו־הילף די בעפּאַנצערטע מאַשינען. דעם 25. מאַי האָט אַ ביוראָ פון דער עקזעקוטיוו קאָמיטעט פון די סאָוויעטען אָנערקענט, אַז „די אינטערעסען פון דער רעוואָלוציע פאָדערען, אַז מען זאָל פאָלגען די בעשלוסען פון געריכט“. אָבער צו געהען ווייטער פון אָט דעם פּלאַטאָנישען זאַץ האָבען די דעמאָקראַטען נישט געוואַגט — צו דעם גרויסען פערדרוס פון דער באַלערינע, וואָס איז לויט דער נאַטור גאָרנישט געווען פּלאַטאָניש גענייגט.

דער באָלשעוויסטישער צענטראַל־קאָמיטעט, דער פּעטראָגראַדער קאָמיטעט און די מיליטערישע אָרגאַניזאַציע זענען פערבליבען אין דעם פּאַלאַץ.

דער דורכפאַל פון די „יולי־טעג“, האָט אויך געפיהרט צו אַן איבערפאַל אויף אָט דער הויפּט־קוואַרטיר פון די באָלשעוויקעס. די רעגירונג האָט צום פּאַלאַץ געשיקט אַ גרויסע מיליטערישע אָפּטיילונג, וואָס האָט דאָס הויז אָהן צערעמאָניעס פערנומען.

אין מיטען דער קריטישער נאַכט פון דעם פערטען יולי, ווען די צוויי הונדערטס מיטגלידער פון ביידע עקזעקוטיוו קאָמיטעטען זענען געזעסען און האָבען זיך נישט געקאָנט קיין עצה געבען מיט דער ריזיגער דעמאָנסטראַציע פון דרויסען, האָט זיך פלוצלונג פערשפּרייט אַ געהיימניספולער קלאַנג צווישען זיי, וואָס איז? מען האָט געפונען מאַטעריאַלען וואָס האָבען פערבונדען לענינ'ען מיט דעם דייטשען גענעראַל־שטאַב, צומאָרגענס האָבען אַלע צייטונגען זיך געקליבען פערעפענטליכען די דאָקומענטען.

דער טאַווערישער פּאַלאַץ, אין וועלכען עס האָבען זיך צוליב דער שפּעטער שעה כמעט נישט געפונען קיין געסט, איז געווען שרעקליך צעטומעלט. „לענין אין דינסט פון דייטשען קייזער“? פערוואונדערונג, צעמישעניש, ביזוויליג פערגעניגען — דאָס אַלץ האָט צונויפגעבונדען די דעלעגאַטען און זיי באַלד ווידער צעטיילט אין קלענערע אויפגערעגטע גרופּען.

די פיהרער פון סאָוויעט האָבען זיך אַביסעל דערשראָקען פאַר אָט דער אומגעריכטער ווענדונג. זיי האָבען געזוכט צו געווינען צייט. טשכעאידזע און צערעטעלי האָבען פאָרגעשלאָגען די צייטונגען, אַז זיי זאָלען זיך אָפּהאַלטען צו דרוקען די סענסאַציאָ בעלע ידיעס, ווייל זי איז נאָך „נישט בעשטעטיגט“, די רעדאַקטאָרען האָבען נישט געוואַגט צו איגנאָרירען די דאָזיגע „ביטע“ פון טאַווערישען פּאַלאַץ — אַ חוץ איין איינציגען. דאָס קליינע, געלע, בלעטעל, וואָס איז אַרויסגעגעבען געוואָרען דורך איינעם פון סואַוואָרינ'ס זיהן (דער אַלטער סואַוואָרין איז געווען דער בעקאַנטער אַרויסגעבער פון דער „נאָוואָיע וורעמיא“, די רעאַקציאָנערסטע צייטונג אונטער דעם צאַר) האָט אונטערגעטראָגען זיינע לייענער אַן אָפיציעל־קלינגענדיגען דאָקומענט וועגען לענינ'ס פערבינדונג מיט דער דייטשער רעגירונג און וועגען דעם, אַז דער דייטשער גענעראַל־שטאַב שיקט איהם אָרדערס און געלט. די צענזור איז אויף אַזאַ אופן געבראָכען געוואָרען, און אין משך פון אַ טאָג איז די פּרעסע פול געוואָרען מיט דער סענסאַציע.

דער ערשטער קוואַל פון אָט דעם סענסאַציאָנעלען דאָקומענט איז געווען די עדות־זאָגונג פון אַ געוויסען יערמאָלענקאָ. אין דער צייט צווישען דער יאַפּאַנישער מלחמה און 1913 איז ער געווען אַן אַגענט פון דער געהיים־פּאָליציי; אין 1913, צוליב אומבעקאַנטע אורזאַכען איז ער אַרויס פון דינסט; אין 1914 האָט מען איהם גערופען אין דער מלחמה, וואו ער האָט זיך בראַוו געלאָזט כאַפּען פון די דייטשען און ער איז געוואָרען אַ פּאָליציי־שפּיאָן צווישען די קריגס־געפאַנגענע. דאָס לעבען אין אַ לאַגער פון געפאַנגענע איז דעם דאָזיגען שפּיאָן נישט געווען צום האַרצען. איז ער „לויט דעם פערלאַנג פון זיינע פריינט“, אַזוי זאָגט ער אַליין, געוואָרען אַ געהיים־אַגענט ביי די דייטשען — פון גרויס פּאַטריאָטיזם, פערשטעהט זיך. דאָ הויבט זיך אָן אַ ניי קאַפּיטעל פון זיין לעבען. דעם 26־טען אַפּריל האָבען איהם דייטשע מיליטערישע בעאַמטע „אַריבערגעוואָרפען צום רוסישען פראָנט“, מיט'ן צוועק אויפצורייסען בריקען, אויסצוגעפינען מיליטערישע סודות, צו קעמפען פאַר דער אומאָפּהענגיגקייט פון אוקראַינע און צו אַגיטירען פאַר אַ סעפּאַראַטען שלום צווישען רוסלאַנד און דייטשלאַנד. די דייטשע אָפיצירען, קאַפּיטאַן שידיצקי און קאַפּיטאַן ליבערטס, האָבען מיט יערמאָלענקאָן געשלאָסען אַ בעשטימטען אָפּמאַך. דערביי האָבען זיי פערבייגעהענדיג, אָהן שום פּראַקטישער נויטווענדיגקייט און מסתמא בלויז כדי איהם צוצוגעבען מוט, אַ זאָג געטון, אַז נישט בלויז ער אַליין, נאָר אויך לענין וועט אין רוסלאַנד אַרבייטען אין דער זעלבער ריכטונג. דאָס איז געווען דער גרונט פון דער גאַנצער אַפערע.

די צאַרישע גענעראַלען האָבען זיך אָנגעכאַפּט אין יערמאָלענקאָ'ס עדות־זאָגונג. דער שעף פון דעם גענעראַל־שטאַב, גענעראַל דעניקין, שפּעטערדיגער הויפּט־פיהרער פון די ווייסע אַרמעען אין דעם קאַמף געגען דער סאָוויעטען־מאַכט, האָט געמאַכט אַ גאַנץ וועזען פון יערמאָלענקאָ'ן. אַליין נישט אַ סך העכער אין זיין גייסטיגען אויסקוק ווי אַ צאַרישער אַגענט, האָט ער, מיט אַן ערנסטער מינע איבערגעשיקט יערמאָלענקאָ'ס עדות־זאָגונג צו קערענסקין מיט אַ געהעריגען בריף. דאָס איז פאָרגעקומען נאָך דעם 16־טען מאַי. קערענסקי, דאַרף מען אָננעמען, האָט וועגען דעם בריף גערעדט מיט צערעטעלי'ן אָדער טשכעאידזע'ן. עס איז שווער צו גלויבען, אַז זיי זאָלען נישט האָבען טיכטיג איבערגעשטילט קערענסקי'ס צאָרן. דערמיט ערקלערט זיך מסתמא, וואָס קערענסקי האָט דעם ענין ווייטער נישט פערשפּרייט. ער האָט שפּעטער געשריבען, אַז יערמאָלענקאָ'ס בעשולדיגונג וועגען לענינ'ס פערבינדונג מיט דעם דייטשען גענעראַל־שטאַב „האָט נישט געקלונגען זעהר בעגלויבט“. יערמאָלענקאָ־דעניקינ'ס ראַפּאָרט איז אויף אַזאַ אופן פערבליבען זעקס וואָכען אין שופלאָד, די שפּיאָנאַזש־ביוראָ האָט יערמאָלענקאָ'ן דאַן פּשוט אַוועקגעשיקט, ווי אַן איבעריגען פערשוין, און אונזער העלד האָט אַוועקגעוואַנדערט אַזש אין דעם ווייטען מזרח, וואו ער האָט געטון אַלץ צו פערטרינקען ביז'ן סוף דאָס גאַנצע געלד, וואָס ער האָט געקראָגען פון צוויי קוואַלען — פון אַ דייטשען און אַ רוסישען.

די געשעהענישען פון די „יולי־טעג“ האָבען ווי דערמאָנט אָן יערמאָלענקאָ'ס עדות־זאָגונג. מען האָט איהם אין איילעניש אַרויסגעפאָדערט פון בלאַגאָוועשטשענסק. אָבער יערמאָלענקאָ'ס פאַנטאַזיע איז געווען זעהר בעגרענעצט. וויפיל מען האָט איהם נישט אונטערגעשטופּט און וויפיל ער האָט זיך אַליין נישט אָנגעשטרענגט — ער האָט נישט געקאָנט צוגעבען קיין איין וואָרט צו דעם, וואָס ער האָט שוין פריהער דערצעהלט.

פון צאַרישען שפּיאָנאַזש־סיסטעם, האָט מען אין דעם פאַל קיין שום נוצען נישט געקאָנט אַרויסקוועטשען.

Dr. med. ST. HEINRICH
ספּעצ. פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטען
פיזיקאַלישע טעראַפּיע
נעהמט אָן פון 11–1 מיטאָג און פון 3–7 אָוונט
פּאַמאַרסקאַ 10, טעל. 147 67.
פאַר אונבעמיטעלטע — הנחות.
5928

אלעמענס ליבלינג
נאַדיאַ קאַרעני
אין גראַנד־קינאָ
זונטאַג, ד. 16/X, דעם 2־טען טאָג סוכות, 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג טרעט אויף מיט
אַ גרויסען פריהמאָרגען־קאָנצערט
די בערימטע אַרטיסטין, נאַדיאַ קאַרעני, וועלכע וועט זינגען לידער אין 6 שפּראַכען:
יודיש, העברעאיש, פּויליש, רוסיש, ענגליש און דייטש. לעצטע שלאַגערן.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאַסע פון גראַנד־קינאָ.
6244

ר. איזראעל

דאָס בופּעט־מיידעל

אַ סענסאַציאָנעל־עראָטישער ראָמאַן פון דער לאָדזער ווירקליכקייט

(139

— געה איצט, געה, — האָט אידאַ געזאָגט, נאָר נישט איצט, וועסט קומען אַן אַנדערשמאָל און מיר וועלען זיך דאַן אַדורכשמועסען.

פראַנקענשטיין האָט זיך געקליבען אַוועקצוגעהען, אָבער אין דעם מאָמענט האָט זיך האַסטיג געעפענט די טיר און ס'איז אַריינגעקומען אַרנאָלד.

— גלייך ווי דאָס דינסטמיידעל האָט איהם געזאָגט, אַז ביי דער מאַדאַם איז פערהאַן אַ גאַסט פון לאָדז האָט ער גלייך עפּעס פאָרגעפיהלט און האָט אָהן שום אָנקלאַפּען געעפענט די טיר.

— אידאַ האָט זיך אָנגעכאַפּט פאַר אַ שטוהל אַז זי זאָל נישט אומפאַלען, זי איז געוואָרען ווייס ווי קרייד, פראַנקענשטיין דאַגעגען האָט זיך נישט פערלוירען און איז געבליבען פולשטענדיג רוהיג, פערקעהרט, ער איז געווען צופרידען, וואָס ס'איז אַזוי געשעהען, וועט דער פּלאָנטער גיכער אויפגעקניפּט ווערען.

אַרנאָלד ווידער האָט גלייך דערקענט, אַז דאָס איז דערזעלבער מענש, וועלכער איז איהם נעכטען נאָכגעגאַנגען און דאָס האָט איהם שוין פולשטענדיג איבערצייגט, אַז דאָס איז אַ געהיים־אַגענט.

דוד פראַנקענשטיין האָט נישט געוואוסט וואָס ער זאָל טון און ער האָט זיך פערנויגט צו אַרנאָלדען, וועלכער האָט געענטפערט מיט אַ לייכטען שאָקעל מיט'ן קאָפּ.

אַרנאָלד האָט געוואַרט אויף אַן ערקלערונג מצד דעם אומבעקאַנטען, וועלכער איז געשטאַנען אומבעוועגליך און געדרעהט דעם קאַפּעליוש הין און צוריק אין דער האַנט, אין צימער איז אָבער געווען שטיל און קיינער האָט די שטילקייט נישט איבערגעריסען. אַרנאָלדן איז דאָס געוואָרען פערדעכטיג און ער האָט געקוקט דאָ אויף דודן און דאָ ווידער אויף אידאַן. דאַן האָט ער זיך געווענדעט צו אידאַן, וועלכע האָט בעקומען פלאַמען אויפ'ן פּנים, אַזוי ווי זי וואָלט געפיבערט

— וואָס פערלאַנגט דער דאָזיגער הער?

אידאַ האָט באַלד נישט געענטפערט פּשוט דערפאַר, ווייל זי האָט נישט געוואוסט וואָס צו ענטפערען. דוד האָט בעמערקט איהר פערלעגענהייט און האָט געענטפערט

— אַרנאָלד, דו דערקענסט מיך נישט?

אַרנאָלד איז שיער נישט געפאַלען אין חלשות. דער דאָזיגער מענש איז גאָר מיט איהם „אויף דו“ און די שטימע איז אַזוי בעקאַנט, אָבער דאָך קען ער איהם נישט

— ענטשולדיגט... איך דערמאָהן זיך נישט, אַז איך זאָל האָבען דאָס פערגעניגען איך צו קענען, האָט אַרנאָלד געענטפערט

— ס'איז זעהר מעגליך, ווייל קיינער דערקענט מיך נישט, צרות פערענדערען דעם מענשען, הגם מען איז פון אייזען און מ'קען אפילו די שרעקליכסטע אויסהאַלטען, אָבער דו האָסט מיך יאָ געדאַרפט דערקענען

אַרנאָלד האָט געקוקט אויף דעם אומבעקאַנטען אָבער בשום אופן האָט ער נישט געקענט זיך דערמאָהנען ווער דאָס איז

— איך וועל זיך פאַר דיר נאָכאַמאָל פאָרשטעלען, איך בין דוד פראַנקענשטיין, ווי געפעלט דיר דאָס?

אַרנאָלד האָט זיך באַלד אָריענטירט

— יאָ דאָס איז ער, ס'איז אמת, ער האָט נישט געוואַרט אויף קיין שום ערקלערונגען, נישט געוואָלט פיהרען קיין שום געשפּרעכען, נאָר גלייך זיך אַוועקגעשטעלט מיט אַ רעוואָלווער פונקט אַקעגען פראַנקענשטיינען, וועלכער האָט זיך אָבער אויף אַ האָר נישט דערשראָקען.

— אויב דו ביזט עס יאָ, האָט אַרנאָלד אַרויסגעקריצט מיט די צייהן, וועסט דו טון וואָס איך וועל דיך הייסען, קיין איין וואָרט זאָלסט דו נישט רעדען, איך וועל דיר באַלד ערקלערען וואָס ס'איז פערהאַן צו טון, איצט מעהר קיין שום קונצען און קיין שום סענטימענטען...

— אַרנאָלד וואָס טוסט דו, האָט אידאַ אויסגעשריגען, בעזין זיך, מ'קען דאָך...

— נישט רעדען, נאָר איך וועל רעדען און איהר מוזט איצט שווייגען, די לאַגע איז צו ערנסט, אַז מיר זאָלען זיך איצט ערלויבען אויף קאָמפּלימענטען

אַרנאָלד איז צוגעגאַנגען נאָהענט צו דודן און איהם צוגעשטעלט דעם רעוואָלווער צו די שלייפען

— דו וועסט איצט אַראָפּגעהען צוזאַמען מיט מיר, דו צוערשט און נאָך דיר, וועל איך געהען, דו וועסט זיך אַריינזעצען אין ערשטען, בעסטען אויטאָ, וואָס וועסט טרעפען אויף דער גאַס, איך וועל זיך צוזאַמען מיט דיר אַריינזעצען, מיר וועלען פאָהרען דאָרט אַהין, וואו איך וועל הייסען, מיר וועלען צוזאַמען אויסשטייגען און אַוועק אַ שטיקעל וועג, דאַן וועל איך דיר געבען אַ רעוואָלווער אין האַנט אַריין און דו וועסט זיך דערשיסען...

— אַרנאָלד פאַר'ן טויט האָב איך מער'ר קיין מורא נישט, איך האָב שוין געזעהען איהם פאַר די אויגען און אויך איצט האָב איך זיך נישט דערשראָקען, איך וועל דיין פערלאַנג נישט נאָכקומען...

— דו וועסט יאָ נאָכקומען, די לאַגע איז אַזוי, אַז דו טאָרסט נישט מעהר לעבען, דו טאָרסט נישט אַריינברענגען קיין אומגליק אין דער גאַנצער אומגעבונג, דו ווערסט דורך אַלע געהאַלטען פאַר אַ געשטאָרבענעם און דו מוזט שטאַרבען, סוועט זיין גלייכער פאַר דיר אויך

— וואָס? גלייכער פאַר מיר, אַז איך זאָל שטאַרבען? דאָס איז לעכערליך, איך וועל נישט געהען מיט דיר

— דו וועסט יאָ געהען, דו ביזט אין מיין האַנט אויב נישט וועסט דו מיך צווינגען צו מאַכען אַ מאָרד

— אַרנאָלד וואָס טוסט דו, וואָס רעדסט דו בעזין זיך וואָס געהסט דו טון, איך וועל נישט דערלויבען אַזעלכע זאַכען,

זי האָט שטאַרק אָנגעהויבען צו וויינען, אָבער אַרנאָלד איז געבליבען ביי דאָס זייניגע

— נישט רעדען און טון וואָס איך הייס, אַזוי מוז עס זיין.

אידאַ האָט זיך געשטעלט צווישען אַרנאָלדן און דודן און ווען אַרנאָלד האָט זיך געוואָלט דערנעהנטערען צו פראַנקענשטיינען, האָט אידאַ איהם אָנגעכאַפּט ביי דער האַנט, אין וועלכער ער האָט געהאַלטען דעם רעוואָלווער, דער רעוואָלווער האָט אויסגעשאָסען.

(פאָרטזעצונג קומט)

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאָג
יד
14
תשרי תרצ"ג

אקטאבער

זון-אויפגאַנג 5.58
זון-אונטערגאַנג 5.45

ליכט-צינדען: 4,32

פון האנדעלס-געריכט

דייטשע פירמע קלאגט אן אין געריכט א לאדזער פאַר נאכמאכן איהר פאבריק-מארקע „סידאר“

אין האַנדעלס-געריכט איז די טעג אָנגעקומען אַנ'אָנקלאגע פון דער דייטשער פירמע „זיגלער און שותף“ אין קעלן (דייטשלאנד) געגען דער לאָדזער פירמע אנדזשעי לינקע (ראָקאָטשינער 52).

צווישען די דערמאָנטע פירמעס געהט פון זייט יאָהר 1930 א סכסוך, צוליב דעם וואָס לינקע האָט נאָכגעמאכט די מארקע פון דעם פוץ-ארטיקעל „סידאָר“ פון דער פירמע זיגלער. אין יאָהר 1930, האָט זיגלער געווינען דעם פראָצעס, און לינקע האָט געזאָלט צוריקציהען די מארקע.

היות ווי לינקע בענוצט זיך ווייטער מיט דער מארקע „סידאָר“ האָט די פירמע זיגלער דורך איהר בעפולמעכטיגטען אדוו. זעלמאַנאָוויטש די טעג אריינגעטראָגען אנ'אָנקלאגע. אין וועלכע זי פאָדערט 10 טויזענד זל. שאָדען-ערזאַץ, און אויפצופאָדערען לינקען, זאָפאָרט צו פערניכטען אלע ארט רעקלאַמעס און דרוק-זאכען מיט דער מארקע. די פירמע זיגלער פערלאַנגט אויך, צו פערנעמען די סחורה, וואָס געפינט זיך אין לינקעס לאַגער.

דער ענין וועגען פערנעמען די סחורה, וועט די טעג בעטראכט ווערען דורכ'ן געריכט.

* * *

אין שייכות מיט דעם רעגולאַציע-פאָרשלאַג פון דער פירמע „א. אורבאַנאָווסקי“, שטיין - אינדוסטריע (צמענטאַרנא 7/12), האָט דאָס געריכט, צוליב דעם, וואָס ס'האָבען זיך ביז איצט געמאָלדען וועניג קרעדיטאָרען, בעשלאָסען צו פערלענגערען דעם טערמין אויף א חודש.

* * *

אויף דער זעלבער זיצונג, איז פערלענגערט געוואָרען דער טערמין אויף אָנצומעלדען די חובות פאַר די קרעדיטאָרען פון דער פירמע „יוליוש ראָזנער“ ביז'ן 9-טען נאָוועמבער ד. י.

די פירמע לענט פאַר די קרעדיטאָרען א רעגולאַציע-פאָרשלאַג אויף 60 פראָצענט.

* * *

אויפ'ן פערלאַנג פון ריכטער - קאָמיסאַר האָט דאָס געריכט פערלענגערט דעם טערמין פאַר די קרעדיטאָרען פון דעם בעקעריי-בעזיצער לעאָפאָלד קוליש (קאָכאַנאָווסקא 16) אויף נאָך א חודש.

צילען און אויפגאבען פון „בערעק יאסעלאוויטש“

איבערגעגעבען אויף א פרעסע-קאנפערענץ

דער לעגיאָן אויפ'ן נאָמען פון „בערעק יאָסעלאָוויטש“ אין לאָדז, איז אַ אָרגאניזאציע פאַר פיזישער ערציהונג און מיליטערישער צוגרייטונג פאַר דער יודישער יוגענד. דער לעגיאָן האָט ביז איצט, געאַרבּייט איבערהויפּט צווישען די אייגענע מיטגלידער, איצט הויבט דער לעגיאָן אָן גרויסע פראָפּאַגאַנדע און ווערבּירונגס־אַקציע, צו דעם צוועק האָט די פערוואַלטונג פון לעגיאָן אויפ'ן נאָמען פון „בערעק יאָסעלאָוויטש“ צונויפגערופען אַ פּרעסע־קאָנפערענץ, כדי צו אינפאָרמירען די עפענטליכקייט וועגען די צילען און אויפגאַבען פון לעגיאָן.

די קאָנפערענץ האָט געעפענט און בעגריסט די פּרעסע־פאָרשטעהער דער פּרעזעס יוליוש לעווענשטיין און איבערגעגעבען דאָס וואָרט דעם קאָמענדאַנט פון לעגיאָן ג. מייזלער.

— די אידעע פון לעגיאָן איז געשאַפען געוואָרען אין יאָהר 1924, ווען מ'האָט געוואָלט די מיליטערישע צוגרייטונג אויך איבערפיהרען אויפ'ן יודישען בּאָדען, צוערשט איז געווען אַ געדאַנק, אַז ס'זאָל געשאַפען ווערען אַ יודישע אָפּטיילונג בּיים „סטושעלעץ“, אָבער דאָס האָט זיך נישט איינגעגעבען, די דאַמאָלדיגע מאַכט האָט אויך נישט געוואָלט לעגאַליזירען קיין זעלבּסטשטענדיגע אָרגאַניזאַציע און ערשט נאָך דער מאַי־איבּערקערעניש, האָט זיך אין יאָהר 1929 איינגעגעבּען צו לעגאַליזירען דעם סטאַטוט און אָנהויבּען די אייגענטליכע אַרבּייט, שוין אין ערשטען יאָהר האָבּען 39 יודישע יונגעלייט בּעקומען צייגנישען פון מיליטערישער אויסבּילדונג, אין צווייטען יאָהר האָבּען שוין אַזעלכע צייגנישען בּעקומען 58 יונגעלייט, איצט איבער 220 יודישע יוגענטליכע פון 16 בּיז 21 יאָהר.

די רעזולטאַטען פון דער אויסבּילדונג האָבּען זיך שוין געלאָזען וויזען, [illegible] די יונגעלייט וואָס געפינען זיך איצט אין מיליטער און וואָס זענען אויסגעבּילדעט געוואָרען אין לעגיאָן, בּעקומען די גרעסטע לויבּען פון דער מיליטער־מאַכט, און דאָס מיליטער דינסט איז פאַר זיי נישט קיין שווערע לאַסט, נאָר אַ בּירגערליכער חוב וואָס זיי ערפילען זעהר גערן.

דער לעגיאָן איז אַזוי אָרגאַניזירט, אַז מיט דער מיליטערישער זייט פיהרט אָן אַ קאָמאַנדאַ פון יודישע אונטעראָפיצירען בּראש מיט ה' מייזלער, די אַדמיניסטראַטיווע און פינאַנציעלע זייט ווערט געפיהרט דורך אַ פערוואַלטונג פון געזעלשאַפטליכע טוער.

די מיטגלידער וועלכע האָבען געענדיגט דעם גאַנצען קורס פון מיליטערישען צוגרייטונג אין לעגיאָן, געניסען דערנאָך פון דער הנחה, אַז זיי דינען אין מיליטער מיט 3 חדשים ווייניגער. דער לעגיאָן האָט אויך אין זיין פּלאַן צו פיהרען אַ בּרייטע קולטור און בּילדונגס־אַרבּייט צווישען דער יודישער יוגענד.

די לאָדזער מיליטער־מאַכט ווי גענעראל מאַלאַכאָווסקי, גענעראל אַלשינא בּעציהען זיך מיט גרויס פערשטענדניש צו דעם לעגיאָן און וויפיל מאָל זיי האָבען איהם נאָר וויזיטירט האָבען זיי זיך וועגען לעגיאָן אַרויסגעזאָגט מיט דער גרעסטער אַנערקענונג.

ה' יעזשי מאַנדעלטאָרט בּעקענט די פּע"זאַ־מעלטע פּרעסע־פאָרשטעהער מיט די צילען און אויפגאַבען פון לעגיאָן, דער ציל איז צו ערציהען די יוגענד אין דער אַטמאָספער פון שטאָלצע יודישע מיליטער־לייט, וועלכע זאָלען וויסען זייערע אויפגאַבען, פליכטען און אויך זייערע רעכטען, צו דעם צוועק זענען די מיליטערישע און ספּאָרט־איבּונגען, וואָס פיהרען אַדורך דעם פאַרשריפטליכען פּראָגראַם. די אויפגאַבּע פון לעגיאָן איז אויך צו פיהרען אַ בּרייטע קולטור־ און בּילדונגס־אַרבּייט, צו עפענען אַ „שוויעטליצא“ א. א. וו. די יודישע יוגענד דאַרף פערשטעהען די נוצען וואָס זיי האָבען אין לעגיאָן. ס'איז שוין געעפענט געוואָרען אַן אָפּטיילונג פון לעגיאָן אין טאָמאַשעוו און אין גדיניע, צו וועלכער ס'געהער די יודישע יוגענד פון דאַנציג.

ה' סט. רובינשטיין האָט נאָך אינפאָרמירט וועגען דער פינאַנציעלער זייט פון לעגיאָן און די פערזאַמעלטע האָבען בּייגעוואוינט די איבּונגען פון די מיטגלידער אין לעגיאָן.

די פערוואַלטונג פון לעגיאָן בּעשטעהט פון פאָלגענדע ה"ה דיר. יוליוש לעווענשטיין (פּרעזעס) עוגעניוש שטילער, יעזשי מאַנדעלטאָרט, סט. רובּינשטיין, איבּזש. מענקעס און יאַראָטשינסקי.

רעגיסטראציע פון יאהרגאנג 1912

(2) היינט, פרייטאָג, דאַרפען זיך שטעלען אין מיליטער-ביוראָ (זאַוואַדזקא 11) צו רעגיסטראַציע יונגעלייט פונ'ם יאָהרגאַנג 1912 און עלטערע, וועלכע האָבען זיך לעת עתה נישט געשטעלט צו רעגיסטראַציעס, און וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פון 3 קאָמיסאַריאַט מיט די פאַמיליען נעמען, וואָס הויבען זיך אָן מיט די אותיות:

F G

און פון 8 קאָמיסאַריאַט:

N O P R

מאָרגען, שבת. פון 3 קאָמיסאַריאַט:

H Ch I

און פון 8 קאָמיסאַריאַט:

S Sz T U

אפטייקען

היינטיגע נאַכט-דיזשורען

(2) א. דאַנצער, זגערזשער 57; וו. גראָשקאָווסקי, 11-טער ליסטאָפּאַד 15; ס. גאַרפיין, פילסודסקיעגאָ 54; ס. באַרטאָשעווסקי, פיעטריקאָווער 164; ר. רעמבעלינסקי, אַנדזשעיא 28; שימאַנ[illegible]קי (פשעודזעלניאַנאַ 75.

צובילדונגס-קורס פאר דאקטוירים

(2) פונ'ם 17 ד. ח. הויבט זיך אָן אין דער מלוכה'שער היגיענע-שול, אין וואַרשאַ, א 6-חדשים'דיגער קורס פון אויסבילדען דאָקטוירים, וואָס האָבען בדעה זיך צוווידמענען געזעלשאַפטליכער היילונג.

ארבייטסלאזיגקייט ביי די ציגעלניקעס

(2) מיט'ן 1 אָקטאָבער ה. י. האָבען כמעט אַלע ציגעלניקעס אין לאָדז און לאָדזער קרייז אָפּגעזאָגט אַלע אַרבייטער, וואָס אַרבייטען אויס ציגעל, און איבערגעלאָזט בלויז די אויוען-בעדינונג, ד. ה. קוים 5 פּראָצענט פון דער אַלגעמיינער צאָהל אַרבייטער.

מ'גנב'עט טעלעפאנען

און קליינע טעלעפאן מכשירים

(2) אין משך פון די לעצטע וואָכען איז פערנאָטירט געוואָרען א גאַנצע רייה פעלען פון גנב'ענען טעלעפאָן-אַפּאַראַטען, אָדער טיילען פון אַזעלכע אַפּאַראַטען.

ס'איז כדאי צו בעמערקען, אז פאַר גנב'ענען די דאָזיגע אָביעקטען דראָהט א שטראָף – 5 יאָהר טורמע (נישט פאַר דער גנבה גופא, נאָר פאַר'ן בעשעדיגען די עפענטליכע טעלעפאָן-קאָמוניקאַציע).

די הויז-ווירטען ארגאניזירען זיך

געגען די פרובען פון די לאקאטארען צו אויספועל'ן ביליגער דירה-געלד

(2) אַלס ווידערשטאנד געגען דער אקציע פון די לאָקאַטאָרען-פעראיינען וועגען ביליגער מאַכען דירות, אָרגאַניזירען די הויז-בעזיצער-פעראייען אַ קאָנטר-אַקציע, און נאָך דעם ערשטען פאָרזאַמענפאָהר זייערען, וועלכער איז פאָרגעקומען דעם 8 ד. ח. וועט דעם 20 ד. ח. פאָרקומען א צווייטער פאָרזאַמענפאָהר (אין זאַל פון דער לאָדזער קרעדיט-געזעלשאַפט) און דעם 30 ד. ח. א פלענאַר-צוזאַמענפאָהר אין זאַל פון דער פילהאַרמאָניע.

עס איז בעשלאָסען געוואָרען אַרויסצוטרעטען מיט קאָנטר-מעמאָריאַלען, און צו טראַקטירען די גאַנצע אַקציע פון די לאָקאַטאָרען-פעראיינען אַלס – א דעמאַגאָגישע...

DR. MED. J. LUBICZ

כירורג - ארטאפעד

פאלודניאווא 9, טעל. 183-17

קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען,

פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער

אייגענע פּראַצאַווניע פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען ווי: ווקלאַדקעס אויף פּלאַטפוסען. קינסטליכע הענד און פיס, גאָרסעטען א. אז. וו.

נעהמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

שרייבט אייער געזונד און געלד

זייט אור-אַלטע צייטען
טוען עלטערן די קינדער אנגדייטען
אויף דער וויכטיגקייט פון די ביידע,
כדי צו דערגרייכען די עלטער פון א זיידע.

דער ליבער יום-טוב טוט אָנריקען,
גוטען ווײַן דאָס האַרץ צו דערקוויקען
זוכט יעדער איינער,
נור דער פרייז זאָל זיין א קלענער.
נישט קיין שעדליכע סובסטאַנצען
דאַרפען אין ווײַן אַרומטאַנצען.
ווען מען געבט אויס געלד פון די טאַש
מוז מען וויסען: וואָס עס איז דאָ אין די פלאַש.
וואָס העלפט שפּעטער דאָס זיך קלאָגען
ווען פערדאָרבען איז שוין דער מאָגען,
און שטאָט גוטען ווײַן צו קויפען
מוז מען גאָר צום דאָקטאָר לויפען...,
אויף דעצעפטען דאָס געלד אויסגעבען
און מען פערביטערט זיך גאַר דאָס לעבען.

„באָרווין“-ווײַן זאָל איהר אויסקלויבען
וועלכען אַלע מבינים לויבען,
אַלע זינגערס בעזינגען
אויף דער וועלט טוט זיין נאָמען קלינגען
פאַר ביליג, געשמאַק און פיין
מענדעל באָרנשטיין'ס ווײַן
EM-ER – דאָס איז א פרישע סאָרט
צוויי זלאָטיס א גרויסע קוואָרט,
פאַר 1.45 זלאָטי כאַטשינקע
בעקומט איהר דאָרט א באָטשינקע
און פאַר 60 גראָשען א פיערטעל ליטער
זיס און פעט און נישט ביטער.
דאָס ווייסט אַלט און קינד
„באָרווין“ שטאַרקט אייער געזינד
דאָס איז זיכער
לויפט וואָס גיכער
איילינג שנעל און פלייסיג
צו באָרנשטיין, נאָוואָמיעסקאַ 30.

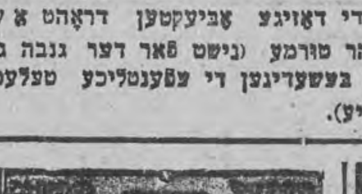

היינט און פאלג. טעג!

טראַגעדיע פון מענשליכע ליידענשאַפטען אין דעם פילם - מייסטערווערק, פּראָדוקציע Eryk Pomer א.ג.

„אויספארשונג“

אין די הויפט-ראָלען:

JEAN VERIER, ANNA BELLA

אָנה. 4.30 נמ. שבת, זונטאָג 1 בייטאָג.
פּאָפּולערע פרייזען פון די פּלעצער.
הנחה-בילעטן גילטיג אָהן בעגרענצונגען.

מענער-היטען
אין גרעסטען אויסוואהל
בעקומט איהר נאר ביי
מ. קאפעלושניק
11-טער ליסטאפאד 8
(קאנסטאנטינער)

אנהויב פון ווינטער-סעזאן אין די יודישע טעאטערס

די „ווילנער" אין קאמעראל-טעאטער

די ווילנער טרופּע הויבט אָן דעם ווינטער־סעזאָן אין לאָדז, דאָסמאָל אין נייערעמאָנטירטען און פאַר־שענערטען יודישען קאַמעראַל־טעאַטער, מיט פולער ענערגיע און קראַפט, מיט דער אַרגאַניזאַציע אויפ׳ן בעסטען יודישען טעאַטער־עולם ווערט דער כּח אָן אַוועקגעשטעלט, אָבער שטענדיג מיט דערזעלבער בעציהונג און פּיעטעט, וואָס מיר זענען געוואוינט צו זעהען ביי דער ווילנער טרופּע.

מיט דער ווילנער טרופּע זענען ביים יודישען טעאַטער־עולם פאַרבונדען די בעסטע און שענסטע טעאַטער־ערינערונגען.

זיי זענען עטשטאַנען אין אַ צייט פון אַלגע־מיינער ירידה, דעפּרעסיע, אין אַ צייט, ווען אַלטע מאַטעריעלע און קולטורעלע ווערטען האָבען זיך געפונען אונטער דעם דערדריקענדען און צושמע־טערענדיגען דאַמף־וואַלץ פון וועלט־קריג, דעמאָלט האָבען אַ הייסעל ענטוזיאַסטען פון דער יודישער ביהנען־קונסט געשאַפען אַ טעאַטער, וואָס האָט אונז אָנגעפילט מיט שטאָלץ און האָפנונגען אויף די דרייסטע מעגליכקייטען, וועלכע ס׳האָבען זיך גע־שטעלט פאַר דער יודישער טעאַטער־קונסט.

פון דעמאָלט אָן האָט די ווילנער טרופּע דורכ־געמאַכט פערשידענע וואַנדלונגען און גלגולים, אָבער יעדעס מאָל זענען זיי ווידער פאַר אונז ערשינען, בעוואָפענט מיט נייע אויפטוען און נייע דערגרייכונגען און יעדעסמאָל, ווען זיי פלעגען צו אונז קומען, האָבען מיר ווידער פאַר זיך געזעהען, אַמאָל אין אַזעלכע, אַמאָל אין אַנדערע פאָרמען, שעהנע אויפ־טוען אויפ׳ן געביט פון יודישען טעאַטער. דאָס קומען פון די ווילנער קיין לאָדז, איז תמיד געווען אַ פייערונג פאַר דער יודישער ביהנען־קונסט, אַ דער־מאָהנונג און אָנזאָג, אַז דער פּאָלוואַר פון יודישען אַרטיסט איז נישט אויסגעשאָסען, אַז די מעגליכ־קייטען, און פּערספּעקטיווען זענען ברייט, רייך און פערשידענאַרטיג.

איצט הויבט די ווילנער טרופּע אָן מיט לאַמ־פּעלס „כּובט אין אויסבעסערונגס הויז", דאָס איז אַ נייע אויפפיהרונג פון די ווילנער, וועלכע דאַרף נאָך מעהר געוויסען פון צוטרוי פון פּובליקום, ווייל די פּיעסע ווערט רעזשיסירט דורך דעם קינסט־לער־רעזשיסער אייגע פון די בעסטע אין יודישען טעאַטער — יעקב ראָטבוים, די ליישונג געפינט זיך ווייטער אין די געניטע הענד פון מ. מאזה.

מיר שיקען די ווילנער צו זייער נייעם אָנ־הויב אין לאָדז די בעסטע ברכות.

י. דאַנקין.

אין יודישען טעאטער אין פילהארמאניע

אויפטריט פון רעגינא צוקער און הערמאן פעניגשטיין

נאָך דעם זעהר שלעכטען זומער־סעזאָן, ווערט היינט אין יודישען טעאַטער, אין פילהאַרמאָניע, געעפענט דער ווינטער־סעזאָן.

עס איז זעהר שווער, ביי די איצטיגע שלעכטע פערהעלטעניסען, צו שטעלען פאָדערונגען, אָדער אויסצודריקען פערלאַנגען בנוגע דער ריכטליניע, אויפגאַבע און רעפּערטואַר, וואָס דאַרפען אַרומ־נעהמען דער טעאַטראַלער טעטיגקייט אין משך פון ווינטער, אין דאָזיגען טעאַטער.

ווי גאָר מען וויל אַ טראַכט־טון וועגען אַנ־אַקציע, וואָס זאָל דערפיהרען צו אַ געשמאַקפולער און ערנסטערען טעאַטער־שפּיל, שטויסט מען זיך אָן אויף דער היימלאָזיגקייט פון יודישען טעאַטער און אויף דער באָדענלאָזיגקייט.

אין אַזאַ שטאָט ווי לאָדז, שטעהט דאָס יודישע טעאַטער אָהן אַן אייגענעם בנין, וואָס זאָל ענט־שפּרעכען די טעאַטראַלע געפּרויכען און זאָל טעכ־נישׁ זיין צוגעפּאַסט צו די היינטיגע טעאַטראַלע אויפ־גאַבען. ביים איצטיגען מאָמענט אַרבייט דאָס יודישע טעאַטער ביי אונז אין שטאָט, ביי די פּרימיטיווסטע בעדינגונגען און אָהן די מינדעסטע ביהנען־בע־קוועמליכקייטען.

עס איז טאַקע זעהר שווער ביי אַזאַ לאַגע אָנצו־וואַרפען, אָדער צו רעדען וועגען רעפאָרמען, צי גאָר וועגען הויבען אויף אַ געוויסער הויך דעם קינסטלערישען ניווא פון טעאַטער.

דער ווינטער־סעזאָן ווערט געעפענט מיט אַ געענדערטען אַנסאַמבעל, צווישען וועלכע עס געפינען זיך גוט־בעקאַנטע נעמען.

אין דער ערשטער רייהע זעהען זיך אָן, די אויס־געצייכענטע סוברעטין רעגינא צוקער, וועלכע האָט אין פאָריגען ווינטער דאָ געשפּילט מיט אַ רוישי־גען ערפאָלג און איז בעליבט געוואָרען אין די ברייטסטע קרייזען. און דער טאַלאַנטפולער שוי־שפּילער הערמאַן פעניגשטיין, וועלכער האָט גוטע אויסזיכטען צו ווערען אַ ליבלינג אין לאָדז.

ווייטער זעהען מיר די שוישפּילערינס: בערטא זאַסלאַווסקא, עווא שטאָקפעדער, ליזא שלאָסבערג און די שוישפּילער: געטליכערמאַן, צימבאַליסט, אייזענבערג און בריווירט.

צו דער הייגטיגער ערעפענונג פון ווינטער־סעזאָן דאַרפען מיר דערוויל בעהמען דעם טע־אַטער, ווי ער שטעלט זיך פאַר אונז און אויס־דרוקען די האָפנונג, אַז סוף כל סוף וועט פאָרט געלונגען זיך צו דערשלאָגען צו אַ פּאַסיגען טע־אַטער־בנין און דאַן וועט מען מיט רעכט קאָ־נען אָנווייזען די קינסטלערישע וועגען, אויף וועל־כע אַ יודיש טעאַטער מוז געהן, אַלס ערציהערישער קולטור־פאַקטאָר.

ט. מ.

בעשלוסען פון דער נעכטיגער מאגיסטראט-זיצונג

(2) אויף דער נעכטיגער זיצונג פון מאַגי־סטראַט איז גענומען געוואָרען אין אַכט די מעלדונג פון דער וואָיעוואָדזטווע וועגען בעשטעטיגען דעם ביודזשעט פון לאָדז אין דער פאָרם, ווי ער איז אָנ־גענומען געוואָרען דעם 2. יוני ה. י.

ווייטער איז בעשלאָסען געוואָרען בחנם צו אויס־צוגעבען פון די שטאָטישע שול־אָבשטאַלטען 1,160 בוימער און צמחים כדי צו פערפלאַנצען דעם פּאַרק אין זשעלאַזאָוואַ־וואָלאַ, וואו עס איז געבוירען גע־וואָרען דער גרויסער פּוילישער קאָמפּאָזיטאָר פרי־דעריק שאָפּען.

חוץ מזה האָט דער מאַגיסטראַט בעשלאָסען צו בעשטראָפען מיט געלד די אינהאַבער פון די קינאָ׳ס „טענטשא" און „מימאָזא" פאַר׳ן פערקויפען נישט אָפּגעשטעמפּעלטע בילעטען.

פּאָליטישע פּראָצעסען

(2) בעכטען זענען געשטאַנען פאַר׳ן קרייז־גע־ריכט אַלס בעשולדיגטע אין פיהרען אַנ׳אַנטי־מלוכה־שע טעטיגקייט: די 17־יעהריגע חיה פּאַצאַנאָווסקא און די 16־יעהריגע נעכע ווייספעלד — ביידע גימנא־זיסטקעס. די ערשטע איז פערורטיילט געוואָרען אויף אַ יאָהר טורמע, אויף פינף יאָהר אָפּגענומען די רעכט, און אָפּצולעגען די שטראָף אויף 5 יאָהר, די צווייטע איז פרייגעשפּראָכען געוואָרען.

(2) אַלס בעשולדיגטע אין דעמזעלבען האָט די 25־יעהריגע אסתר רחל פרידמאַן נעכטען בעקומען אַ פּסק דין — אַ יאָהר טורמע

17 אונטערנעהמונגען זענען ליקווידירט געוואָרען דעם פאָריגען חודש

לויט דאַטען פון אינדוסטריע־אַמט ביים מאַגי־סטראַט זענען אין חודש סעפּטעמבער ליקווידירט געוואָרען 13 האַנדעלס־אונטערנעהמונגען און 4 פאַבריקען.

א שטויס פון אנ׳אויטא

(2) האָט נעכטען אויף ציגעל־גאַס 15 בעקומען דער 22־יאָהריגער שניידער רחמיאל בלאַנקאָווסקי (פון וואָלבאָרסקא 34).

ער האָט זיך שטאַרק צושעדיגט דעם קאָפּ.

א שרפה

(2) אין דער פאַבריק פון מיכאל אָלשער (לימאַ־נאָווסקיעגא 133) איז אין דער דרייסערײ־אָפּטיילונג נעכטען אויסגעבראָכען אַ שרפה, וועלכע האָט אָנ־געמאַכט גאַנץ גרויסע היזקות.

פייערלעשער האָבען די שרפה איינגעלאָשען.

בעשטעטיגט די וואלען פון קהלה-פרעזידיומס

אין 2 וואכען ארום וועט אנהויבען צו ארבייטען די נייע פערוואלטונג און ראט

נעכטען האָט די קהלה בעקומען אַ מיטטיי־לונג, אַז די מאַכט האָט בעשטעטיגט די וואַהלען צום פּרעזידיום פון דער נייער קהלה־פערוואַלטונג און פון פּרעזידיום פון נייעם קהלה־ראַט.

ווי בעקאַנט, האָט דער נייער ראַט און די נייע פערוואַלטונג, וואָס זענען געוועהלט געוואָרען מיט אַנדערהאַלבען יאָהר צוריק נאָך נישט אָנגע־הויבען צו אַרבייטען, צוליב דעם, וואָס די פּרע־זידיומס זענען נאָך נישט בעשטעטיגט געוואָרען דורך דער מאַכט, האָט אַמטירט אַ צייטווייליגע פערוואַלטונג.

איצט נאָך דער בעשטעטיגונג פון דער מאַכט, וועט לויט׳ן רעגולאַמין, דער נייער ראַט און פער־וואַלטונג מוזען איבערנעהמען זייערע אַמטען נישט שפּעטער ווי אין צוויי וואָכען אַרום.

קיין שום ליידענדער
אויף רעוומאַטיזום, פּאָדאַגרע, נערוועז
האָט נישט קיין ספק צו צווייפלען, אַז ער קאָן ווידער געזונד ווערען, ווייל טויזענדער ליידענדע זענען דורך טאָגאַל געזונד געוואָרען. טאָגאַל־טאַבלעטקעס דערלאָזען נישט דאָס אָנזאַמלען זיך פון האַרנזויער. אונשעדליך פאַר׳ן האַרץ, מאָגען און אַנדערע אָרגאַנען. פּרובט אויס און איבערצייגט אייך אליין. צו בעקומען אין אַלע אַפּטייקען.

Dr. med.
Józef Imich
ספּעציאַל־אַרצט פאַר האַלז, נאָז און אוירען־קראַנקהייטען
אָרדינאַטאָר פון קרייז־שפּיטאַל א. נ. פּרעז. מאָשטשיצקי.
צוריקגעקעהרט
מאָניושקאָ 1, טעל. 209-97.

קלאַנג-קינא-טעאַטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
היינט און פאָלג. טעג!
גרויס קלאַנג־מייסטערווערק א. נאָמען:
„שאַכט L. 23"
וואָס שילדערט דאָס לעבען אין די גרובען
אין די הויפּט־ראָלען:
Adam Dobosz, Baśka Orwid, Jerzy Marr
נעכסטער פּראָגראַם:
„בלויער עקספּרעס־צוג"
אָנהויב פון די סעאַנסען טעגליך 4 נאָכמיטאָג
שבת און זונטאָג 12 א זייגער בייטאָג. 6106

1-טער קלאַנג-קינא-טעאַטער
SPLENDID
פילם אויסגעפיהרט אינגאַנצען אין אַפריקע דורך דער עקספּעדיציע B.W.B. מיט אַנטייל פון פרעמדען־לעגיאָן.
היינט פייערליכע פּרעמיערע!
1-טער פּוילישער עגזאָטישער פילם – רעזשי: M. Waszyński א.נ.
די שטים פון דער מדבר
געשיכטע פון גרויסער ליבע, אָפּפערונג און שנאה. אין די הויפּט־ראָלען:
Nora Ney, Marja Bogda, Witold Conti,
Adam Brodzisz, Eugenjusz Bodo.
אָנהייב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 אַ זייגער נאָכמ. שבת און זונטאָג –12 בייטאָג.
אַפּאַראַטור וועסטערן עלעקטריק. פּאַספּאַרטו׳ס, פרייקאַרטען און הנחה־בילעטן אונגילטיג.

Casino
pod nową dyrekcją
היינט און פאָלגענדע טעג!
גרויס מייסטערווערק, געשאַפען אויפ׳ן גרונד פון לעבען פון אַ קורטיזאַנע, אַ שפּיאָן אַ פרוי, וועלכע האָט געלעבט און געשטאָרבען פאַר דער ליבע
Mata Hari
אין די הויפּט־ראָלען:
Greta Garbo, Ramon Novarro,
LIONEL BARRYMORE, LEWIS STONE
אָנהויב פון די סעאַנסען: אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת און זונטאָג – 12 בייטאָג.
פּאַספּאַרטוס און הנחה־בילעטען אונגילטיג.

האסטו זיך שוין פערזעהען מיט אנ'עלעגאנטען
הערבסט= און ווינטער=הוט?
M. RAPAPORT
אייל צו דער גוט=בעקאנטער פירמע
פעטריקאווער 9 טעלעפאן 230=08
וואו איהר בעקומט אלערנייעסטע אויסלענדישע, ווי אויך אינלענדישע היטען
אין אלע קוואליטעטען פון די נייעסטע פאסאנען און פארבען
צו די ביליגסטע פרייזען!
בעמערקונג: צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאן בעזיץ איך א רייכען אויסוואהל פון אלערליי פעלץ=ווארען צו קאנקורענץ=פרייזען.

יום כפור אין דער סינאגאגע

כל נדרי!

איינגעהילט אין ווייסען, דער ארון-קודש, די ספרי תורות, דער עמוד און די, וועלכע שטעהען ביים עמוד — דער ראבינער, די קאנטארען און די ווירדיגסטע פון די מתפללים, וואס זענען ראוי צו האלטען די ספרי תורות צו כל נדרי זענען געהילט אין ווייסען.

„על דעת המקום, ועל דעת הקהל" ווערט אנגעהויבען פון ראבינער ד"ר ברוידע, — דער עולם שטעהט מיט מורא, און גלייך הויבט אן דער ביקער קאנטאר מיט'ן כאר די טראדיציאנעלע מעלאדיע כל נדרי!

א שטילקייט הערשט אין דער איבערפולטער סינאגאגע, ביז עס קומט פון קאנטאר מיט שיינעם טאן די שטייגענדיגע שטעלע: „מיום כפורים זה", פון וועלכע עס ווערט א שטילע בעוועגונג ביים עולם.

„ונסלח לכל עדת בני ישראל" הייבען אן די קינדער־שטימען און דער־פיהרען דעם קאנטאר צום עקסטאזען־אויסדרוק ביים אויסרוף: „ונסלח — כי לכל העם בשגגה".

אין א טיף־ריהרענדע שטימונג איז פאריבער דער כל נדרי, איבערלאזענדיג א שטארקען איינדרוק.

צומארגענס „יום־כפור" איז דער איינדרוק נישט קלענער געווען, נאר אין איניגע ערטער — אַ־ בערשטיגען אלע ערווארטונגען.

„ונתנה תוקף", „בראש השנה" און בעזונדער'ס „כי כשמך" — וואס איז אזוי ווי מסיני געשאפען געווארען אויף די ווערטער, אדער פערקעהרט, אזוי ווי די ווערטער וואלטען געווען געשאפען פאר דעם אין פרעגישען טאנארט געשטימטען רעציטאטיוו, וואס דריבגט אזוי טיף אין דער יודישער נשמה, פון וועלכען דער בייער קאנטאר איז געווארען אזוי דורכגעדרונגען, אז ער האט מיט ציטערדיגע האלבשטימע אזוי ווי שלוכצענדיג אויסגעזונגען איניג־האריציג „כנפשו יביא לחמו", און וואס ווייטער שטילער און שטילער באכגעדיכטעט ווי א הייליגע תפילה בלחש „כחציר יבש", וכציץ נובל" ביז עס איז פערקלונגען דער לעצטער הויך פון „וכחלום יעוף".

ווען מען דערמאהנט זיך באך ווי נעילה איז אויסגעפאלען, ווען דער קאנטאר און כאר, האט אזוי ווי רעזיגנירט מיט די לעצטע כוחות געזונגען אזוי טראגיש דעם ד' ד' און דעם אבינו מלכנו, וואס האט געווירקט ווי אין פעבער־ביטערער שמערץ, ארויסגעריסען פון צעוויטאגדיגע הערצער — האט מען דעם אמת'ען בעגריף, ווי אזוי עס איז געווען דאס יאהר יום־כפור אין דער סינאגאגע.

D—ski.

MYDŁO Kollontay jest lepsze... pierze, chroni oszczędza
Z PRALKĄ
217a

מאנדזשוריע אין לאדז...

א מעשה מיט פיער פרעהליכע כינעזער

(2) בעכטען האט זיך אויף ראג טראוגוטא און פעטריקאווער געמאכט לעבעדיג...

וואס איז געשעהען?

כמעט ווי גארנישט: פיר כינעזער, אויסגעפוצט אין זייערע נאציאנאלע טראכטען זענען ארויס אין שטאט משמח זיין, מחמת איינער פון זיי יאן—כו־סי איז אקארשט געווארען א גליקליכער טאטע, (זיין ווייב האט איהם געבוירען א יונגען כינעזעל) און לויט'ן כינעזישען מנהג דארף מען זיך דערפון מאכען פריילין.

לכתחילה האט דער פאליציאנט פערהאלטען די פיר געלע חברה'ניקעס, אבער אז זיי האבען זיך אויסלעגיטימירט, אלס קאמעדיאנטען־קונצענמאכער פון סטאניעווסקי'ס צירק, און דערקלערט די סיבה פון זייער שמחה — האט ער זיי אפגעלאזט.

קעלבערנס איז נאך נישט געהויבען

(2) אזוי ווי עס איז נאך נישטא קיין בעשטעטיגונג אויף דעם געהעכערטען פרייז פון קאלב-פלייש (16 פראצענט), ווערט נאך דאס פלייש פערקויפט אויפ'ן אלטען פרייז.

פער'סם'ט דורך גאז

(2) אויף זשעלאזנא 2 האט זיך פער'סם'ט מיט גאז — ווייל דאס רעהדעל איז נישט געווען גוט צוגעדרייט — די 30־יעהריגע טויבע עליאש מיט איהר איין יאהריג קינד.

עס איז ארויסגערופען געווארען פאגאטאוויע.

א גנבה

(2) ביי יחיאל סאכאטשעווסקי'ן (קיליגסקיעגא 25) האט מען ארויסגעגנבעט פערשידענע מלבושים פאר 1000 זלאטעס אנ'ערך.

ביי „האראק"ן

(2) אין דער פאבריק פון „א. האראק" אין רודע פאביאניץ איז די וועבעריי בעכטען נישט געווען טעטיג, ווייל די וועבעריי־אפטיילונג ארבייט בלויז 3 טעג אין דער וואך.

אין דער שפינעריי איז געארבייט געווארען נארמאל.

פאר'ן וועלען פערגוואלטיגען

(2) פאר'ן וועלען פערגוואלטיגען אין פעלד די 18־יאהריגע פאסטושקע וולאדיסלאווא פשעדבא־סקא (פון דארף הוטא־שקאלנא, לעב ווישנאווא גורא), איז דער 19־יאהריגער זיגמונט שטשעשיג־סקי געכטען פערמשפט געווארען דורכ'ן לאדזער קרייז־געריכט אויף א יאהר טורמע.

וועגען אונטערשטיצונג פאר ארבייטסלאזע

(2) אויף דער געהערנכטיגער בעריכטס-פערזאמלונג פון „פראצא" איז צ. א. בעשלאסען געווארען זיך צו ווענדען צו דעם קלאסען-פראיין און „כאדע" וועגען אנ'אינטערוועניץ אין ארבייטס-מיניסטעריום מכוח אנערקענען די אונטערשטיצונגען פאר ארבייטסלאזע נאך אינ'ם היינטיגען חודש.

מ'פארשט דעם „דירעקטאר"

(2) דער דירעקטאר פון דער האנדעלס־שולע אויף גדאנסקא 45, מאריוש שארקאווסקי, וועלכער ווערט בעשולדיגט אין א רייה מיסברויכען, איז די לעצטע טעג עטליכע מאל פערהערט געווארען אינ'ם אויספארשונגס־אמט.

די רעזולטאטען פון דער אויספארשונג ווערען דערווייל געהאלטען בסוד.

נאך א קארעטקע פון „פאגאטאוויע"

(2) אזוי ווי עס האט זיך געפיהלט א מאנגעל אין קארעטקעס פון פאגאטאוויע, האט דער מאגיסטראט בעכטען איינגעקויפט א נייעם ספעציעלען אויטא־קעטשעל מיט פערשידענע בעקוועמליכקייטען און ספעציעל צוגעפאסט צו דעם צוועק.

די קארעטקע איז אויסגעפיהרט געווארען דורך דער פירמע „ציטראען".

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאנא 4, טעל. 216=90
ספעציאל-ארצט פאר הויט= און ווענערישע קראנקהייטען, מענער = שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8–2 און פון 5– 9 אווענד.
בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

יודיש קאמעראל-טעאטער
אלעע 1-טער מאי 2.
ווילנער טרופע
יודיש דראמ. טעאטער אין פוילען
אנפירונג: מ. מזאה. יאר XVII

מארגען, שבת, דעם 15-טען ד. ח. 9.15 אווענט
פייערליכע ערעפנונג פון ווינטער-סעזאן
זונטאג, 2-טער טאג סוכות 4 בייטאג און 9 אווענט
בונט אין אויסבעסערונגס=הויז
א היינטצייטיקע טעאטער-שטיק אין 3 אקטען.
מחבר: פעטער-מארטין לאמפעל. יידיש: מ. מ. רעזשי: יעקב ראטבוים.
פירען אוים:

פאסטאר	יעקב קורלענדער	פריץ	חבל בוזגאן
פארוואלטער	דניאל שאפירא	קורט	יעקב מאנסדארף
וויקטאריא	מרים ארלעסקא	ערווין	דבורה ראזענבלום
דערציער	משה פאטאשינסקי	קארל	* * *
פראקטיקאנט	נחום מעלניק	א באזוכערין	רבקה שילער
		פאליציי-אפיציר	

דאס טעאטער-שטיק איז געבויט — ביי פרעמער דראמאטישער באארבייטונג, אויפן גרונד פון אויטענטישע דאקומענטירטע געשעעניש און פאקטען, פארשריבען דורך יינגלעך פון א אויסבעסערונגס-הויז אין דייטשלאנד.
אדמיניסטר. אנפירונג: ב. אסס.
בילעטען-פארפערקויף פון 11 ביז 2 נאכמיטאג און 5—7 נאכמיטאג אין קאסע „עסטאריא", פון 7 אווענט און זונטאג א גאנצען טאג אין קאסע פון טעאטער.

יודיש טעאטער „פילהארמאניע" נארוטאוויטש — 20 —
ערעפנונג פון סעזאן 1932/33
די בעליבטע סובריטין — בעריהמטער ארטיסט און זינגער
רעגינא צוקער • הערמאן פעניגשטיין
די בעוואוסטע ארטיסטען: בערטא זאסלאווסקא, עווא שטאקפעדער, ליזא שלאסבערג, לעאן געסליכערמאן, קארל צימבאליסט, אהרן אייזענבערג, יוסף נייווירט און אנד.
פרייטאג, דעם 14-טען, שבת, דעם 15-טען, זונטאג, דעם 16 אקטאבער 9 אווענד
שבת, דעם 15-טען 4 בייטאג (צו ביליגע פרייזען)
פרעמיערע! צום ערשטען מאל אין לאדז, די העכסט-קאמישע אפערעטע
דער זיסער בחור
אין 2 אקטען מיט א פראלאג, אויפגעפיהרט פון הערמאן פעניגשטיין.
זונטאג, ד. 16, 4 בייטאג — צו ביליגע פרייזען —
וואו זענען מיינע קינדער?
לעבענס-בילד אין 4 אקטען, אויפגעפירט פון הערמאן פעניגשטיין.
רעזשיסער: ק. צימבאליסט. דיר.: ל. זעלמאן. טעכנ. לייט.: ק. גוטמאן. סופלאר: מ. אייזענבערג.
בילעטען שוין צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע.

ערהאלטען 150 סערטיפיקאטען פאר'ן מיטעלשטאנד

ווי מיר הערען, זענען שוין דערהאלטען געווארען פון ארץ-ישראל די 150 סערטיפיקאטען, וואס זענען בעשטימט פאר'ן א. ג. מיטעל-שטאנד. לויט די דאזיגע סערטיפיקאטען וועלען בעשטעטיגט ווערען קליין-אינדוסטריעלער און בעלי-מלאכות (אין עלטער ביז 45 יאהר), וועלכע בעזיצען א קאפיטאל פון מינדעסטענס 150 פונט.

ערעפנונג פון די פארלעזונגען אין דער פאלקס=אוניווערזיטעט

ביי דער ציונ. ארגאניזאציע

מיטוואך, דעם דריטען טאג חוה"מ סכות, 8.30 אווענד, קומט פאר אין לאקאל פון „הזמיר" (אל. קאשטשושקי 21) די פייערליכע ערעפנונג פון פארלעזונגס-יאהר 1932-33 אויף דער פאלקס-אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע צו דער פייערונג קומט ספעציעל פון ווארשא דער בעקאנטער היסטאריקער און ציוניסטישער עסקן, ד"ר יצחק שיפער.

אבטיילונג פון דער ציוניסט. ארגאניזאציע

אין ראיאן פון אלט=שטאט

כדי צו ארגאניזירען און פערברייטערן די ציוניסטישע טעטיגקייט אין ראיאן פון אלט-שטאט, ווערט דארט, לויט א בעשלוס פון ציוניסטישען קאמיטעט געשאפען אנ'אפטיילונג פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. צו דעם צוועק וועט די טעג פארקומען א בעראטונג פון אנגעזעהענע ציוניסטישע עסקנים פון יענעם ראיאן.

מאגען און דארם=שטערונגען
אנפאלען פון לעבער-קראנקהייטען, שטארקונגען, אויפגעבלאזענקייט, נערוואזיטעט, שווינדעל-נעפיהל. אלגעמיין אויגוואוויל-בעפינדונג ווערען געלינדערט דורכ'ן געברויך פון א גלאז נאטירליך ביטערוואסער
Franciszka Józefa
צו בעקומען אין אלע אפטייקען און סקלאד-אפטייקעס.

אפצייכען-טאג לטובת דעם קרן קימת לישראל

דינסטאג, דעם 2-טען טאג חול-המועד סכות קומט פאר אין די גאסען פון אונזער שטאט אנ'אפצייכען-פערקויף לטובת דעם יודישען נאציאנאל-פאנד.

פאלקס=ביבליאטעק

א. ג. פון א. ד. גארדאן

זונטאג, דעם צווייטען טאג יום-טוב, 7 אוו. ווערט געעפענט די ביבליאטעק אין נייעם פערגרעסערטען לאקאל אויף שרודמיעסקא 20.

די נאהענטסטע טעג וועט ביי דער ביבליאטעק אויך געעפענט ווערען א גוט איינגעארדענטער לעזע-זאל.

„קינדער פאר קינדער"

קאנצערט לטובת דעם הילף=קאמיטעט פאר בלינדע קינדער

דער אויפזיכטס-קאמיטעט איבער בלינדע קינדער אין לאדז, ארדענט איין ד. 25-טען ד. ח. א קאנצערט אין „פילהארמאניע".

דער קאנצערט א. נ. „קינדער פאר קינדער" דארף אונטערשטיצט ווערען. דער קאמיטעט האלט אויס א שולע, אויף זשעראמסקא 49, וואו ס'געפינען זיך ווארשטאטען פאר בלינדע קינדער פון דער גאנצער לאדזער וואיעוואדזשאפט.

אין די פּוילישע טעאַטערס

אין שטאַטישען: ווערט היינט, שבת און זונטאָג געשפּילט „מאַריוש״.

* * *

אין קאַמעראַל: ווערט היינט, שבת און זונטאָג געשפּילט שאָ׳ס „דירות ליכווע״.

* * *

אין פּאָפּולאַרנע: ווערט היינט, שבת און זונטאָג געשפּילט די אָפּערע „ציריק פירשטין״.

זונטאָג 12 אַ זייגער בייטאָג ווערט געגעבען אַ קינדער-פאָרשטעלונג מיט אַן אינהאַלטרייכען פּראָגראַם.

אין פּאָפּולאַרנע טעאַטער ווערען איינגעשריבען שילער און שילערינס אין דער באַלעט-שול.

יאַן קובעליק אין לאָדז

קומענדיגען דאָנערשטאָג וועט דער וועלט בעריהמטסטער פידעל-קינסטלער איין איינציגען קאָנצערט דאָנערשטאָג, אין פילהאַרמאָניע-זאַל.

נאַדיאַ קאַדעני׳ס לידער-קאָנצערט אין גראַנד-קינאָ

זונטאָג, דעם 2-טען טאָג סוכות 11 אַ זייגער פאַרמיטאָג טרעט אויף אין גראַנד-קינאָ מיט אַ לידער-קאָנצערט די בעקאַנטע אַרטיסטין נאַדיאַ קאַדעני, וועלכע וועט זינגען לידער אין 6 שפּראַכען. דער דאָזיגער פריהמאָרגען-קאָנצערט וועט זיכער אַדורך מיט׳ן געהעריגען ערפאָלג.

בעריכטיגונג

אין צוזאַמענהאַנג מיט דער נאָטיץ אין „נייעם פאָלקסבלאַט״ וועגען קאָנסטאַנטינער פאַבּריקאַנטען, וואָס זענען בעפאַלען יודען אום יום-כפּור, האָט זיך צו אונז געווענדעט אַ יודישער בירגער פון קאָנסטאַנטין צוזאַמען מיט ה׳ העלער, וועלכער איז דערמאָנט אין דער נאָטיץ, און ערקלעהרט, אַז ה׳ העלער האָט קיין שום שייכות נישט צו דעם גאַנצען ענין. דאָס זעלבע האָט אויך בעשטעטיגט דער פּאָליציי-קאָמענדאַנט פון קאָנסטאַנטין. מיט פערגעניגען מאַכען מיר די דאָזיגע אויסבעסערונג.

שול-ביכער, ספרים, טלית׳ים, שרייב-מאַטעריאַל און מחזורים

25 פּראָצ. ביליגער!

ווסכאָדניאַ 34 (פראָנט-געשעפט)

הי! אויך איינגאַנג דורכ׳ן טויער.

צו בעקומען אַלע אַרט ספרים און לעהר-ביכער, ספּעציעל אויסוואַהל פון מחזורים, אויך די וועלט-בעריהמטע ווילנער רב פנינים מחזורים, אויך מיט פּוילישע איבערזעצונג שים, חומשים, משניות, מדרשים, סדורים טלתים, גאַרטלען, קאַפּלען, ציצית, מזוזות, שעהנע תפילין. צום נייעם שול-סעזאָן פערקויף פון אַלערליי שול-ביכער אויך שרייב-מאַטעריאַל אַזוי אַז דאָס שול-יונגעל קען זיך אַלעס אַנקויפען אויף איין אָרט און צו רעעלע פּרייזען. פאַר שול-קינדער — גרויסע הנחות

געדענקט דעם אַדרעס:

ווסכאָדניאַ 34 פראָנט-געשעפט אָדער דורכן טויער

ווערקשטעל פון שירמס

און שפּאַציר-שטעקענס

ס. פייגענבוים,

לאָדז, באַרוטאָוויטשאַ 19

עמפּפעהלט אין אַ רייכען אויסוואַהל פון קאַלירטע דאַמען- און מענער-שירמס און שטעקענס צו מאַקורענץ-פּרייזען.

נעמט אָן אַלערליי רעפּאַראַטורן פון שירמס און שטעקנס

Dr. J. HERSZFINKIEL

8a זשעלאַזנאַ

טעל. 111-87

ראַדיאָ-פּראָגראַם

פרייטאָג, דעם 14-טען אָקטאָבער

11,50 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט פאַר לופט-פליה - קאָמוניקאַציע, 11,58 צייט-סיגנאַל, 12,10 טעגליכע פּרעסע-איבערזיכט, 12,20 גראַמאָפאָן-פּליטען, 12,20, מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט, 12,45 גראַמאָפאָן-פּליטען, 1,50 רעפּעראַט 1,55 קאָמוניקאַט פון ל. אָ. פּ. פּ., 4 איבערזיכט איבער ראַדיאָ-אויסגאַבען, 4,15 לעקציע ענגליש, 4,30 גראַמאָפאָן-פּליטען, 4,40 רעפּעראַט, 5 נאָכמיטאָג-קאָנצערט, 6 לייכטע מוזיק, פערשידענע ידיעות, 7 פערשידענעס, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, 7,30 פעליעטאָן, 7,45 ראַדיאָ-פּרעסע, 8 געשפּרעכען וועגען מוזיק, 8,15 סימפאָנישער קאָנצערט פון דער וואַרשאַווער „פילהאַרמאָניע״, רעפּעראַט, 10,40 ספּאָרט-ידיעות, 10,45 ראַדיאָ-פּרעסע, 10,55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי-קאָמוניקאַט, 11 טאַנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאַנד

8 אָסלאָ – סימפאָנישער קאָנצערט, 9 לאָנדאָן – סימפאָנישער קאָנצערט, 9,05 קרולעוויעץ – סימפאָנישער קאָנצערט, 9,05 שטוטגאַרט — קאָמישע אָפּערעטקע, 945 פּאַריז – אָפּערע.

שבת דעם 15 אָקטאָבער

11,50 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט פאַר לופטפליה-קאָמוניקאַציע, 11,58 צייט-סיגנאַל, 12,10 טעגליכער פּרעסע-איבערזיכט, 12,20 גראַמאָפאָן-פּליטען, 12,40 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 12,45 גראַמאָפאָן-פּליטען, 1,10 שול-פריהמאָרגען פון לעמבערג, 1,50 רעפּעראַט, 4,25 וועגען לופטפליהעריי, 4,30 גראַמאָפאָן פּליטען, 4.40 גראַמאָפאָן-פּליטען, 5,00 גראַמאָפאָן-פּליטען, 5.40 אקטועלער רעפּעראַט, 6,00 לייכטע מוזיק, פערשידענע ידיעות. 6,55 פערשידענעס, 7,15 קאָמוניקאַט, 7,20 קאָמוניקאַט פון דער לאָדזער האַנדעלס-קאַמער, רעפּערטואַר פון די טעאַטערן, 7.30 אודיציע, 7,45 ראַדיאָ-פּרעסע, 8,00 קאָנצערט, ספּאָרט-ידיעות, פּרעסע-בעריכט, 10.05 שאָפּען-קאָנצערט, 10,40 פעליעטאָן, 10,55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי-קאָמוניקאַט, 11,00 טאַנץ-מוזיק.

* * *

אויסלאַנד

7,30 בודאַפּעשט – אָפּערע, 8,00 באַזעל — סימפאָנישער קאָנצערט, 8.00 מינכען – אָפּערעטקע „טשארדאש פירשטין״ פון קאַלמאַן, 8,30 מיילאַנד – אָפּערע.

זונטאָג, דעם 16 אָקטאָבער

10,15 גאָטעסדינסט. 11,35 רעפּעראַט 11,58 צייט-סיגנאַל. 12,10 מעטעאָראָלאָגישער קאָמוניקאַט. 12,15 סימפאָנישער פריהמאָרגען פון דער וואַרשאַווער „פילהאַרמאָניע״, רעפּעראַט. 3,00 גראַמאָפאָן-פּליטען. 4,00 ראַדיאָ-וואָך פאַר יוגענד. 4,18 אַ בילדעל פאַר קינדער. 4,25 גראַמאָפאָן-פּליטען. 4,40 קאָמוניקאַט. 4,45 שפּראַכען-ווינקעל. 5,00 סאָליסטען - קאָנצערט, 600 לייכטע מוזיק. 6,55 פערשידענעס. 7,15 ספּאָרט-ידיעות פון לאָדז. 7.25 אודיציע. 8,00 פּאָפּולערער קאָנצערט, ספּאָרט-ידיעות. 10,15 לייכטע מוזיק. 10,55 מעטעאָראָלאָגישער און פּאָליציי-קאָמוניקאַט. 11,00 טאַנץ-מוזיק.

Dr. H. WEISSHOFF

Zawadzka 23, tel 162-95

צוריקגעקעהרט

נעמט אָן פון 3-4 נ. מ. און פון 8—6 אָוונד.

Dr. med. J. Pik

Choroby nerwowe

przyjmuje od 5–7

przeprowadził się

na **Aleje Kościuszki 27,** tel. 175-50. 8069

מעלדונגען

אייגשרייבונגען אויף פּראָפעסיאָנעלע פאַך-קורסען פון „אָרט״ וואָלטשאַנסקאַ 27, טעל. 111-23

עס ווערען אָנגענומען איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע קורסען און וואַרשטאַטען:

1. מעכאַנישע רונד-טריקאָטאַזש-אַרבייט
2. מעכאַנישע רונדזאָקען אַרבייט
3. מעכאַנישע וועבעריי, ענגליש און קאָרט
4. מעכאַנישע קעטלען פון שטרימף און שקאַרפּעטען.
5. מעכאַניש שפּולען און טרייבען
6. סוועטער-שטריקעריי פון פאַרצייכנער
7. הענטשקע-אַרבייט אויף שליטען-מאַשינען
8. ראַדיאָ-טעכניק (טעאָריע און בוי פון אַפּאַראַט).
9. גאַרסעטען-אַרבייט מיט מאָדעלירען און צושניידען
10. פרויען-שניידעריי
11. מאַשין-האַפט מיט פערצייכנען
12. האַנד-שטיקעריי אַלע טעכניקען.
13. וועשניירעריי מיט צושניידען.
14. הוט-פוצעריי
15. אָנדולאַציע און האָר-פאַרבען
16. מאַניקיר.
17. צושניידער-קורסען פאַר הערען און דאַמען שניידער.

העברעאישע אָוונט-קורסען ביי דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

די למודים אויף די אָוונט-קורסען פאַר דער העברעאישער שפּראַך און ליטעראַטור הויבען זיך אָן קירצליך.

עס וועלען געעפענט ווערען גרופּען פאַר אָנפענגער און אַוואַנסירטע. דער אָפּצאָהל איז אַ מינימאַלער.

איינשרייבונגען ווערען ווייטער אָנגענומען אין ציוניסטישען ביור, שרודמיישקאַ 29. 1189

פאָלקס ביבליאָטעק א.ג. פון א. ד. גאָרדאָן שרודמיעיסקאַ 20

זונטאָג, דעם 2-טען טאָג יום-טוב 7 אָוונד וועט פאַרקומען די פייערליכע ערעפנונג פון דער ביבליאָטעק אין נייעם לאָקאַל שרודמיעיסקאַ 20.

די ביבליאָטעק וועט ווייטער זיין טעטיג נאָרמאַל אָוונד פון 9—7 (חוץ פרייטאָג).

די לעזער ווערען אויפגעפאָדערט אָפּצוברענגען די פערלעגנע ביי זיי ביכער.

די פערוואַלטונג 2198

ר״ענטשניצע

פון דאָקטוירים-ספּעציאַליסטען

17 זגיערזשער 17,

טעלעפאָן 116-33

ס׳נעהמען אָן דאָקטוירים פון אַלע ספּעציאַליטעטן.

ד״ר גאָלדשטיין-פּאָלאַק, ד״ר יוסטמאַן. ד״ר מ. קאַנטאָר, ד״ר ציענע, ד״ר ראַקאָווסקי. ד״ר ראָזענצווייג. ד״ר רוזשאַנער, ד״ר וויינבערג, ד״ר סטופעל. צאָהן-אַרצט גראָדזיענטשיק-קראַשיאָוואַ

ווי אויך וויזיטען אין שטאָט.

רענטגען-בעשטראַלונגען, קוואַרץ, דיאַטערמיע, עלעקטריזאַציע, און ערצטליכע אַנאַליזען.

פאַר גאָלד, ביזשוטעריע

און לאָמבאַרד-קוויטעס

צאָהלט די העכסטע פּרייזען

איזידאָר פיאַלקאַ, פּיעטריקאָווער 7

הערמאַן פּעניגשטיין

אין דער ראָל פון „זיסען בחור״

פלייצעס-זעק

(ענדע פון 12-טע זייט).

יסורים, הער בוימאַן האָט דעם שמועס נישט איבערגעריסען. אורקע האָט געוואַרט. דער שמועס האָט קיין עק נישט געקומען:

— אפשר וואָלט איהר פאָר׳ש געוואָלט איבעררייסען דעם שמועס? איהר וועט זיך דאָך ווייטער קענען פערבונדען!

אורקע האָט בעמערקט, ווי דעם הער בוימאַן פערגיסט זיך דער קאַרק מיט בלוט:

— וואָס ברענט? ער האָט געקוקט אַכטונג געבען, דער בליגהער און נישט קריכען אויף די גלייכע ווענד — אַ פרישע טעלעפאָן-פערבינדונג קאָסט געלד!

שוין דער בעוואוסטזיין אַליין, אַז מען דאַרף קריכען אויף לייטער׳ס, אויף טרעפען מאַכט אויס דעם טרעגער אַ הפקר-מענש — דאָס איז זיין אַרבייט פון איהר לעבט ער און די אַרבייט בויטיגט זיך אַמאָל אין אַ צוברעכענעם פוס אויך, ווי „אַ וואָסער נויטיגט זיך אַמאָל אין אַ מענש״, אָבער אויסער דער אַרבייט, וויל אַפילו דער הפקר-מענש נישט הפקר זיין, האָט אורקע געוואַגט. ער האָט דעם הער בוימאַן אַרויסגעשליידערט פון קאַנטאָר און פערבונדען זיך מיט דער גיסער הילף.

אַלעס האָט זיך אונטער דעם הער בוימאַן געטרייסעלט, יעדע האָר בעזונדער פון זיין פלאַטשיגען קאָפּ האָט זיך געפיהלט געקרענקט און ביז צום וואָרצעל בעליידיגט, אָבער אורקע האָט זיך אויך נישט ווייניגער געפיהלט געקרענקט:

— דו גבה׳שער זוהן! צוליב דיינע אַכט גראָשען, וואָס די פרישע טעלעפאָן-פערבינדונג האָט געדאַרפט קאָסטען האָסטו געוואָלט לאָזען אויסגיין אַ מענש, וואָס איז געפאַלען איבער דיינע אַ צעבראָכענע טרעפ!?

אורקע איז קיין ריידער נישט געווען, ער איז געווען פון דעם טיפ „אַרבעטליכע יונגען״, וואָס האָבען „דרך-ארץ״ און טוען נישט אַזוי ווי מאַנכע אַנדערע קיין צולהכעיסדיגע פוילע שטיק און ער האָט דערבער אַליין נישט געוואוסט ווי אַזוי האָט זיך איהם דאָס, וואָס ער האָט געזאָגט אַרויסגערעדט. פאַר׳ן הער בוימאַן איז עס גענוג געווען, אַז ער זאָל אָנקליגען אין פּאָליציי-קאָמיסאַריאַט און פעלאַנגען פּאָליצייאישע הילף, קענען אָנ׳אַפּאַל וואָס מ׳האָט געוואָלט אויף איהם אויספיהרען אין שיינעם העלען טאָג.

ער איז געווען פולשטענדיג אין אָרדנונג, דער הער בוימאַן, האָט ער איהם דען נישט אַרויסגעשליידערט פון קאַנטאָר, פון זיין אייגען קאַנטאָר? דאָס געלד-שופלאָד איז דען געווען פערשלאָסען? דאָס געלד האָט ער דען געהאַט געציילט? און פונוואַנען ווייסט ער דען, דער הער בוימאַן, אַז די גאַנצע מעשה מיט דעם אויסגעגלעטשט פוס איז נישט געווען קיין איבספּיריישע, ספּעציעל מיט׳ן ציל איהם אַרויסצונעהמען געלד פון שופלאָד?

— אַז דאָס איז אַזאַ לומפע-באַנדע, אַזאַ פערפלוכטע לומפע-באַנדע, און ווי זיי שטינקען פון שווייס, אַך מיין גאָט, עקעלהאַפט, שרעקליך עקעלהאַפט!

—=:O:=—

דעם עלעגאַנטסטען און שענסטען מענער-הוט

צום איצטיגען הערבסט- און ווינטער-סעזאָן עמפּפעהלט אין די נייעסטע סאָרטען און קאָלירען דאָס בעקאַנטע היטעל-געשעפט

„KURJER KAPELUSZNICZY"

לאָדז, 15 פּאָלודניאָווא 15

אַכטונג: צוליב׳ן קריזיס פערקויף איך מיט 40 % ביליגער. זעמטליכע רעפּעראַטורען און פּאַסאָנירען ווערען אויסגעפיהרט לויט׳ן אויסל. מוסטער. קומט און איבערצייגט אייך!

Najlepsze w dobroci i najtańsze w cenie jest mydło „ROBOTNIK"

מעבעל-פאבריק M. BESSER

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז מיין לאגער איז איבערגעטראגען געווארען אין דער פאבריק אויף

54 SRÓDMIEJSKA 54, tel. 205-70

אין איז פערזעהן אין די נייעסטע מאדעלען עס-צימערן, קאבינעטען און שלאף-צימערן צו זעהר נידריגע פרייזען

ערשטקלאסיגער קירזשנער-אטעליער פון I. BOMBEL

פיהרט אויס אלערליי פעלץ-בעשטעלונגען און רעפאראטורען לויט די נייעסטע מאדעלען. פינקטליכע און רעעלע אויספיהרונג. ערמעסיגטע פרייזען.

זאוואדזקא 6 טעל. 118-62

קלאנג-קינא-טעאטער **ADRIA** גלובנא 1

PAT i PATACHON

היינט און פאלגענדע טעג! קלאנג-קינא-טעאטער **METRO** פשעיאזד 2

וואונדערשעהנער קלאנג-פילם פון וועלט-רוהם, לעצטע איראפעאישע פראדוקציע מיט דער וואונדערשעהנער CARMEN BONI און A. BERNARD אין די הויפטראלען, א. ג.:

די דאמע איז סמאקינג

אויסערן פראגראם: קלאנג-צוגאבע

קלאנג-קינא-טעאטער „CORSO" זשעלאזנא 2/4. נאר 2 טעג!

„BUFFALO BILL"

אין די הויפטראלען: BUFALLO BILL, WILLIAM DESMOND, TOM TYLLER, REX BELL, JOE BONOMO, L. BROWN

ווילדער גיהנום

כדי צו געבען די מעגליכקייט אלע סימפאטיקער פון קינא „קארסא" צו זעהען דעם מעכטיגען פילם זענען די פרייזען פערקלענערט אויף 50 גר. און 75 גר.

KINO-TEATR **LIRA** אלעקסאנדראווסקא 37 דירעקציע: הערשענבערג

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום-טוב-פראגראם!

צוויי בחורימלעך (DWAJ MALCY)

עס ווערט דעמאנסטרירט דאס מעכטיגע מייסטערווערק א. ג. אין די הויפטראלען: JEAN FOREST, LESLIE SHAW

דאס דאזיגע בילד האט געהאט א ריזען-ערפאלג אין פאריז, לאנדאן און אין אלע לענד. הויפטשטעט GUILBERT און אנדערע. „Dwaj malcy" איז א בילד, וואס יעדער מוז זעהען. אויסערדעם א פרעהליכער פארס

רעפארמאצקיע-פילען

מיט דער מארקע גייסטליכער געקענט פון יאהר 1602 רעגולירען דעם מאגען, שיצען פון רעומאטיזם, לעבער-ליידען, געגען דיקקייט, געגען רעמטיזם, דאס קומען בלוט אין קאפף, שטילען די יסורים פון המאראידען, רייניגען דאס בלוט און פון נויגונגען צו אבסטרוקציע — גינסטיג דורכ רייניגונגס-מיטעל.

צו געבריוכען 1 פארער 2 פילען א נאכט פרייז פון א שאכטעל 1.35 אויסערדעם פון דער אפטייק

Karczewski, Toszyński, Warszawa, Trębacka 4

צו פערלאנגען אין די אפטייקען און סקלאדען מיט'ן „גייסטליכען" (Zakonnik). 964

צו די ה"ה טעלעפאן-אבאנענטען!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז אונזער פירמע, וואס געפינט זיך איצט אויף

זאכאדניא 57.

וו. 12, טעל. 155-44

אויפ'ן גרונד פון אנמעלדונג און רעגיסטער ביי דער בעטרעפענדער מאכט פיהרט אויס די גאנצע צייט דעזינפעקציעס פון די טעלעפאן-אפאראטען.

מיט זעמטליכע בעשטעלונגען בעטען מיר זיך צו ווענדען אויפ'ן אויבענדערמאהנטען אדרעס.

Przedsiębiorstwo Dezynfekcji Aparatów Telefonicznych środkiem „DATOL"

Oddział w Łodzi.

Dzierż. **„ALSTAN"** Sp. z ogr. odp.

A. W. Goldberg i inż. **S. Lejzerowicz.**

די ביליגסטע קוועלע איז נור ביי דער פירמע

געברידער מילקער

פלאץ-וואלנאשטשי 5

טעל. 236-07

עקזיסטירט זייט יאהר 1880

עמפפעהלט אין א גרויסען אויסוואהל צו ביליגע פרייזען:

נאפט- און שאמאט-אייוועץ
ווינשימאשקעס אמעריקאנער און אינגלענדישע
וואננעס, קעסלען צו קאכען וועש, אייגענע אויסארבייטונג
קוכען- און אלומיניום-געשירען
טיש- און גרויסע וואנעז
פלאמין, שערצן און פריזיער-מכשירים
מאשינקעס צו פלייש און צו מאהלען קאווע
פרימוסעז, טערמאזען און שפריט-מאשינקעס
שלעסער און שלעסלעך, גלימשערם
לויב-זעגען און ווערקצייג פאר קינדער

אכטונג! אכטונג!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, אז מיר האבען ערעפענט ביי אונזער פירמע

אנ'אפטיילונג פון לעדער-גאלאנטעריע

און עמפפעהלען אין א גרויסען אויסוואהל: דאמען-בייטלעז, פארטפעלען, פארטמאנעטקעס, דאמעז- און הערן-ציגארען-טאשעז, דאמעז- און הערען-פאסקעס, מיליטער-פאסקעס, קופערס, וואליזען, וואליזקעס צו האנד-ארבייט, סייבערלעך צו פרישטיקען, פלעצאקעס ווי אויך צום שול-יאהר טעקעס און טארניסטערס צו צוגענגליכע פרייזען.

דאס בעזיכטיגען די סחורות פערפליכטעט נישט צו קויפען.

יעדער איינציגער

האט זיך איבערצייגט, אז פאר

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו צאהלט די העכסטע פרייזען

א. ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

Dr. med. NIEWIAŻSKI

ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוואכע

אנדזשעיא 5, טעל. 159-40

נעמט אן פון 8-11 און פון 5-9 אוו.
זונטאג און יום-טוב פון 9-1 פארם.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

שייטלען

— מיט —

פאריזער שרינדען

ווי אויך

פערטיגע שייטלען ווערען ערשטקלאסיג און רעעל אויסגעארבייט און אנדולאציע

צו ביליגע פרייזען, ביי קערש סקווערא 15.

Dr. me

M. TAUBENHAUS

פרויען- און אקושעריע-קראנקהייטען

זגערזשער 11, טעל. 246-09

נעהמט אן פון 1-3 און פון 5-8 אוו.

Dr. med.

M. Kołudzki

choroby wewnętrzne

przeprowadził się na ulicę

11 Listopada № 15

tel. 166-49.

Przyjmuje od 9–10 i od 7–8 wiecz.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקה. און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט לאסמטיק.

-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אוועגד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ.
נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען.
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען

וויזיט 3 זל.

Dr. med. **H. Helman**

ספעציעל-ארצט פאר הא"ז, נאז און אויערן קראנקה.

PIOTRKOWSKA 68, tel. 112-20

צוריקגעקעהרט

נעמט אן פון 10 ביז 12 און פון 5 ביז 7 אוועגד

Dr. M. LERNER

choroby dzieci

POWRÓCIŁ

Zachodnia 64, telefon 113-09

Przyjmuje od 3–5 pp. 6699

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוועכע האט זיך איבערגעצויגען אויף

טראוגוטא 8, טעל. 179-89

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה און פון 4—8 אוועגד.
פאר פרויען א ספעציעלער ווארטע-זאל.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען.

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען

זגערזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אוועגד.

דר. מעד. בערמאן

צעגעלניאנא 15, טעל. 149-07.

ספעציאל-ארצט פאר הויט- און געשלעכטס-קראנקה. מענער-שוועכע בעהאנדלונג א. סעקסועלע בעראטונג, נעהמט אן פון 8-11 פריה און פון 4-8 אוועגד זונטאג פון 9-1 בייטאג.

פאר אונבעמיטעלטע—לעטשניצע-פרייזען

Dr. med. Fischer

אינערליכע או קינדערקראנקהייטען אלערגיע

נעהמט אן פון 9 - 10 און פון 5—8 אוועגד

ul. Andrzeja 2

געהמט אן פון 5 ביז 7 אוועגד.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזען

דער ווינטער איז דא! מ. פישלעוויטש פיעטריקאווער 20

וועד ס'וויל אלזא געשיצט זיין פון קעלט און פראסט, מוז זיך גלייך ווענדען צום ז״פל. לאנג־יעהריגען קירזשנער־מייסטער וועלכער פיהרט אויס אמשנעלסטען אונטער אייגענער אויפזיכט לויט די שוין אנגעקומענע נייעסטע מאדעלען, זעמטליכע פעלץ־ארביטען פאר דאמען און הערען צו מעסיגע פרייזען.

טעלעפאן 221-39

6187

ערפינדונג.

פאווידלע פון קרייטעכצער

נעגען אסטמא, שווינד־זוכט און סוכאטעס

ערפינדען דורך סט. שליוואנסקי אין 1902 י. איז דאס איינציגע מיטעל וואס פערהיט געגן די דאזיגע קראנק־הייטען. וועגען זייער ווירקזאמקייט און ערפאלג בעשטעטיגען א רייה פון איבער 3 טויזענד דאנק־בריף, וועלכע מ'קען צו יעדער צייט נאכזעהן.

Wytwórnia „POWIDEŁ ZIOŁOWYCH"

געפינט זיך אין לאדז

בזשעזשינער 33

Stanisław SLIWAŃSKI.

Doktór Łagunowski

POWRÓCIŁ

Piotrkowska 70

i róg Traugutta

Tel. 181-83.

choroby skórne, weneryczne i moczopłciowe

Leczenie promieniami Roentgena.

Przyjmuje od 8^{30} do 10, 1 — 2^{30}, od 6 do 8^{30} w., w niedzielę i święta od 9 do 11^{30} rano.

Oddzielna poczekalnia dla pań.

Koncesjonowane Kursy KROJU I SZYCIA A. Rogoziński

Łódź, PIOTRKOWSKA 85, telefon 212-34. PKO 69,027.

דערמיט מאך איך בעקאנט, אז אין מיין בעוואוסטער צושניידער־שולע, פיעטריקאווער 85 ווערען אנגענומען נייע שילער אויפ'ן ספעציעלען הערען־ און דאמען־אווענד־קורס, וואס הויבט זיך אן דעם 25/10—1932 אין די שעה'ן צווישען 8—10 אווענד. דער האנאראר איז נור 20 זל. א חודש.

נאכ'ן ענדיגען דעם קורס בעקומט יעדער איינציגער א דיפלאם.

איינשרייבונגען נעהמט שוין אן די קאנצעלאריע פון דער שולע פון 9 פריה ביז 8 אווענד.

בעמערקונג: מערים אין א גרויסען אויסוואהל שטענדיג אויף לאגער.

„Dom milusińskich"

wzorowo urządzone przedszkole przy gimnazjum

E. Jaszuńskiej-Zeligmanowej

Południowa 18, Tel. 168-82

Dalsze zapisy codziennie: od 10 do 2 p. p. Opłata zniżona.

לעהרערס

מיט רעגירונגס־רעכט 18 יאהר פראקטיק, ערטיילען פויליש, יודיש, פראנצויזיש, עספעראנטא, דייטש, בוכהאלטעריע און מאטעמאטיק.

שוו. יאקובא 12 רעכטע אפיצינע, 1־טער שטאק וו. 30. שיף

ŁÓDZKA ODLEWNIA ŻELAZA

„FERRUM"

Właśc. E. BAUER i A. WEIDMANN

Łódź, ul. Kilińskiego 121, tel. 218-20

פיהרט אויס שנעל, פינקטליך און צו בעדייטענד ערמעסיגטע פרייזען זעמטליכע אפגוסען פון גרויסע אייזען לויט אייגענע אדער צוגעשיקטע מאדעלען און צייכנונגען

זעמטליכע מעכאנישע בעארבייטונג פון מעטאלען

זיכערע הילף און א רפואה

אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט־פערגיפטונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער, ווייבער און קינדער, פערשידענע קאליקעס איז גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל־בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מענשען־קאפ, אדער אזוי ווי א וואסער־קאן און עס פאלט אריין אין דעם פיס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנגרין און שטערבליך. ספעציעל נגענע היי! באנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך הויסע פראפעסארען מיט מיינע בעהאנדלונג און פון דייטשען פראפעסאר

דאקטאר בראכירעווינר בעזייטיגען זיבער דעם שווערסטען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס, ליימונגען מיט הייל־גארמעטען און אפאראטען פאר פערקרומטע פיס און פלאט־פיס, ספעציעלע איינלאגען אין די שיך קינסטליכע גומענע פיס אין הענד, גומענע זאקען, פאר די גרעסטע קראנקע ערטער. עמפאנגט פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אווענד

ארטאפעדישע אנשטאלט

Specialist J. RAPAPORT, Ortoped

von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10,

tel. 221-77, front, parter.

בעמערקונג: דאס פערזענליכע ערשיינען פון די קראנקע איז אונבעדינגט נויטיג. דיפלאמען האבען אויסגעשטעלט פאלגענדע איניווערזיטעטס־פראפעסארען: פראפ. ד״ר בארא נטש, פראפ. ד״ר י. מאריש־לער, פראפ. ד״ר בר. קיפלאנאווסקי און אויך אנדערע.

מיר נעהמען אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען־קאסע.

דאנקזאגונג.

דערמיט דריק איך אויס מיין בעסטען דאנק פאר דעם הייל־ארטאפעד. שון גארסעט, וואס עס האט מערלענט מיין 18־יעהריגער טאכטער דער ה' ד״ר. י. ראפאפארט אין לאדז, וואלטשאנסקא 10 מיין טאכטער איז געווען קראנק אויף פערקריטונג פון קוייץ־ביין.

פישעל ווילדמאן.

גארדינען־פאבריק

לייטונג: **איזאק בער**

לאדז, פיעטריקאווער 21

אין צווייטען הויף, ערשטער שטאק.

עמפפעהלט פארהאנגען, קאפעס־ראלעטען, וויטראזשען, צעפי, נענע, טיולענע, שירעלקאווע, פילע, די נייעסטע מאדעלען אין גרויסען אויסוואהל צו די בילינסטע פרייזען.

רעיעלע בעהאנדלונג!

קומט און איבערצייגט אייך!

קונסט־פאטאגראפישער אנשטאלט

אויפנאהמעס צו מאטריקולען און פעסער

נור 1 זל. 6 שטיק

רעטושירט, ברוינע פארב, ווי אויך פאסט קארטען־אויפנאהמען צו ביליגע פרייזען. איך נעהם אן צו קאפירען פון אמאטארען.

מיט אכטונג

L. LAKS

זשעראמסקיעגא 84.

צופאהר מיט טראמוואיען 8, 5, 6, 16 און 9.

אלע שניידער און קירזשנער מוזען דאס וויסען

די קאנצעסיאנירטע צושניידער־שולע פון א. אורמאן אין לאדז, זשעלאנא 10a מאכט בעקאנט, אז צוליב די ימים־טובים ווערט די שולע געשלאסען ביז מאנטאג דעם 17־טען אקטאבער דעם ערשטען טאג חול־המועד סוכות. גלייכצייטיג ווערט געמאלדען, אז דעם 17־טען אקטאבער פון 10 פרי ביז 9 אווענד קענען זיך שילער איינשרייבען אויף די צושניידער־קורסען פאר הערן־ און דאמען־בעקליידונג, ווי אויך פאר קירזשנער.

דער קורס וועט דויערן 6 וואכען. פאר צוגערייזטע שילער וועט דער קורס דויערן נאר 3 וואכען. נאכ'ן ענדיגען דעם קורס בעקומט דער שילער א דיפלאם אונטערגעשריבען דורכ'ן ווארשאווער שול־קוראטאריום. פראספעקטען ווערען גרויסגעשיקט אומזיסט. שרייבט פינקטליך אייער אדרעס. דער פראספעקט האט א סך לעזע־מאטעריאל, בילדער און צייכנונגען פון פערשידענע קליידונג־שטיקער.

מיט אכטונג

צושניידער־לעהרער א. אורמאן, לאדז, זשעלאנא 10a

SALON DAMSKI

p.f. „LEON"

Wólczańska 61,

front, II p.

ONDULUJE i STRZYZE PO CENACH BARDZO NISKICH,

bo w prywatnym mieszkaniu.

— **Manicur 60 gr.** —

וויכטיג בייעס

— פאר —

סוועטער־ און טריקאטאזש־פאבריקאנטען!

דערמיט מאכען מיר בעקאנט, צו אונזערע

רייז־פערשלוסן

זענען נאר צו בעקומען ביי אונזער אויסשליסליכע פערטרעטער

הורט־גאלאנטעריע־געשעפט

ה. אפפעלבוים

לאדז, פולנאצנא 2

טעלעפאן 142-92

מיט אכטונג

„REOR"

sp. z ogr. odp.

JASNIEJ SŁONCA

עכט נור אין אריגינעלע שאכטעל

בעמערקונג! זאפראווע אויף דער וואג ארבייטען מיר נישט.

ווארפט זאלכע אב אלס פאלשע סחורה

א האלב געוועלב צו פערדינגען פארן בלויזן דירה־געלד אויף פלאץ וואלנאשטשי 9 רוג נאוואמייסקא ביי זענדעל.

וויכטיג פאר לאדז און פראווינץ!

מצבות פון 30 זל' אן

ביז צו די טייערסטע גראניט־דענקמאלען

פיהר איך אויס ביליג און סאליד. אויף וואונש בעזוך איך די ג' קוודשאפט אויך אויף דער פראווינץ קומט און איבערצייגט אייך!

מיט אכטונג פירמע „GRANIT"

לאדז, פאמארסקא 39.

8138

חדר „תורה ודת"

עם גן־ילדים

פל. וואלבאשטשי 6 (נייע שטאט)

מאכט בעקאנט דאס נאך א גרינדליכען רעמאנט ווערט דאס חדר צום נייעם שול־יאהר פולשטענדיג רעארגאניזירט און פערפולקאמט אויף אלע געביטען פון למודי קודש און למודי חול.

איינשרייבונגען פון נייע תלמידים אויפ'ן קומענדיגען שול־יאהר 1932/33 אין אלע מחלקות ווי אויך אין גן־ילדים (פרעבעל־שול) קומען פאר יעדען טאג פון 9—1 בייטאג.

עלטערן! פערשרייבט אייערע קינדער אין חדר „תורה ודת", וואו סווערט געלייגט גרויס אכט אויף דער ערציהונג און דרך־ארץ'דיגע אויפפיהרונג און ס'ווערט געלערנט דורך מלמדים ספעציאליסטען תורה ודרך ארץ און אלעס, וואס א יודיש קינד דארף צו וויסען!

קינדער פון 4 ביז 8 יאהר ווערען אהיים־געפיהרט דורך א ספעציעלען מענש.

צוליב'ן קריזיס — הנהלה־פרייזען.

א מעכאנישע וועבעריי

נעמט אן אויף לוין אויף ענגלישע שטיהלען פון 36—64 cm.

טעלעפאן 98-152.

6239

פלאטיר

טיש־געשטעל, צוקער־ביכסען, וואזאנען, בעכערס

אין די בעסטע קוואליטעטן פון דער פירמע

Adolf Kummer, Warszawa

עמפפעהלען

M. Kade i E. Kummer

Łódź, ul. Główna 18

מיר פרישען אויף פלאטיר־חפצים.

Dr. med. Haltrecht

ספעציאל־ארצט פאר הויט־ און געשלעכטס־קראנקהייטען

פיעטריקאווער 10, טעל. 21-245

נעמט אן פון 8 ביז 11 פריה, פון 1 ביז 2 מיטאג און פון 5—9 אווענד. זונטאג פון 10—1 בייטאג.

פאר אונבעמיטעלטע — לעטשניצע־פרייזען.

ביליגער ווי איבעראל

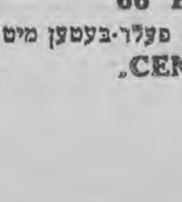

אויפ'ן ווינטער־סעזאן פעלד־בעטלעך פון אייגענער אויספאר־טיגונג, ניקעל־בעטען, פאטענט־מאטראצען, קאזעטקעס און טאפ־טשאנעס, קינדער־בעטלעך, אייזערנע צוזאמען־בעטלעך, מאטראצען, ספארט־וועגעלעך צו פאבריקס־פרייזען אין א גרויסען אויסוואהל עמפפעהלט

KRAJOWA CENTRALA ŁÓŻEK

66 Piotrkowska 66

פאדערט איבעראל די בעוואוסטע פעלד־בעטען מיט דער פירמע „CENTRA"

צאהן־ארצט

St. Gelberg

זאוואדזקא 14, טעל. 108-33

נעמט אן פון 10—1 מיטאג און פון 4—7 אווענד

גאנץ לאדז

האט זיך איבער צייגט, אז די **עלעגאנטסטע דאמען- און הערען-שיך** פון די נייעסטע אויסלענדישע פאסאנען צום הערבסט- און ווינטער-סעזאן

צו ערמעסיגטע פרייזען בעקומט מען נור אין דער איבעראל-"ענאמירטער שיך-פירמע

L. FRIEDLAND, Łódź, 15 CEGIELNIANA 15 tel. 171-41

אכטונג, סענסאציע! ס'איז אנגעקומען א טראנספארט פון די מאדערנסטע הערן-שיך Original Good-Year Welt צום פרייז פון

22.80

דאס לאנגיעהריגע דיפלאמירטע קירזשנער-אטעליר פון

ל. זוסמאנעק

פעלץ-ארבייטען

פיהרט אויס צום איצטיגען ווינטער-סעזאן זעמטליכע

לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאדעלען פאר דאמען און הערען

צו קאנקורענץ-פרייזען. ◆◆◆ רעעלע און סאלידע בעהאנדלונג.

19 פיעטריקאווער 19 טעל. 66-224

ד"ר מעבעל-לאגער „MIRAGO"

נארוטאוויטשא 4 טעל. 73-241 פראנט 1-טער שטאק

עמפפעהלט דערמיט אין א גרויסן אויסוואהל מעבעל

ווי שפייז-צימער, שלאפצימער און הערען-צימער-איינריכטונגען זאווי ענצעלנע מעבעל-שטיקער פון די איינפאכסטע ביז צו די עלעגאנטסטע צו געניע פאבריקס-פרייזען.

גאראנטירטע ארבייט! ▬ דאס בעזיכטיגען דאס מעבעל פערפליכטעט נישט צום קויפען. ▬ ביי יעדען קויף ווערט געגעבען א גאראנטיע-שיין.

קלאנג-קינא-טעאטער

LUNA

אנהויב פון די סעאנסען 4 א זייגער נ"מ שבת, זונטאג, יו"ט 12 א זייגער בייטאג פאספארטוס און פרייקארטען אונגילטיג ביז'ן אפרופען.

הייגט פרעכטיגע פרעמיערע! ▬ דער לאנג-ערווארטעטער פרעכטיגער פילם א. נ.

„ליליאנקע וויל זיך גט'ן"

Liljan Harvey, Henri Garat

מוזיק פון Jan Gilbert רעזשי Wilhelm Thiele

אין די הויפטראלען דאס וואונדערשעהנע ליבעס-פאר

אויסער'ן פראגראם: לאנד-אקטואליטעטען און דאס וואכען-זשורנאל פון Fox ווי אויך א צייכנונגס-גראטעסק.

קלאנג-קינא-טעאטער

Grand-Kino

אנהויב: 4. נאכמ. שבת און זונטאג 12 בייטאג פאספארטוס און הנחה-בילעטען אונגילטיג.

היינט און פאלג. טעג! געניאלער שעפער פון גרויסשטעטישע גאסן **Rouben Mamoulian** Dr.Jekyl i Mr. Hyde האט געשאפען א מייסטערווערק, וואס איבערשטייגט „ליבעס פאראדיז" אונטערן נאמען:

„ליב מיך היינט"

מוזיקאלישע קאמעדיע, פול מיט וויצען, פרעהליכקייט, פיקאנטעריע. — אין די הויפטראלען: די ליבלינגע פון דער וועלט

MAURICE CHEVALIER i JEANETTE MAC DONALD

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

קליינע אנאנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

Zdrowie da Wam czysta bielizna wyp[r]ana cennem mydłem „TRÓJKA"

צו די ה"ה גנבים! אזוי ווי מען האט מיר אויסגעשניטען פון דער וועסטען-טאש א פארטפעל מיט פערשידענע דאקומענטען, וועלכע האבען פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט, בעט איך געגען בעלוינונג. אפצוגעבען לויט דעם אדרעס אדער טעלעפאנירען 213-90, וועל איך קומען אפנעהמען. דיסקרעציע שטרענג געזיכערט. 6189

צו די ה"ה גנבים! שבת דעם 1-טען טאג ראש השנה האט מען מיר ארויסגע'גנב'עט ביי דער סינאגאגע א פארטפעל מיט פערשידענע דאקומענטען ווי אויך א פאס און 4 וועקסלען וועלכע האבען פאר קיינעם קיין שום ווערט נישט, ווייל די בעווארענישען זענען געמאכט געווארען. די ה"ה גנבים ווערען געבעטען געגען בעלוינונג אפצוברענגען די וועקסלען און די דאקומענטען צו ב. סטריקאווסקי, פשעיאזד 19, וו. 17 דיסקרעציע געזיכערט. 6133

דעם טיפסטען דאנק דריק איך אויס דער פרוי פעלא קעניגשטיין, די בעריהמטע היילערין פון הארץ-ליידענדע און פון א כראנישען קאטאר. מיין פרוי איז איניגע יאהר געווען קראנק אויף א הארץ-קראנקהייט און א דאנק איהר איז זי געזונד געווארען. איך ווינש איהר גרויס ערפאלג, אז איהר זאל אויף דער וועלט אנערקענט ווערען. אז יעדער זאל אנערקענען, אז נאר ביי איהר קען מען געזונד ווערען. ביי מיר קען מען זיך איבערצייגען. מ. פעסעס, סאלנע 9.

קויפט ביי אונזערע אנאנסען-געבער

פערשידענעס

אכטונג. אפאטשנע און אומגעגענד. איהר ווערט געבעטען צו קומען דאוונען סוכות אין דער חברה אפאטשנער, ווסכאדניא 22. 6326

אנ'ערשטקלאסיגער דאמען-שניידער-בעשטעלט נעמט אן פאלטענס צו 30 זל. ווי אויך קאסטיומען לויט די נייעסטע מאדעלען. שולק, ווסכאדניא 49

בוכהאלטעריע, פיהרען האנדעלס-ביכער — פולשטענדיגער קורס 25 זל. מאשין-שרייבען לערנט אויס גרינדליך פאר 10 זל. ביורא „קאדעקספאל", צעגעלניאנא 25. 6279

Student Uniwersytetu Warszawskiego udziela dorosłym polskiego metodą skróconą, francuskiego, niemieckiego. Dzieci słabe zwalnia ze szkoły. Przygotowuje do Gimnazjum. Biuro Próśb Pomorska 35, Zalcman. 087

די ה"ה גנבים, וועלכע האבען נעכטען צוגענומען וועש און אנדערע זאכען פון דער וואהנונג פאלורניאווא 9. פארטער, ווערען געבעטען פאר בעלוינונג דאס צוריקגעבען. דיסקרעציע געזיכערט. טעלעפאן 210-75. 6991

Francuskiego, niemieckiego udzielaja germanista i sorbonistka konwerzacja, gramatyka i literatura. Matura. Al. Kościuszki 39, m. 6, tel. 152-61. Telefonicznie 3—5, osobiście 7.30—9. 6784

א געוועלב פון באלד אפצוגעבען, פולקאם רעמאנטירט, צוליב אפרייזע. צו ערפאהרען אין פרוכטען-געוועלב, פיעטריקאווער 214. 6312

עס ווערט געזוכט א שול-לאקאל פון 8—10 צימערן, נאהנט פון שטאט-צענטער פון בערך 500 קוואדראט-מעטער. קלינגען פון מאנטאג, ד. 17/10 1932 פון 10 א זייגער פריה ביז 6 פארנאכט טעלעפאן 111-23. 6327

פריוואטע פאסטענס

נייערינס צו ביוס טענהאלטערס און פאסקעס ווערען געזוכט פיעטרקאווער 55 וו. 17. 6303

ס'ווערט געברויכט א פעהיג מעדעל אלס געהילפס-פערקויפערין פון בעסערע עלטערן אין געשעפט „Tricot" זגערזשער 4. 6343

א שטריקער-ארבייטער אויף א גלאטע מאשין ווערט פון זאפארט געזוכט ביי שמולעוויטש, אגראדאווא 5. 6335

עס ווערען געברויכט א קוואליפיצירטער סוויטער-ארבייטער, א פאדרעטשנע ווי אויך א לער-מעדעל צו סוויטערס. צמענטארנע 3, וו 11. 6338

קויף און פערקויף

א רענדער-קאפ 156 קען זיין נאך א ציילענדער ווערט געזוכט צו קויפען. אפערטען אין אדמ. אונטער "156". 6286

צו פערקויפען א 3 פעדים (זינגער) אבערלאק אין גוטען צושטאנד. צו ערפאהרען אין אדמיניסטראציע. 6283

מיזוכט ארבייט

א קוואליפיצירטע שפולערין זוכט א פאסטען ס'קען זיין ביי זאקען אדער סוויטערס, צו ערפאהרען ביי גוטמאן פראנציסקאנער 20. 6292

לאקאלען

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוינונגען אין אלטע און אין נייע הייזער מיט אלע בעקוועמליכקייטען אויף מאנאטליכע דירה-געלד געוועלבער, געשעפטס- און פאבריקס-לאקאלען, מעבלירטע צימערן, הייזער, ווילעס, פלעצער פון פערשידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. באר דורך דער ביורא „לאקום" פיעטריקאווער 79 פראנט 2 שטאק, טעל. 29-164 וואס ערלעדיגט פינקטליך און סאליד. דאס ביורא איז טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אין אווענד.

א צימער אבצוגעבען פאר א סובלאקאטאר ווי אויך אנ'ארט צו שלאפען פאר אנשטענדיגע פריליינס. צו ערפאהרען ווסכאדניא 50 וו. 34.

צוליב אברייזע איז איבערצוגעבען אנ'ערשטקלאסיגער דאמען און הערען-פריזיער-אנשטאלט ביליג. צו ערפאהרען אנדזשעיא 38, קאפעלושען-געשעפט. 6305

פראנטאווע זונענצימער, 1 שטאק, מעבלירט, בעזונדערער איינגאנג, מעגליך מיט בעקעסטיגונג צו פערמיטען. זאוואדזקא 49 וואוינ. 20. 3251

א קעלער-שטוב אויף א געשעפט אין צענטרום פון שטאט באלד איבערצוגעבען. ס'קען זיין צו סוויטערס, טריקא-וועש, געגען חודש-געלד, נאוואמיעסקא 24 צו ערפאהרען רעכטס אי קעלער. 7630

אנאנסען-פרייז פאר א מילימעטער-שורה

פאר'ן טעקסט—8	פרייטאג און ערב-יו"ט—24 גר.	אין דער ווים 8 שפאלטען
אין טעקסט—40	—60	4
נאכ'ן טעקסט—12	—18	8

אויסער דער שטאדט 50 פראצ. טייערער, אויסלאנד 100 פראצ. טייערער. מעלדונגען — 10 גר. א ווארט

נעקראלאגען—20 גר. א מ/מ (אין דער ווים 8 שפאלטען) קליינע אנאנסען ביז 15 ווערטער 1 זל. יעדעס ווייטערדיגע ווארט — 10 גר.

אבאנאמענטס-פרייז: אין לאדז — 4 זלאטעס א חודש מיט אפטראגען א היים. אויף דער פראווינץ — 5 זל. א חודש; אין אויסלאנד 7 זל. אמעריקא—1 דאל.

פעהלערן, וועלכע ענדערן נישט פרינציפיעל דעם אינהאלט פון דער אנאנס בערעכטיגען נישט צום איבערדריקען די אנאנס אדער צוריקצוצאהלען פאר דעם אנאנס

פאר ... אינהאלט און טעקסט פון די אנאנסן איז דער פערלאג נישט פעראנטווארטליך. די אדמינ. איז אפען בייטאג און ביינאכט.

Za wydawnictwo „Naier Folksblat", spółdz z odp. udz. Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg Redaktor odpowiedzialny: Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. rotac. „Naier Folksblat", Piotrkowska 21.